

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Klára Půlpánová

Židovské právo

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jan Kosek, Ph.D.

Katedra: Katedra politologie a sociologie

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12. 1. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 164 392 znaků včetně mezer.

.....
diplomantka

V Praze dne 12. 1. 2023

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Janu Koskovi, Ph.D. za vedení mé práce, doc. PhDr. Bedřichu Noskovi, CSc. za poskytnuté konzultace, Rabbimu Davidu Maxovi a ThDr. Petru Janu Vinšovi za sdílení materiálů a osobní schůzku. Především ale děkuji mé rodině za podporu a trpělivou pomoc při plnění mých dalších povinností.

OBSAH

Úvod.....	7
ČÁST A: TEORETICKÉ ZÁKLADY.....	9
1 Historický kontext.....	9
1.1 Abraham a smluvní základ práva.....	9
1.2 Mojžíš a božský zákonodárce.....	10
1.3 Doba královská a první chrám.....	10
1.4 Druhý chrám.....	11
1.5 Zničení druhého Chrámu.....	12
1.6 Tanajci.....	13
1.7 Amorajci.....	13
1.8 Pozdější období.....	14
2 Halacha.....	15
2.1 Dělení.....	15
2.2 Zdroje halachy podle židovské tradice.....	16
2.3 Provizorní sebepojetí halachy.....	17
2.4 Působnost.....	18
2.5 Různorodost názorů a absence centralizace.....	18
2.6 Multivalentní povaha.....	19
2.7 Mamon a issura.....	20
2.8 Bobtnání.....	21
3 Prameny židovského práva.....	22
3.1 Prameny práva podle halachy.....	22
3.2 Písemné prameny židovského práva.....	26
3.2.1 Písemné prameny biblického práva.....	26
3.2.2 Nejvýznamnější písemné prameny rabínského práva.....	31
4 Rabínská výkladová pravidla.....	44

4.1 Sedm pravidel Hilelových.....	44
4.2 Třináct pravidel rabiho Jišmaela.....	47
4.3 Třicet dva pravidel rabiho Eliezera.....	50
ČÁST B: ŽIDOVSKÉ PRÁVO VE STÁTĚ IZRAEL.....	55
5 Židovské právo ve státě Izrael.....	55
5.1 Historické pozadí.....	55
6 Vztah židovského a izraelského práva.....	60
6.1 Vliv židovského práva na izraelské.....	60
6.2 Vliv izraelského práva na židovské.....	61
6.3 Mišpat ivri.....	63
7 Rabínské soudy.....	65
7.1 Systém rabínských soudů.....	65
7.2 Působnost rabínských soudů.....	66
7.2.1 Věcná.....	66
7.2.2 Osobní.....	68
7.2.3 Místní.....	69
7.3 Vztah mezi rabínskými soudy a sekulárními soudy.....	70
7.4 Nejvyšší soud.....	70
8 Současné problémy židovského práva.....	72
8.1 Mesira.....	72
8.2 Aguna.....	73
8.3 Mamzer.....	74
Závěr.....	76
Seznam zkratk.....	77
Seznam použitých zdrojů.....	78
Seznam příloh.....	85
Abstrakt.....	88

*Na třech věcech stojí svět – na právu, na
pravdě a na pokoji, neboť je řečeno: mluvíte
pravdu každý ke svým bližním a soud pokoje
sudíte ve svých branách.*

- Raban Šimon ben Gamliel

Úvod

Židovské právo je fascinujícím právním systémem. Historie zná právní řády mnoha kultur, které během dějin povstaly, aby zase zanikly. Kolik z nich se však může pochlubit živým právem, které se vyvíjí s kontinuální návazností již bezmála 2200 let? Zatímco právní řády okolních národů zanikaly ve chvílích, kdy tyto národy přišly o svou suverenitu, židovská právní věda se dočkala největšího rozkvětu vždy v exilu. Židovské právo je stále živé, vášnivě žité a neustále se vyvíjí.

Tato práce má dvě části. Mým cílem je v první části čtenářům nabídnout základní přehled aspektů tohoto právního systému, a to včetně jeho historického kontextu. Ve druhé části se pokusím nastínit vztah mezi židovským právem a právem moderního státu Izrael. V následujících kapitolách tak nabídnu vhled do židovských pramenů práva a jejich historie, oddělím od sebe biblické a rabínské právo, seznámím čtenáře s židovskou právní teorií, se systémem rabínských soudů v Izraeli atd. Tuto práci ovšem začnu vzhledem do historie, který je nezbytný pro pochopení židovského vnímání sebe sama, tedy i kontextu vzniku právních pramenů. Práce se zabývá ortodoxním pojetím židovského práva. Budu-li v nějakém případě hovořit o jiném směru židovství, bude tak vždy uvedeno.

V práci se budu vyhýbat hebrejským znakům. Budu používat přepis hebrejských slov podle českého fonetického přepisu. V hebrejštině se předložky připojují k začátku slov, já je zde však budu oddělovat pomlčkou. Pokud je slovo v českém jazyce již zažitě, zapíši jej v užívaném tvaru (např. Tóra). Foneticky do českého jazyka budu přepisovat i slova z dalších jazyků, které nepoužívají latinskou abecedu, pokud se v práci vyskytnou (např. aramejščina a řečtina).

V rámci zjednodušení budu příslušníky židovského národa či společenství vždy označovat velkým počátečním písmenem. Budu tedy psát „Židé“ a nikoli „židé“, i když by se v některých případech označení začínající miniskulí hodilo více. Chci se však vyhnout spekulacím a dohadům, nakolik se v daném případě a v daný historický moment jednalo spíše o společenství vázané krví, či o společenství vázané spíše náboženstvím. Židovství je v tomto směru ze své podstaty jedinečné a v této práci není dostatečný prostor na rozvíjení teorií o tom, která varianta zápisu by byla v daných souvislostech vhodnější.

Jako terminologické zjednodušení budu ve druhé části práce pro izraelské soudy, které nejsou náboženské (např. rabínské), používat označení „sekulární“ (a to i když část soudců Nejvyššího soudu tvoří rabíni). Nechci pro ně používat označení „civilní“, ani „občanské“, protože to může vytvářet pocit, že jsou vztahy mezi těmito soudy podobné jako vztahy mezi

civilními a církevními soudy u nás, případně to může vypadat, že mluvíme pouze o soudech rozhodujících v občanskoprávních záležitostech.

Názvy zákonů uvádím v anglickém jazyce. Názvy v hebrejském jazyce (ani jeho transkripce) se mi pro porozumění nezdály jako vhodné. Názvy v českém jazyce nejsou příliš zaužívané a v každé práci se od sebe mírně liší. Z toho důvodu jsem pro tuto potřebu zvolila jazyk anglický. Názvy zákonů přeložené do anglického jazyka pocházejí z oficiálních autorizovaných překladů a umožňují snadnější vyhledávání zákonů jak v databázích, tak v jiných odborných pracích v anglickém jazyce.

Co se týče citací Starého zákona, budu využívat Ekumenického překladu Bible.¹ Vztah Tanachu, písemné Tóry a Starého zákona je složitý. Proto budu pro zjednodušení v rámci této práce používat označení „židovská Bible“, „Starý zákon“ a „Tanach“ víceméně zaměnitelně. Pokud použiji označení Tóra, myslím tím obě Tóry (písemnou i ústní), pokud z kontextu nevyplývá jinak.

---

¹ *Bible – Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha: Ekumenická rada církví v ČSR, 1984. ISBN UBS-EPF1984-CET053-74M.

ČÁST A: TEORETICKÉ ZÁKLADY

1 Historický kontext

Abychom lépe porozuměli židovskému právu, musíme se seznámit s prostředím, v jakém se vyvíjelo. To nám umožní více poznat jeho podstatu a lépe proniknout do židovského pohledu na něj. V této kapitole nastíním stručný dějinný vývoj židovstva, který je relevantní k mému tématu, k tématu židovského práva. Nejranější židovskou historií nemáme zdokumentovanou, nicméně Tóra vyplňuje tuto prázdnotu nejrůznějšími příběhy. Bez ohledu na to, co by si o jejich pravdivosti mohl kdo myslet, faktem zůstává, že na těchto příbězích stojí legitimita a samotná podstata židovského práva. Je proto důležité, abychom si uvědomili, že minimálně pro členy tradičních židovských komunit, o kterých budu psát, jsou tyto příběhy reálnými historickými událostmi.

1.1 Abraham a smluvní základ práva

Podle tradice Bůh zvolil Abrama jako praotce svého vyvoleného pronároda a uzavřel s ním Smlouvu. V té době neexistuje ani žádný židovský právní systém, ani židovský národ. Je to právě až Smlouva, která umožní vznik obou. Podle Smlouvy si Abram musí změnit jméno na Abraham, a zároveň se zavazuje, že on a všechny následující generace budou následovat boží příkazy. Bůh se na oplátku ve smlouvě zavazuje, že rozmnoží Abrahamovo potomstvo a udělí jim na věčné časy území Palestiny. Bůh dává Abrahamovi syna – Izáka. Izákovi se rodí Jákob, jenž si kupuje od svého bratra prvorozenství za misku jídla² a jehož Bůh později přejmenuje na „Izrael“. Toto jméno Abram mu již zůstává a zároveň se přenáší na celý národ, který z Jákoba povstává. Všichni jeho synové tvoří dohromady národ Izrael, od kterého Židé jako národ odvozují svůj původ. To je podstatou učení, které je samotným základem národnostně náboženského uvědomění věřících Židů.³

---

2 Na institut prvorozenectví se váží majetkové nároky. Jistě bude zajímavé zjistit, zda byla taková transakce ve staré Mezopotámii všeobecně přijímána.

3 Někteří badatelé tvrdí, že tento příběh je zasazen do období kolem roku 1800 př. n. l. Je samozřejmě otázkou, nakolik je taková datace možná.

1.2 Mojžíš a božský zákonodárce

Tóra dále vypráví o období, kdy Židé žili jako nízká sociální vrstva ve faraonském Egyptě.⁴ Právě na tomto místě se v Tóře objevuje Mojžíš. Mojžíš je z tradičního pohledu nejen prorokem a vůdcem židovského národa, ale také lidským prostředníkem Bohem zjevených zákonů. Mojžíš je tedy vnímán jako prostředník, zatímco Bůh je věřícími vnímán jako zákonodárce, ale navíc také jako soudce, a to nejen jako soudce Židů, ale jako „Soudce vší země“.⁵

Tóra vypráví, jak po východu Židů z Egypta během bloudění v poušti vystoupal Mojžíš několikrát na horu Sinaj a z té přinesl Bohem zjevené zákony. Přinesl nejen Desatero, které se díky křesťanství uhnízdl v širokém povědomí, ale také celý systém práva: rituální pravidla, civilní normy i trestní právo. Celkem prý na Hoře strávil vytesáváním norem do kamene přibližně 80 dní. Spousta z těchto ustanovení se doposud nachází v Tóře, tedy v Pěti knihách Mojžíšových.⁶ Některé tyto normy však byly pozapomenuty, a proto je úkolem rabínů je nalézat. Některé se naopak mohou předávat jen ústně a jejich zapsání je nežádoucí.

1.3 Doba královská a první chrám

Zde se již dostáváme do období, o jehož událostech jako událostech historických není sporu. Židé se po východu z Egypta v nové zemi zabydleli, vytvořili dvě království a vybudovali si Chrám, ve kterém přinášeli Bohu oběti. Jenomže nic netrvá věčně, a tak roku 586 př. n. l. vpadl do Judského království král Nabukadnesar II. Vyplenil Jeruzalém a Chrám zbořil. Část Židů byla Nabukadnesarem odvečena do „babilónského zajetí“. Jednalo se nejspíše o intelektuální elity, zatímco v Judsku zůstali rolníci, dělníci a Babylonem ustavená místní správa.

Tato událost se jeví pro židovské náboženství, a tedy i židovský lid, obzvláště bolestná, jelikož Chrám byl středobodem tehdejšího kultu a značné množství právních předpisů se týkalo právě otázek Chrámu a přinášených chrámových obětí. Bez chrámu a s částí izraelského lidu roztroušeného po diaspoře by bývalo Židy nečekalo nic jiného než splynutí s okolním obyvatelstvem a přebírání jejich kultů. To si samozřejmě uvědomovali i sami Židé. Proto v té době v babilónském exilu vstupuje do popředí Ezdráš. Jako mnozí jiní i on vnímal, že je třeba vzkřísit Toru a přimět Židy, aby ji přijali zpátky do svého života. Nestačilo ovšem pouhé pasivní vložné dodržování několika příkazů a zákazů Tóry. Bylo potřeba, aby Tóra zakořenila hluboko v povědomí izraelského lidu, aby zakořenila tak

4 Badatelé, kteří se pokoušejí tyto události datovat, kladou tento příběh nejčastěji do roku 1400 př. n. l.

5 Gn 18,25

6 Blíže se budeme knihám Tóry věnovat v kapitole o pramenech práva.

hluboko, že i ty nejmenší každodenní úkony se jí budou řídit, a tím vyčlenila židovský lid z masy místních obyvatel a motivovala je k izolaci od okolních národů. Zkrátka bylo potřeba, aby byl vytvořen uzavřený národně náboženský systém, který bude svojí podstatou bránit asimilaci vlastních příslušníků mezi masy okolních kultů a národů. Žid si má podle tohoto principu připomínat, že je příslušníkem židovského lidu a víry každý okamžik svého života.

Centrum tohoto židovského obrození (někteří by mohli snad říci „radikalizace“) se nacházelo právě v Babylonii. Ezdráš a lidé kolem něj začali pracovat na oživování a aktualizaci židovských norem. Podařilo se jim kult, jehož centrem byl v té době nefunkční a zbořený Chrám, přesunout do nově vznikajících „domů shromáždění“ – synagog.⁷ Ty fungovaly jako místa setkávání a shromažďování a také jako samosprávné úřady nadané soudní pravomocí v interních záležitostech.⁸ Staré a rigidní normy bylo potřeba přetavit tak, aby bylo možné se podle nich řídit i v době, kdy centrální svatostánek nestojí a kdy nová doba má zkrátka jiné nároky.

Zde přichází na řadu umění výkladu textu, tedy exegeze. Tato disciplína se hojně rozšiřuje a velmi rychle se rozvíjí. V Tóře je podle židovského pohledu obsažena Boží vůle a tu je třeba pochopit a vyložit. Týká se to samozřejmě i právních norem, neboť normy, které bychom dnes mohli označit za čistě právní, jsou neoddělitelnou součástí celého systému náboženství. Lze to samozřejmě pojmout i opačně – náboženství je neoddělitelnou součástí židovského právního systému.

1.4 Druhý chrám

Jen 30 let po Nabukadnesarově vítězství ovšem dobývá Babylonii perský vládce Kýros. Babylonským Židům je umožněn návrat do vlasti. Do země kontrolovaně proudí zpátky někteří židovští myslitelé a smetánka a přivázejí s sebou něco nového. Něco, s čím se izraelští Židé, jež zůstali na místě, ještě nesetkali – nový rozpracovaný výklad starých pravidel. Je dokonce možné, že některé z norem, které byly v té době prezentovány jako kompilace původních pravidel, byly ve skutečnosti nově vzniklé autorské normy.

Po návratu se babylonští Židé rozhodli obnovit Chrám. Odmítli nabízenou pomoc místního židovstva, které na svého boha nezapomnělo a po celou dobu babylónského zajetí vykonávalo oběti na místě zbořeného chrámového oltáře, a Chrám vybuodovali sami, či tedy spíše s pomocí Peršanů. Podle historiků docházelo mezi těmito dvěma vrstvami obyvatel k velmi častým třenicím. Je pravděpodobné, že nešlo jen o dogmatické či teologické rozdíly,

---

7 COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*. Praha: Sefer, 2006, s. 50. ISBN 80-85924-49-8.

8 SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 55. ISBN 978-80-7021-722-1.

ale také o otázky politické. Kýros totiž napomohl znovuvybudování Chrámu především pro jeho správně-politický potenciál, který mu umožnil skrze něj uplatňovat perskou politiku i při relativní autonomii izraelského území. Mimo jiné právě skrze Chrám vybíral daně od obyvatel izraelského území.

I následující perští vládci podporovali obnovu Chrámu a Jeruzaléma. Obnovou pověřovali své dvorní Židy. Na cestu jim poskytovali ozbrojený doprovod a propustné glejty, na vybavení Chrámu zlato, na vyplácení stavitelů obilí, na stavbu dřevo, na zápalné oběti Hospodinu dobytek a pro každý případ i stříbro. Babylónští Židé ve vlnách proudí zpět s celými svými domy a otroky, usazují se nejen Jeruzalémě, ale i ve vzdálenějších oblastech a podle všeho nemají příliš pochopení pro směr, kterým se ubíral židovský kult praktikovaný místními nepřesídlenými Židy. Jeruzalémský chrám se stává autoritou, které náleží soudní jurisdikce i nad židovskými komunitami žijícími mimo tehdejší oblast Izraele.

Po zkušenostech ze dvou exilů tato skupina přesídlenců překypovala odhodláním zavést opatření, díky nimž nemá nikdy v budoucnu dojít k zániku židovské komunity, a to ani násilím, ani asimilací. Dochází k fixaci staré orální tradice, ke vzniku svitků s novou tematikou, ale i ke vkládání nových idejí do starších textů. K zápisům docházelo přibližně od 6. st. př. n. l. do 1. st. př. n. l.

1.5 Zničení druhého Chrámu

Po dobytí Persie Alexandrem Velikým roku 333 př. n. l. se helénismus začíná šířit všemi směry a proniká i do středu Chrámu. Chrám se tou dobou stává bojištěm, na kterém se střetávají politické zájmy jednotlivých kněží a jejich rodů. Pohelénštění kněží k nelibosti nižších vrstev prosazují proreckou politiku. Stoupencům tohoto směru vycházejícímu především od jeruzalémských kněží se začíná říkat *saducejové*. Tyto rozbroje vyústily ve výnos, kterým Antiochus Epifanés (215 př. n. l. – 164 př. n. l.) zakazuje praktikování mnohých zásadních židovských zvyků a jeho dodržování pečlivě vymáhá.

Nakonec celá situace vede k mnoha bouřím a povstáním, které v podstatě nikdy neutichnou. Jen se s rozšířením vlivu Říma povstání protiřecká proměnila na povstání protirímská. Nejde však jen o povstání proti vnějším vlivům. V této době krystalizují různé směry a proudy, které následně vystupují proti sobě, různě se štěpí a spojují, a nakonec tyto šarvátky vedou až k občanské válce roku 88. př. n. l.

Jedním z proudů vystupujících proti saducejům se stávají chasidé (nezaměňovat s chasidy – příslušníky mystického hnutí vzniklého v 18. století). Na scéně se objevují i farizejové, kteří vznikli pravděpodobně odštěpením od chasidů. Dále v dějinách hrají svoji

roli i esejci⁹, zelóti¹⁰ a mnohé další směry. Každý z nich se ve větší či menší míře vyznačoval odlišným pohledem na židovství a teologickou doktrínu. Pro tuto práci je významné hnutí farizejů. Farizejové zásadně vystupují proti saducejům. Tam, kde saducejové prosazují helénismus, prosazují farizejové striktní židovství. Tam, kde saducejové trvají na doslovném dodržování zjevených zákonů, připouštějí farizejové výklad umožňující aktualizaci. Zatímco většina ostatních proudů postupně zanikla, farizejové se úspěšně stali hlavním židovským proudem, ze kterého se vyvíjí rabínský judaismus – tedy směr, který si dnes představíme, když se řekne *židovství*.

1.6 Tanajci

Vše vyvrcholilo v roce 70 n. l. zbořením Druhého chrámu během římského vpádu do Jeruzaléma. Židé tak přišli nejen o své náboženské centrum, ale i o symbol své identity. Židovský kult se z velké části točil kolem chrámových bohoslužeb a obětí. Koneckonců celá 3. kniha Mojžišova se věnuje chrámovým ustanovením. Opět nastala nutnost se s touto katastrofální situací vypořádat. Stejně jako po zboření Prvního chrámu, tak i v této situaci nastoupila fáze aktualizace právních norem, rozvoje zápisu tradice a přizpůsobování židovství životu bez Chrámu.

Židovský vliv v oblasti Judska ustupuje do pozadí a centrem učení se stává Galilea v čele s židovským patriarchou. Učenci zakládají vlastní akademie a zabývají se systematizací halachy. V těchto kruzích pak na přelomu 2. a 3. století n. l. vzniká finální zápis Mišny. Těmto učencům se říká *tanajci* či *tanaité*, z aramejského slova s významem „opakovat, memorovat“. Odtud název pro celé toto období jako období tanajců. Tradiční židovská periodizace rozděluje tanajce na 5 po sobě následujících generací učenců.

1.7 Amorajci

Období amorajců začíná editací mišny. Tento název vychází z aramejského slova „mluvit“. Úkolem amorajců je stavět na struktuře mišny a dále rozvíjet její učení – vykládat ji a nalézat její souvislosti v písemné Tóře. S množícími se protižidovskými opatřeními císaře Justiniána spousta Židů opět odchází do Babylonie, kde vznikají další centra rabínské učenosti. Židovská tradice se tak současně rozvíjí na území Palestiny a v Babylónii. Izraelská tradice nakonec uvolňuje místo tradici babylónské, která získává stále silnější a silnější postavení. Toto období končí editací Babylónského talmudu.

---

9 Esejci – nebo také eséni. Mesianistické židovské apokalyptické hnutí, které po sobě zanechalo svitky v Kumránu.

10 Zelóti – militantní židovské hnutí, jehož členové spáchali hromadnou sebevraždu v pevnosti Masada.

1.8 Pozdější období

Vývoj židovského práva tímto neustal. Po amorajcích se objevují savorajci (nebo také savoraité či stamaité), jejichž označení vychází ze slova „přesvědčovat“. Působí během celého 6. století, uspořádávají Talmud a tím dávají finální podobu jeho struktuře. Jsou snad dokonce autory velké části Gemary.

Po nich nastává období gaonů. Jeho počátek se klade na přelom 6. a 7. století n. l. Gaony byli židovští učenci, kteří stáli v čele syrských talmudických akademií. Takové akademie byly dvě – jedna v Suře a druhá v Pumbeditě. Úkolem gaonů bylo mimo mnoha dalších povinností (jako je vedení akademie a výuka dalších generací učenců) formulovat responsa a vytvářet komentáře k rabínské literatuře.

Éra od 11. do 16. století patří rabínům, kteří se označují jako *rišonim* (od slova „první“). Po nich následuje období *acharonim* (od slova „poslední“), které trvá až do dnešní doby. Předělem mezi oběma epochami je vydání kompilace halachických pravidel *Šulchan aruch*¹¹ v roce 1565, kdy Šulchan aruch spadá již do éry acharonim. Na vztah acharonim k předchozím rabínským generacím existuje několik názorů. Některé ultra-ortodoxní směry vycházejí z premisy, že acharonim se nemají odklánět od rozhodnutí předchozích generací.¹² Tento pohled, že větší interpretační autority požívají starší učenci, nutně vede k větší rigiditě práva. V době gaonů se utvořil druhý názor, shrnutý v právním principu *Hilchuta ke-vatraei* (neboli „Zákon je v souladu s pozdější autoritou.“). Tento princip je postaven na předpokladu, že mladší učenci detailně znají argumentace starších generací, ale i těch mladších, a proto mají možnost lépe zvážit jednotlivé argumenty a zaujmout právní stanovisko, které bude nejlépe odpovídat aktuálním právním potřebám. Součástí tohoto principu je obrovský respekt k názorům starším autorit.¹³

---

11 Sbíрка či dokonce zákoník židovského práva, o kterém pojednám na následujících stranách.

12 Rozporovat rozhodnutí starších učenců je možné ve výjimečných případech, kdy opoziční názor najde opodstatnění v učení jiného rabína starších generací. Toto pravidlo ovšem neznamená, že nelze pravidla aktualizovat pro moderní dobu. Pravidlo lze přizpůsobit moderní době, jakoby roztáhnout o novou problematiku, za předpokladu, že se tak děje stále v rámci hodnoty rozhodnutí starých rabínů.

13 MENAHEM, Hanina Ben. *The Law is in Accord with the Later Authority—Hilkhata Keatrai: Historical Observations on a Legal Rule*. MENAHEM, Hanina, Ben. Authority, Process and Method. London: CRC Press, 1999. ISBN 9780429090806.

2 Halacha

Halacha je v širším slova smyslu označení pro to, co my bychom nazvali židovským právním systémem. Je to komplexní systém zákazů a příkazů, který se týká každé oblasti židovského života, a to od náboženských rituálů, až po nejprofánnější činnosti, jako je postup svlékání oděvu před ulehnutím ke spánku, či pro muže zákaz spaní na břicho a na zádech. V užším slova smyslu výraz „halacha“ znamená „pravidlo“ či „norma“, například „halacha nestlat na šabat postele“.

Tvorba práva probíhala na dvou místech. Na akademiích, kde učenci disputovali o nejjemnějších detailech každé halachy, a na soudech, kde se tyto ideální normy setkávaly s realitou. Halachické sbírky tedy obsahují idealizovanou podobu práva. Nakolik striktně se ale toto ideální právo vymáhalo, na to je těžké odpovědět.

Kromě halachy obsahují některé právní sbírky, z nichž nejvýznamnější je Talmud, i další texty, které nejsou halachické, ale spadají pod kategorii, které se říká *hagada* (nebo také *agada*). Hagada je jistý druh vyprávění, který spojuje příběhy reálných či smyšlených osob, folklórní tradice, morální ponaučení atd. Zkrátka vše, co se nevejde do halachy. Její význam dobře vykládá Saadja Gaon:¹⁴

„Například uvedu, že je tomu tak, jako když někdo navštíví nemocného s horečkou a uvědomí si, že příčinou je přemíra krve. Kdyby mu řekl: ‚Nejez maso a nepij víno,‘ přispěl by k jeho blahu, ale nikoli zcela. Kdyby mu navíc řekl: ‚[Nedělej to,] abys nedostal zápal plic,‘ prospěl by mu více, nicméně jeho blaho ještě není dokonalé, dokud mu neřekne: ‚Jako se to stalo tomu a tomu.‘ Když to udělá, prospěje jeho blahu dokonale.“¹⁵

2.1 Dělení

Nejpřirozenější (a dnes často badateli používané) rozdělení židovského práva je následující:

1 Biblické právo

Je třeba si uvědomit, že podle tradice je jediným zákonodárcem tohoto právního systému Hospodin. To on zjevil Mojžíšovi na Sinaji cestu Tóry – soubor pravidel (příkazů a zákazů), jejichž dodržování povede k prosperitě jak jednotlivce, tak celého společenství. Tato pravidla jsou uvedena v písemné Tóře, tedy v „židovské Bibli“. Jsou nejdůležitějším a zcela nejzákladnějším

---

¹⁴ Saadja Gaon – židovský sefardský učenec žijící v 10. století.

¹⁵ SAADJA, Ben Josef. *Kniha zjevených pravd a rozumových argumentů*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3225-6.

stavebním kamenem židovského práva. Jsou grundnormou, o jejíž autoritu se opírají všechna ostatní právní ustanovení, výklady i právně-filosofické závěry.

2 Rabínské právo

Biblické normy dokáží být příliš stručné. Proto se postupem času rozvinulo umění rabínské hermeneutiky. Existují celé sady interpretačních pravidel, které staří učenci aplikovali na biblická pravidla a tím vykládali a rozvíjeli občas příliš nejasné či sporné normy. Nelze je však považovat za zákonodárce. Jejich úkolem je pouhé „nalézání“ již jednou Hospodinem zjeveného práva.¹⁶ Jejich dalším úkolem může být rozhodování v individuálních případech.

2.2 Zdroje halachy podle židovské tradice

Celá halacha čerpá, respektive skládá se, z několika zdrojů:

1 De-orajta

Písemná Tóra. Podle tradice je Bůh zjevil Mojžíšovi na Sinaji. Jsou to ty normy, které jsou zapsané v „židovské Bibli“, tedy zjednodušeně řečeno ve Starém zákoně. Mohou to však být i normy, ke kterým dospěli rabíni výkladem biblických pravidel.

2 De-rabanan

To, co pochází vyloženě od rabínů a učenců, je *de-rabanan*. Tento závazný pohled na rabínská pravidla je samozřejmě typický pro rabínský judaismus, tedy pro dnes všeobecně rozšířený směr judaismu, který si dnes představí téměř každý, když se řekne „judaismus.“ Vedle něj ale existovaly a existují i jiné směry, které tuto tradici nesdílí, například karaitský judaismus.

Ideální je, aby se dodržovala pravidla de-orajta i de-rabanan. Přesto mají podle některých rabínů teoreticky vyšší právní sílu de-orajta (i když Encyclopaedia Judaica naopak zastává názor, že mají oba dva druhy norem stejnou právní sílu). V praxi to tak nicméně být nemusí. Některé rabínské normy byly protlačovány přísněji než ty biblické, a to v případech, kdy tomu chtěla sociální nutnost. Ještě je třeba poznamenat, že rozřazovat normy do těchto dvou skupin není vůbec jednoduché. Vznikají sporné situace a na jednotlivé případy existují rozdílné názory.¹⁷

---

16 Během historie se i tento pohled stal tématem diskuze mezi učenci. Detailnější pohled na tuto problematiku nabízí Joseph E. David v kapitole Jewish Law, The Sources. DAVID, Joseph. Jewish Law – The Sources. FERRARI, Silvio a BOTTONI, Roswella. *Routledge Handbook of Religious Law*. London: Routledge, 2019.

17 Zvi Zohar ve své přednášce říká: „Jak poznáte, zda je pravidlo de-rabanan, anebo de-orajta? No, podle toho, co říkají rabíni. ZOHAR, Zvi. Outright Desacration of the Sabbath – Maintaining or Harshening Negative

3 Halacha le-Mošé mi-Sinaj

Tradice, o níž není zmínka v písemné Tóře a která nespadá ani do práva *de-rabanan*. Takovou tradicí je například povinnost uvazovat si *tfilin*¹⁸ pomocí řemíků černé barvy. Tradice by se ze své podstaty neměla zpochybňovat. Naopak – podle tradičního židovského pojetí je to, co dělali otcové otců, zajisté dobré, neboť dlouhodobé následování dané tradice svědčí o její správnosti a starobylosti, která s trochou štěstí může sahat až do doby, kdy Mojžíš obdržel Tóru na Sinaji.

4 Derech erec

Derech erec znamená v překladu „cesta země“.¹⁹ Je to snaha žít podle intuitivních morálních zásad, které povedou ke spravedlnosti a ke kvalitnímu soužití se světem okolo. Pro některé středověké rabíny je součástí *derech erec* i lidský rozum. Jeden z pramenů rabínské literatury dokonce říká, že Židé se řídili podle *derech erec* o 26 generací dříve, než vůbec obdrželi Tóru.²⁰

2.3 Provizorní sebepojetí halachy

Ideálním stavem pro aplikaci halachických ustanovení je stav, kdy Židé žijí ve vlastním židovském státě, v Jeruzalémě stojí Chrám, v zemi operují proroci jako kontrolní orgán vládnoucí moci a jako nejvyšší soud zasedá Sanhedrin.²¹ Podle tradice ale byli Židé z Izraele za své hříchy Bohem vyhnáni (resp. z důvodu neplnění smluvních závazků plynoucích z již zmiňované Smlouvy s Bohem) a tím byli připraveni o své státní, církevní a právní instituce. Sanhedrin jako nejvyšší soudní instance neexistuje (i když se v průběhu celé historie objevují snahy o jeho znovuzavedení),²² Židé v Izraeli nesmějí obnovit svůj stát, dokud nepřijde Mesiáš, a kontinuita ordinace rabínů byla odchodem do diaspory přerušena – ordinace se údajně předávala od dob Mojžíše z učitele na žáka, a to na území Palestiny (mojžíšská ordinace).

Positions. *Youtube.com* [online]. 2016 [cit. 2023-01-05]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=j_J-VSILrk8&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUX&index=5&ab_channel=Husitsk%C3%A1teologick%C3%A1fakultaUniverzityKarlovy

18 Tfilin jsou modlitební řemíčky s kvádrou schránkou, která obsahuje svitek s úryvkem z Tóry.

19 V průběhu 19. století rabi S. R. Hirsch naformuloval filosofii o vzájemném vztahu Tóry, vnějšího světa a sekulární společnosti. Propůjčil si pro ni název *Derech erec*, z jejíž filosofie vychází. Tato filosofie je většinou židovských proudů, snad kromě ultra-ortodoxních směrů, všeobecně přijímána.

20 Vayikra Rabbah 9. *Sefaria* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Vayikra_Rabbah.9.4?lang=en

21 Sanhedrin – shromáždění rabínů jako nejvyššího soudního tělesa. Zasedal od 1. st. př. n. l. do 5. st. n. l.

22 Naposledy v Izraeli v roce 2004. SHRAGAI, Nadav. Present-day Sanhedrin Seeks to Revive Ancient Temple Rituals. *Haaretz.com* [online]. 2007 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2007-02-28/ty-article/present-day-sanhedrin-seeks-to-revive-ancient-temple-rituals/0000017f-db60-db5a-a57f-db6a1ae90000>

Výsledkem této situace je, že podle židovského vnímání dnešní rabíni a soudci rabínských soudů nejsou ničím jiným než provizorní náhradou, jakýmsi záskokem za opravdové rabíny. Nejsou ultimátními autoritami, a tak takové autority nepožívají ani jejich rozhodnutí. Tato situace bude trvat do té doby, než opět nastane čas, kdy dojde k obnově teokratického Izraele se všemi jeho institucemi. To ale neznamená, že by členové židovských komunit nechovali ke svým rabínům respekt. Stále jsou jejich nejvyšší autoritou a jako s takovými je s nimi zacházeno.

Tato situace dala vzniknout pravidlu *kim li* („já zastávám“). Ve sporných civilních řízeních může žalovaný využít argument *kim li*, kterým soudu a protistraně sdělí, že v této věci zastává názor nějakého konkrétního starého učence. Žalobce pak nese důkazní břemeno, kdy je jeho úkolem dokázat, že názor tohoto učence není správný. Jelikož však v dnešní době neexistuje nikdo, kdo prošel mojžíšskou ordinací, a tím by mohl argumentovat proti názoru zmíněného učence (který mojžíšskou ordinaci absolvoval), žalobce nikdy nemůže unést důkazní břemeno, a tak spor prohraje.²³

2.4 Působnost

Židovské právo je založeno na principu personality práva. Židovské právo tímto způsobem vnímá samo sebe, protože boží zákony byly zjevené pouze Židům jako vyvolenému národu, nikomu jinému. Je to právě halacha, která vytváří nejvýraznější hranici mezi Židy, kteří následují její příkazy, a okolními národy. V tomto směru se vynořují problémy, které se týkají kolize mezi halachou a národními právními řády. Budeme se jimi zabývat v další části práce. Pro tuto chvíli zatím alespoň zmiňme dvě nejvýznamnější zásady, které ovlivňují soužití několika právních řádů vedle sebe. Jsou to zásady *dina de-malchuta dina*²⁴ a *šinuj itim*²⁵. Jejich význam nastíním v další části práce.

2.5 Různorodost názorů a absence centralizace

Židovské právo je také typické způsobem svého vývoje. Jak se stalo, že se biblický zákoník, který vydá asi na 20 stránek textu, rozrostl do právních sbírek o 1200–3000 stranách? Halacha není založena na jednoduchých odpovědích. V každé etapě existovala pluralita názorů na to, co je „podle práva“ a jakým způsobem by se některé normy měly vykládat a jak dodržovat. Učenci a rabíni už století před přelomem občanského letopočtu

23 SAIMAN, Chaim. *One God, No State, and Many Legal Arguments: Multivalent Logic in Jewish Law*. In: GLENN, Patrick aj. *Law and the New Logics*. United Kingdom, Cambridge University Press, 2017. ISBN 9781316227329. In: GLENN, Patrick aj. *Law and the New Logics*. United Kingdom, Cambridge University Press, 2017, str. 75.

24 „Právo státu, ve kterém žiji, je platným právem.“

25 „Doba se mění.“ Tato zásada umožňuje aktualizaci halachy.

disputují a pokoušejí se dospět ke správnému významu leckdy příliš stručných či ne úplně srozumitelných starozákonních ustanovení.²⁶ Činí tak pomocí logiky vtělené do interpretačních pravidel, která snad k Židům připutovala z pohelenizovaných oblastí, ale kterou si Židé přizpůsobovali svým vlastním potřebám.

Mnohost názorů není nežádoucí, ale je naopak oslavována. Tak se objevuje čím dál více výkladů starozákonních pravidel, poté i komentáře k výkladům starozákonních pravidel a nakonec i suprakomentáře. Tohoto materiálu je značné množství, jelikož kolik je učenců, tolik je i názorů.

Skutečnost, že judaismus od doby zboření prvního Chrámu není centralizovaným náboženstvím, se mimo jiné projevuje tím, že v průběhu času vznikají různé kompilace halachy, které se pokoušejí nejběžnější židovské vrstvě sloužit jako průvodce složitými pravidly, jako zřehlednění nejvýznamnějších ustanovení, a to bez rozsáhlých teoretických rabínských komentářů. Tím, že celé židovské právo má náboženský základ a původně vychází z teokratického uspořádání společnosti, nemá smysl oddělovat náboženské normy od „profánních“ ustanovení. Díky tomu můžeme tato díla označit jak za zákoník, tak za katechetickou příručku. Takové příručky začínají být spontánně používány běžným židovským obyvatelstvem, i když místní rabín se závěry dané knihy nemusel souhlasit. Takovou publikací se stal například Šulchan aruch z roku 1563, později i Kicur šulchan aruch z roku 1864, který je rozpracováním Šulchan aruchu.

2.6 Multivalentní povaha

Právě různorodost názorů rabínů, rozdílnost jejich vývodů a zmíněná decentralizace jsou několika důvody, proč je pro halachu typická jistá multivalence, jak ve svém pojednání tvrdí Chaim Saiman.²⁷ Židovské právo, jak už bylo řečeno, je ve své podstatě vytvořené pro model teokratického státu, kde fungují všechny předpokládané instituce.

Jenže Chrám už nestojí a kněží v něm tedy neslouží, Sanhedrin už neexistuje a moderní stát Izrael je sekulárním státem, který navíc není monarchií. Židovské právo tak, jak jej známe z Tóry a Mišny, je tedy pouze jakousi ideální verzí, a bylo s největší pravděpodobností pouhou ideální verzí už v době, kdy vznikalo. Většina ustanovení halachy je v dnešní době neaplikovatelná. Je také otázkou, nakolik byla tato pravidla dodržována

---

26 Tato problematika v sobě obsahuje rozsáhlé filosofické teorie na téma metafyzické povahy halachických ustanovení. Doporučuji k přečtení tuto práci PILL, Shlomo. Leveraging Legal Indeterminacy: The Rule of Law in Jewish Jurisprudence. *The Journal Jurisprudence*. 2017, sv. 6, s. 221-302. ISSN 2212-4810.

27 SAIMAN, Chaim. *One God, No State, and Many Legal Arguments: Multivalent Logic in Jewish Law*. In: GLENN, Patrick aj. *Law and the New Logics*. United Kingdom, Cambridge University Press, 2017. ISBN 9781316227329. In: GLENN, Patrick aj. *Law and the New Logics*. United Kingdom, Cambridge University Press, 2017, s. 71.

v historii. Dnešní židovská diaspora je vlastně pouhým provizorním stavem, kterým Židé musí projít, dokud nepřijde Mesiáš a všechny instituce nebudou znovu obnoveny.

Dalším důvodem multivalence je podle Saimana skutečnost, že primární otázkou ve vztahu k židovskému právu není otázka s bivalentní odpovědí „dodržel jsem/nedodržel jsem“, ale otázka „Zachoval jsem se tak, jak Bůh žádá?“ Výsledkem je v tomto případě celá škála úrovní od „dodržel jsem ideálně“, přes „dodržel jsem dostatečně“, až po „nedodržel jsem vůbec“. Tyto dvě úrovně dodržování zákona mají dokonce název: *bediavad* je splnění minimálních požadavků, *lechatila* je ideální splnění. Jedním z příkladů může být případ, kdy zaměstnavatel dluží zaměstnanci mzdu.²⁸ Talmud říká, že zaměstnavatel má povinnost vyplatit mzdu ve chvíli, kdy zaměstnanec splní své závazky vyplývající ze smlouvy.²⁹ Ale co když zaměstnavatel v tu chvíli nemá dostatek peněz na zaplacení? Potom platit nemusí a dodrží tím zákon na úrovni *bediavad*. Pokud ale usiluje o ideální řešení situace, o splnění závazku na úrovni *lechatila*, zaplatit musí – ať už to znamená prodat část svého majetku či si vzít půjčku. *Lechatila* je vyžadována po významnějších či bohatších osobách, které by měly jít příkladem. Například rabíni by měli vždy usilovat o dodržování zákona na úrovni *lechatila*.

2.7 Mamon a issura

Již na začátku práce bylo zmíněno, že je na poli halachy bezpředmětné oddělovat náboženské normy od těch profánních. S ohledem na dějinný vývoj a na cestu, kterou se halacha ubírala, a obzvlášť ve vztahu k pozdějšímu vzniku *mišpat ivri*,³⁰ to ale jistý význam má.

Již ke konci starověku se objevuje myšlenka rozdělení halachických norem na *issura* a *mamon*. *Issura* by s rezervou mohla být považována za rituální právo, zatímco *mamon* v sobě obsahuje právní normy, které nejsou náboženského charakteru (opět s rezervou). Toto dělení pomohlo ve 20. století vytvořit právní rámec, jehož obsah na sebe vzalo *mišpat ivri*. Pro lepší pochopení vzájemného vztahu *issury* a *mamonu* nám pomůže příklad z *Tosefty*³¹ týkající se smluvního práva:

„Pokud osoba uzavřela smlouvu podle jiného práva, než je právo obsažené v Tóře, ujednání týkající se mamonu jsou platná, ale ujednání týkající se ostatních záležitostí (pozn. autora: tedy náboženských či rituálních) jsou neplatná.“³²

---

28 Tamtéž.

29 BM, 110b-111a.

30 *Mišpat ivri* se budu více věnovat ve druhé části práce.

31 Výklad k *Toseftě* se nachází v kapitole 3, věnované písemným pramenům rabínského práva.

32 Vlastní překlad pasáže *Tosefty*, Kid. 3:7–8.

Všeobecně přijímaným vysvětlením tohoto výroku je idea, že právní normy upravující v Tóře civilní problematiku mají povahu *ius dispositivum*. Od ustanovení „občanského práva“ Tóry se lze odchýlit, pokud tím není ohrožena osobní svoboda nebo veřejné blaho. Pokud smlouva obsahuje nezákonná ujednání v oblasti *mamon*, je její plnění u soudu nevymahatelné. Pokud však obsahuje nezákonná ujednání v oblasti *issura*, zůstává smlouva platnou a její plnění je vymahatelné u soudu.

2.8 Bobtnání

Dalším typickým znakem židovského práva je jeho bobtnání v průběhu historie. Význam biblické normy nebyl občas úplně jasný ani rabínům. Proto často vykládali takové normy velmi extenzivně, aby nedošlo k jejich, byť i k náhodnému, porušení. Proto v halaše v průběhu času došlo k jakémusi vršení zákazů, aby se původní norma stala téměř neporušitelnou. Někdy to ale naopak může mít zcela opačný efekt, jak dokazuje *barajta*³³ o koupání na šabat:

*„Zpočátku se [lidé] koupali ve vodě vyhřívané v předvečer šabatu. Lazebníci ale začali vyhřívat vodu o šabatu a tvrdit, že ji vyhřáli v předvečer šabatu. [Učenci] tedy zakázali lázně a povolili pocení. [Lidé se ale dál] koupali v lázních a nazývali to pocením. Zakázali tedy pocení a povolili [termální, tedy přírodně vyhřívané] lázně v Tiberiadě. Lidé se ale koupali ve vyhřívané vodě a tvrdili, že je to z Tiberiady. Zakázali jim tedy i termální lázně v Tiberiadě a povolili jen studenou vodu. Ale viděli, že se ta věc neprosadí, a tak jim povolili lázně v Tiberiadě, ale zákaz pocení zůstal v platnosti.“*³⁴

---

33 Barajta – vyprávění, jež je součástí ústní Tóry a není zařazeno do Mišny.

34 Barajta Šab 40a z úryvku z knihy SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 73. ISBN 978-80-7021-722-1.

3 Prameny židovského práva

Předložit seznam pramenů židovského práva není jednoduchý úkol. Je tomu tak zejména z toho důvodu, že židovské prameny, které se dají považovat za právní, neodpovídají naší moderní systematické a představám o pramenech práva. V tomto případě není relevantní dělit prameny práva na prameny ve formálním, materiálním a gnozeologickém smyslu. Místo toho uvedeme výčet těch zdrojů, které samotná halacha považuje za přímý zdroj možnosti přijetí právního pravidla do svého právního systému – tedy ty zdroje, které halacha sama považuje za své prameny. Je jich celkem šest. Bylo by nesprávné na jejich výčet pohlížet jako na historický výčet. Řídí se jimi i současný židovský svět, tudíž jsou tyto prameny stále zcela relevantní i pro dnešní dobu. V další podkapitole pak představím písemné zpracování těchto pramenů.

3.1 Prameny práva podle halachy

Kabala

To, co dodržovali otcové a otcové jejich otců... Výraz Kabala si dnes spojujeme spíše s židovskou esoterikou a mysticismem. Nicméně Talmud pojem Kabala v tomto významu nezná. Talmud o Kabale sice mluví, ale myslí tím orální tradici, tedy učení předávané z generace na generaci, a to buď po linii učenců, nebo uvnitř v rodinách. Tyto tradice často podle těch, kdo je citují, sahají až k prorokům (a někdy až k Mojžíšovi). Podle převažujícího názoru Bůh totiž všechno své učení sdělil Mojžíšovi na hoře Sinaj a Mojžíš tato pravidla předal svým starším. Jak uvidíme o něco později, tak i v případě, kdy taková učenecká kapacita, jako je Hilel, přednese před shromážděním učenců argumenty opřené o interpretační pravidla, není to pro shromáždění dostatečný důkaz pro přednášenou tezi, dokud Hilel nepoužije ultimátní argument a neodvolá se na autoritu svých učitelů, tedy v podstatě na tradici otců.³⁵

Midraš

Midraš je obtížné definovat. Velmi zjednodušeně bychom jej mohli označit za výklad písemné Tóry. Jeho podstatou je zkoumání biblického textu, usilování o jeho pochopení, výklad a odhalení všech skrytých pravd a odpovědí, které se v Tóře nachází. Obsahuje i úryvky textů, které v písemné Tóře chybějí. Je součástí orální Tóry. Midraš jako žánr rabínské literatury obsahuje kázání, hagadická vyprávění a výklady halachy. Těchto cílů

---

³⁵ Tosefta, Pes. 4:13.

dosahuje biblickou exegezí. Tak jsou součástí midraše i rabínská výkladová pravidla, jimiž se budeme zabývat v pozdějších kapitolách.

Midrašická literatura vznikala od 5. století n. l. do konce 15. století n. l. a je možné ji rozdělit na hagadickou a halachickou. Pro tuto práci je relevantní midraš halachický. Mezi tyto sbírky patří především *Mechilta de-rabi Jišmael*, *Mechilta de-rabi Šimon bar Jochaj*, *Sifrej* ke knize Numeri a Deuteronomium a *Sifra* ke knize Leviticus. Právě Sifra obsahuje výčet třinácti Jišmaelových interpretačních pravidel.

Takana (gezera)

Takana je vytváření nové právní normy nějakou legislativní silou. Občas se pro ni používá i slovo *gezera* (někdy má ale *gezera* mírně odlišný význam – terminologie v tomto případě není jednotná). Jako nově vytvořené pravidlo spadá pod právo *de-rabanan*. Zákonodárcem jsou v tomto případě halachičtí učenci, tj. rabíni a soudy. Jejich pravomoc je odvozována od výroku v Deuteronomiu: „Budeš jednat podle znění zákona, o němž tě poučí, a podle práva, které ti vysvětlí. Neuchýlíš se napravo, ani nalevo od toho, co ti oznámí.“³⁶

Takana má dva účely – zaplňovat mezery v právu vytvářením nových norem a měnit normy stávající tak, aby lépe odpovídaly aktuálním společenským potřebám. Tímto způsobem se z důvodu absence dostatečné úpravy v biblických zdrojích nejvíce rozvíjelo obligační a majetkové právo. Přestože se jejich tvorba a vydávání neřídí libovůlí rabínů, ale pevnými pravidly a principy, můžeme najít takanot (množné číslo), které stojí v opozici proti příkazům a zákazům halachy. Rabíni mají pravomoc takové takanot vydávat, pokud tím nenarušují ducha Tóry a je-li je to nutné pro zachování společenského řádu (*tikun olam*), míru (*darchei šalom*) či pro znovuobrácení židovského lidu k Tóře. Obecně platí, že je lepší nechat adresáty norem porušit několik příkázání Tóry než dopustit, aby celá Tóra upadla v zapomnění. Pravidla platí i pro otázku rušení takanot – jiný soud nesmí zrušit takanu toho předchozího, pokud jej nepřevyšuje moudrostí a počtem rabínů nebo ve zvláště vyjmenovaných případech.

Maase

Pro tento pramen se v Babylónském talmudu objevuje druhý výraz – *uvda*. Pokud bylo těžké definovat midraš, pak definovat *maase* je ještě složitější. Uchýlím se tedy spíše k jeho popisu. *Maase* v podstatě odpovídá praxi, kterou zachovávají nebo nově utvářejí učenci. Můžeme ji dělit několika způsoby.

---

³⁶ Dt 17,11.

Prvním z nich je rozdělení maase na:

- 1 soudní rozhodnutí,
- 2 chování a praxi učenců.

Učenci jsou významná autorita a z toho důvodu mají zvýšenou odpovědnost za veškeré své činy a obzvláště za činy spadající do oblasti práva. Z jejich chování a činů se potom vytváří pravidlo, které se může aplikovat na subjekty práva, pokud se ocitnou v obdobné situaci. Stejně je tomu i u soudních rozhodnutí rabínských soudů. I tato judikatura se stává „precedentem“, podle kterého bude nejspíše postupováno a rozhodováno v obdobných případech. Nejedná se ale o precedent in stricto sensu. Není pevně závazný pro další rozhodování a jeho změny v průběhu času jsou považovány za žádoucí, jelikož jsou odpovědí na neustále měnící se společenské okolnosti.

Dalším dělením je dělení na:

- 1 deklaratorní,
- 2 konstitutivní.

Některá rabínská praxe či judikatura pouze potvrzuje již existující právní princip, zatímco jiná je základem pro jeho vytvoření, respektive odvození.

U některých právních pravidel dokonce Talmud uvádí, že jejich zdrojem je maase. Příkladem budiž otázka, jaká osoba má sepsat get, tedy rozvodový list. Podle práva jej má sepsat (či nechat sepsat) manžel, poté má být doplněn o podpis svědků a předán manželce. Na základě nejspíše reálného případu z Jeruzaléma, který se odehrál před kodifikací Mišny, je ale nyní stanoveno, že rozvodový list si může napsat i žena, která jej poté předá manželovi, aby jej nechal opatřit podpisy svědků a následně věnoval opět jí, manželce. Rozhodující není, kdo get sepsal. Rozhodující jsou podpisy.³⁷

Sevara

Sevara je logikou a rozumovou argumentací.³⁸ Stává se pramenem práva, když je přímým a samostatným zdrojem nějaké právní normy. Normy, které vznikly (resp. byly odhaleny) pomocí sevary, spadají do právní kategorie de-oraita, což samo o sobě poukazuje na jejich význam. Jsou tedy podstatou samotné Tóry – darované přímo Bohem, následně nalézané rabínskými učenci pomocí logiky. Na jejím základě bylo formulováno množství právních domněnek a fikcí, které spadají jak pod právo manželské, právo vlastnické, tak

---

³⁷ Mišna, Git. 2:5.

³⁸ BLEICH, David. Judaism and Natural Law. Proceedings of the World Congress of Jewish Studies, Division C: Talmud and Midrash, Philosophy and Mysticism. *Hebrew and Yiddish Literature*. 1981, sv. 7, s. 8. ISSN 0333-9068.

i právo rituální. Jako příklad za všechny uvedme fikci vlastnického práva:³⁹ Pokud osoba doloží, že po dobu 3 let každodenně vykonávala držbu nad vyjmenovanými věcmi (doslova obdělává je a profituje z nich),⁴⁰ platí, že je jejich vlastníkem, i kdyby další osoba namítala, že věc patří jí.⁴¹

Minhag

Minhag je právní zvyk nebo právní obyčej. Je to norma, jejíž dodržování vychází ze všeobecného úzu. Jakmile je dodržování nějaké normy tak široce rozšířené, že ji následuje většina komunity, stane se tato norma minhagem a je inkorporována do halachy. Tak se stává součástí židovského právního řádu. Zajímavé je, že se tak děje i u norem pocházejících z cizích právních řádů. Součástí halachy se tak může stát i minhag, který je v rozporu s halachickým ustanovením. Rabíni se mohou snažit tomuto procesu zabránit, ale občas na to jejich síly nestačí. Jakým způsobem se s takovými rozpory vyrovnat? Cestou se stala teorie o Izraeli jako o božím a prorockém lidu. Izrael jako boží lid je nadán schopností chápat boží příkazy a rozumět cestě Tóry, a to ať vědomě či nevědomě. Proto to, co činí židovský národ svorně a jednotně, nemůže být špatné. Sám Hilel to shrnuje následovně: „Nech to na Izraeli. Pokud sami nejsou proroky, stále jsou potomky proroků.“⁴² Jako oporu v Tóře pro udržování minhagu zmiňují učenci například „Můj synu, poslouvej otcovo kárání a matčíným poučováním neopovrhuj“⁴³ a „Nepřenášej dávné mezníky, které zasadili tvoji otcové.“ I další místa v Tóře, kde se objevuje slovo „mezníky“, jsou vnímána v souvislosti s obyčejí. Platí, že minhag má v oblasti židovského civilního práva větší právní sílu, než civilní normy (neplatí to v případech, kdy o významu a použitelnosti normy není mezi učenci pochyb), nesmí však kolidovat se samotnou jeho podstatou. Normy vzniknuvší z minhagu spadají do kategorie de-rabanan.

---

39 Za další například domněnka o právní způsobilosti svědčit (Bava Batra 31b), domněnka, že je osoba stále na živu, ale i zásada důkazního břemene (Bava Kama 46b).

40 Jámy, příkopy a jeskyně využívané na sběr vody, domy, holubníky, lázně, lisy na olivy, zavlažovaná pole, otroci a další podobné věci, které generují zisk v průběhu celého roku.

41 BB 28a.

42 Talmud, Pes. 66a.

43 Přísloví 1:18.

Aby mohl být minhag uznán jako platný, je třeba, aby splňoval následující tři kritéria:

1. Musí být všeobecně rozšířený, a to v geografickém slova smyslu (všeobecně i lokálně), nebo mezi určitými vrstvami obyvatelstva.
2. Musí být hojně a adekvátně dlouho dodržován. Zvykem není pravidlo, které se sice hojně užívá, ale odpovídá pouze na aktuální společenské potřeby a nepřežije změnu oné sociální situace.
3. Musí být jasný.

3.2 Písemné prameny židovského práva

3.2.1 Písemné prameny biblického práva

3.2.1.1 Tanach a Tóra

V této kapitole se budu zabývat historickým vývojem Tóry. Tóra jako nejzákladnější spis židovství je celým pilířem jak náboženské, tak právní složky judaismu. Proto její vývoj není jen vývojem nějaké běžné literární památky. Na základě její evoluce můžeme dovozovat, k jakým změnám docházelo i na poli práva. Podstatná je jak znalost výsledků vědeckých bádání, které nám ukazují, jak se právo mohlo vyvíjet, jaké změny kdy probíhaly a čím byly způsobeny, tak tradičního židovského vnímání Tóry jako Bohem zjevené cesty. Seznámení se s tímto pohledem nám naopak umožní lépe chápat principy i samotnou podstatu židovského práva, protože náboženský prvek je jeho nevyhnutelnou součástí. Z toho důvodu věnuji na tomto místě podstatnou část prostoru i historii Tóry.

Historický vývoj

Tóra je to, co by se dalo nazvat „židovskou Biblií“. Písemná Tóra se dnes skládá z Pěti knih Mojžíšových, tedy z knih Berešit, Šmot, Vajikra, Bamidbar a Devarim,⁴⁴ a dohromady s knihami Proroků a Spisů vytváří Tanach, tedy to, co křesťané nazývají Starý zákon.⁴⁵ Jeho obsah však většinu doby nebyl takto jednoznačný. Mezi badateli nepanuje jednoznačná shoda o historii edic biblických starozákonních textů (tato problematika není ani tématem této práce). Pro kontext je ovšem nutné některé z teorií historiků alespoň stručně nastínit. Výčet knih a varianty textu, které jsou dnes zařazené do moderních vydání starozákonní části Bible (například i českého ekumenického překladu), vychází z Leningradského kodexu.⁴⁶ Od roku

---

44 V latině Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.

45 Jedná se však pouze o zjednodušující přirovnání. Problematika zařazení jednotlivých knih do biblického kánonu nejrůznějších křesťanských směrů je problematika komplexní a pro účely této práce irelevantní.

46 KUBÁČ, Vladimír. *Úvod do hebrejského textu starého zákona*. Praha: Karolinum. 1991. ISBN 80-7066-434-7.

1525 až do začátku 20. století byla naopak užívána varianta Bombergiana.⁴⁷ Leningradský kodex byl nicméně vydán až v roce 1010 n. l.⁴⁸ Co se s texty dělo do té doby? Existuje více verzí, anebo existuje jen jedna? Jak moc se rozcházely názory učenců na jednotlivé texty?

Nejstarší příběhy či ustanovení byly pravděpodobně původně předávány ústně. V průběhu dějin ovšem začalo docházet k zapisování některých těchto tradic. To však ústí v několik situací – nezapsaná tradice se do dnešní doby nedochovala, anebo naopak zapsaného textu vzniklo kvůli historickému vrstvení několik verzí. Nejen, že tyto varianty mohly vznikat souběžně v různých židovských komunitách, ale mohly být tvořeny i pozdějším pozměněním části textu, ať už záměrně, například s ohledem na tehdejší politickou či náboženskou ideologii, tak omylem (nepozorností editora apod.). Jedním z příkladů, který lze v této souvislosti uvést, je mýtus stvoření světa, obsažený v knize Genesis. Toto stvoření je v knize popsáno hned dvakrát za sebou. První příběh uvádí onu verzi stvoření za 7 dní, zatímco druhý je podstatně stručnější a typově i příběhem se liší od příběhu prvního. Zároveň je textem zjevně mnohem starším vycházejícím ze staré mezopotámské mytologie. Moderní věda navrhuje několik vysvětlení této konkrétní situace – editor byl obeznámen s oběma mýty stvoření, a tak je také oba do manuskriptu zahrnul, nebo je editor přímo sám autorem novější verze textu. Dalším příkladem nám mohou být Knihy královské, které popisují vládu Šalamouna a Davida, kdy do staršího textu byly nejspíše vkládány celé nové části, a to v době Babylónského exilu, nebo dokonce až po něm.⁴⁹

Náboženské texty vznikají v různých jazycích. Jsou psané hebrejsky, aramejsky i řecky a pocházejí z nejrůznějších židovských komunit od Persie až po egyptskou Elefantinu. Zvyklosti ani kult nejsou jednotné, a tak se samo náboženství i jeho právní normy velmi liší. Elefantinští Židé dokonce ani nebyli čistě monoteističtí, jako jejich souvěrci v oblasti

---

47 Zkompilovaná Jákobem ben Chajimem, nejspíše tuniským Židem, a vydaná v Benátkách tiskařem Danielem Bombergem. Více informací k variantám středověkých a moderních hebrejských textu je možné dočíst se na této stránce BREWER, David. More about OT Editions: Editions of the Masoretic Text. *Stepweb.atlassian.net* [online]. 2014 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://stepweb.atlassian.net/wiki/spaces/SUG/pages/24215583/More+about+OT+Editions>

48 Vznikl nejspíše v Káhiře kolem let 1008 až 1010 n.l. a jedná se o opis staršího textu učence Árona ben Moše ben Ašera žijícího v Tiberiadě. Jeho význam tkví ve sjednocení hebrejské vokalizace. Jinými slovy Áron ben Moše ben Ašer sjednotil písemné značky pro hebrejské samohlásky a doplnil je do starověkých textů, které byly původně zapisované bez těchto značek.

49 Petr Jan Vinš, přednáška Jak se psala Bible - textová kritika a biblické mýty VINŠ, Petr Jan. Jak se psala Bible – textová kritika a biblické mýty. *Youtube.com* [online]. 2021 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=iQbsGVcxZds&t=20s&ab_channel=P%C3%A1te%C4%8Dn%C3%ADciSisyfos

Babylónie.⁵⁰ U takto vzdálených enkláv nás to nemusí překvapit, ale doklady o uctívání boží manželky Ašery se našly i v Hebronu.⁵¹

Nikdy v průběhu historie nedošlo k tomu, že by se odehrál nějaký koncil mudrců a učenců, na kterém dojde k výběru kanonických knih. Seznam knih, který je dnes zařazen do Tanachu, vychází z jakéhosi přirozeného historického vývoje. Je třeba si uvědomit, že to, co dnes považujeme za typické židovství, je ve skutečnosti jen jeden ze židovských směrů, který se zformoval na základě poexilní teologie babylonských elit, jak bylo již nastíněno v kapitole o historii. Neexistuje žádná „původní opravdová“ Bible. Existuje jen velké množství různých spisů, kdy z některých z nich začaly přirozeně podle potřeb náboženských komunit vznikat nejrůznější kompiláty.

Jako příklad uveďme Septuagintu. Rabínská tradice říká, že Septuaginta je překladem Tóry do řečtiny. Podle legendy helénští uzurpátoři šleli obavami, že mírumilovní Židé nejsou možná tak mírumilovní, jak se tváří. Tvrdili, že židovské náboženství, kde místo císařů a panovníků uctívají pouze toho jednoho Boha, je živná půda protistátních podvratných živlů. Jelikož neuměli hebrejsky, aby si mohli sami ověřit, co se v Tóře píše, pochytili 72 židovských učenců a zavřeli je do 72 cel. Každému z nich dali za úkol přeložit Tóru do řečtiny s myšlenkou, že obsahuje-li Tóra nějaké protiřecké výroky, učenci ony pasáže přeloží každý jinak, protože se budou pokoušet tuto skutečnost před Řeky utajit. Ale co se nestalo? Všichni zajatí učenci přeložili Tóru slovo od slova úplně stejně.

Ve skutečnosti se vše odehrálo nejspíše trochu jinak. Podle nejnovějších poznatků je Septuaginta výsledkem úsilí alexandrijských Židů a její vznik je datován mezi 3. a 1. století př. n. l. Hebrejšтина ustupuje do pozadí, v každodenním styku není používána téměř vůbec, a čím dál méně Židů je schopno jí rozumět. I alexandrijská komunita je řeckojazyčná, a proto pro sebe chce náboženské texty, kterým by rozuměla. Knihy obsažené v Septuagintě nejsou z velké části pouhým překladem „původního“ hebrejského znění, ale jsou to knihy, které už jako řecké vznikaly. Text i obsah se často s hebrejskou verzí rozchází a obsahuje i několik knih navíc, které nejsou zařazeny do dnešní Tóry. Byly kvůli řečtině (a možná i nepohodlným teologickým otázkám) zavrhnuty syropalestinskými Židy v návalu obrozeneckého národního cítění. Svou cestu si ale Septuaginta našla do křesťanské ortodoxní, koptské, arménské, gruzínské a gótské tradice.

---

50 VINŠ, Petr Jan. Z domu a rodu Davidova – historie a fikce izraelského království Davida a Šalamouna.

Youtube.com [online]. 2019 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=8pl4bi_UiUg&t=1s&ab_channel=LLionTV

v=8pl4bi_UiUg&t=1s&ab_channel=LLionTV

51 DEVER, William. *Did God Have a Wife?* Michigan: Eerdmans, 2008. ISBN 978-0802863942.

Velmi zjednodušeně se dá shrnout, že nejstarší biblické zápisy vznikly kolem 6. st. př. n. l. a konec fixace textu nastává v 1. st. př. n. l. Původně se látka předávala ústně. Za nejstarší biblický text je dnes některými badateli považována Debořina píseň, která pravděpodobně pochází z období soudců (1180–1030 př. n. l.). Poté následuje doba královská, k jejímuž konci byly nejspíše sepsány Knihy královské, které upevňují představu doby vlády Davida a Šalamouna jako zlatý věk Izraelitů, a zároveň slouží i jako legitimizační nástroj vlády králů následníků. Poté během Babylónského exilu dochází k fixaci látky předávané orální tradicí. Ale nejen to. Dochází i ke vkládání nových částí textů do starých knih, a to především do Knih královských. Dochází však i k sepisování úplně nových knih, které vyjadřují sebepojetí skupiny perských navrátilců a jejich vztah ke kenaánským židovským usedlíkům, jejich víře a tím i jejich normativním pravidlům.⁵²

Tradiční židovský pohled

Rabínská tradice na Tóru a celý Tanach pohlíží samozřejmě trochu jinak. Podle tradice Bůh na hoře Sinaj daroval Židům Tóru. Židovský proud, který se v průběhu historie prosadil a o kterém tato práce je, tedy rabínský judaismus, staví své učení na tom, co je některými autory označováno jako „podvojná Tóra“.⁵³ Toto učení vychází z myšlenky, že Bůh dal lidu Izrael Tóry hned dvě, respektive jednu Tóru, z níž polovina je písemná a polovina ústní.

Tóra ale není jen kniha příběhů a zákonných ustanovení. Tóra je dar vyvolenému národu od Boha, systém učení obsahující odpověď na jakoukoli životní otázku. Obsahuje tajemství dlouhého a úspěšného života. Právní normy zjevené Mojžíšovi, které tvoří součást Tóry, nebyly podle rabínů předané Židům proto, aby svou přísností a náročností tento národ zkoušely, ale proto, že tyto příkazy a zákazy respektují chod vesmíru, a právě jejich dodržování zaručí svým subjektům dlouhý a spokojený život a izraelskému národu přežití i prosperitu. Proto otázka dodržování příkazů a zákazů Tóry není jen otázka individuální zodpovědnosti, nýbrž i zodpovědnosti kolektivní.

Jak již bylo řečeno v kapitole o historii, během starověku postupně stoupaly židovské národnostní tendence, a to s novou vervou po každém exilu. Velmi výrazným motorem pro hlubší rozvíjení židovských tradic a pro dobrovolnou kulturní izolaci od okolních národů bylo také rozšíření křesťanství. Okolo židovského společenství žijí i další komunity, které uctívají stejného boha, a to pohání Židy ke zdůrazňování své jedinečnosti jako vyvoleného národa

---

52 BENEŠ, Jiří. Jak a kdy vznikla Bible?. *Youtube.com* [online]. 2016 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=KfAiPAF8F_M&t=8s&ab_channel=Husitsk%C3%A1Iteologick%C3%A1I fakultaUniverzityKarlovky

53 SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 17. ISBN 978-80-7021-722-1.

a adresáta boží moudrosti. Zde přichází ke slovu právě ona ústní Tóra. Podle tohoto konceptu zjevil Bůh Mojžíšovi Tóru – učení, z nějž polovinu Židé zapsali v podobě Tanachu (tedy v podobě písemné Tóry, Svitků a Proroků), druhou polovinu si předávají z pokolení na pokolení pouze ústně. Ústní část sestává převážně z rabínské literatury a pouze dohromady tvoří tyto části úplnou Tóru, úplné učení. Termín Tóra lze totiž používat v několika významech: v užším významu, kdy máme na mysli Pět knih Mojžíšových – tedy konkrétní sbírku knih s názvem Tóra, ale i v širším, absolutním, významu, kdy máme na mysli celé židovské učení.⁵⁴ Podle rabínské tradice dal Bůh Mojžíšovi Tóru. V tomto případě nejen oněch Pět knih Mojžíšových, ale celé učení – tj. Tanach, ústní tradici, i všechny další texty, které byly napsány v pozdější době. To znamená, že Mojžíšovi byly zjeveny texty, které teprve budou napsány, i učení, které se rozvine teprve v budoucnosti. Samozřejmě ne všechny židovské směry sdílí stejný pohled na původ a povahu Tóry. V této práci se však primárně zabýváme pohledem ortodoxního judaismu.

Písemná Tóra je původně sepsána jako jeden blok textu bez mezer. Začíná tedy prvním znakem první knihy a končí posledním znakem poslední knihy. Nezná členění na kapitoly, odstavce, ba ani na slova. Je to zkrátka řada písmen. Jelikož stará hebrejšтина nezná vokalizaci, je to řada písmen bez samohlásek. Situace je o něco komplikovanější také proto, že pro zaznamenání čísel se používá stejných znaků jako pro písmena, navíc jsou některé části Tóry zapsány ve formě bustrofedonu.⁵⁵ Připouští tedy velmi mnoho variant čtení. Součástí ústní Tóry (a podle mne jednou z nejdůležitějších součástí) je vokalizace Tanachu v podobě vnesených specifických značek kolem písmen a rozčlenění písmen do jednotlivých slov. Některé části textu však zůstávají záhadou až do dnes a nebýt Septuaginty, nedokázali bychom je rozklíčovat.

Ústní Tóra má další dva významy. Zaprvé je zárukou výlučnosti vztahu mezi vyvoleným národem a jeho Bohem. Má být částí učení, ke kterému nemají mít okolní národy přístup. Proto osoby, které nejsou součástí židovské komunity, nikdy nemohou znát celé učení, nikdy nebudou opravdovými věřícími a nikdy nevytlačí Židy z pozice vyvoleného lidu, přestože budou tvrdit, že uctívají stejného Boha a Tanach budou umět z paměti. Za druhé má ústní Tóra veliký význam také jako záruka aktuálnosti. Nabízí velké množství výkladů rigidních ustanovení Tóry písemné. Právní normy zapsané v písemné Tóře se v průběhu času mohou stát neaktuální a nebudou odpovídat stupni vývoje společnosti. V každé chvíli dějin je

54 Oběma těmito způsoby používám výraz Tóra také já. Konkrétní význam je vždy seznatelný z kontextu.

55 Způsob zápisu, kdy píšá po dopsání řádku nezvedá ruku a nepřenáší ji na následující řádek zpátky na tu stranu, na které začínal dokončený řádek. Místo toho v textu pokračuje dál z druhé strany následujícího řádku. To znamená, že jednou se čte řada písmen zleva, jednou zprava, jednou zleva atd. Písmena mohou být na otočeném řádku zrcadlově obrácená, někdy bývají naopak vzhůru nohama.

nutno tyto zapsané normy vykládat s ohledem na, v tu chvíli aktuální, sociokulturní situaci. To je mimo jiné to, co dělá ústní Tóra. Nabízí výklady a komentáře k písemným normativním ustanovením. Na druhou stranu je možné, že část tradované ústní Tóry je ještě předbiblického data.⁵⁶

Na závěr pojednání o ústní Tóře je třeba poznamenat, že výraz „ústní“ nekoreluje s její formou. Původně sice platil zákaz písemného zaznamenávání ústní Tóry, ale nestálá situace Židů a velký objem látky vedly k zaznamenávání těchto tradic. Z ústní Tóry je dnes pro nás z právního hlediska význačná především rabínská literatura, ve které rabíni rozvíjejí právní myšlení i argumentaci a celé své učení nechávají rozrůstat do takové míry, že z něj vzniká komplexní doktrína a sofistikovaný právní systém. Na tyto rabínské sbírky se podíváme na následujících řádcích.

3.2.2 Nejvýznamnější písemné prameny rabínského práva

3.2.2.1 Mišna

Mišna je zapsaný soubor rabínských tradic a taktéž nejzákladnější pramen rabínského judaismu. Spolu s Gemarou tvoří Talmud. Za jejího autora, tedy spíše redaktora, je židovskou tradicí i většinou kritických badatelů považován Rabi Jehuda ha-Nasi. Rabi žil na přelomu 2. a 3. st. n. l. a díky své práci je natolik významnou osobou, že jej někteří současníci i pozdější učenci označují pouze výrazem „Rabi“. To se zároveň stává kamenem úrazu při pokusech o připsání autorství jednotlivých pasáží Mišny – pokud je u výroku uveden jen titul „rabi“ beze jména, nevíme, zda se jedná o Rabi Jehudu, anebo o jiného rabiho, jehož jméno nebylo zapsáno. Nicméně pomocí nejrůznějších analýz (literárních, historických atd.) lze některé myšlenkové vrstvy Midraše připsat konkrétním školám a generacím Rabiho předchůdců, tudíž je lze i datovat.

Rabi kromě svých názorů při redakci Mišny vycházel z mišny⁵⁷ rabiho Meíra, který zase vycházel z mišny rabiho Akivy.⁵⁸ Rabi Akiva údajně vycházel z mišny, která může pocházet až z biblického období.⁵⁹ Touto posloupností je zajištěn dojem kontinuální návaznosti Mišny na Tanach, a snad dokonce až k Mojžíšovi. Jaký tedy měl Rabi Jehuda ha-

---

56 SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínského literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 41. ISBN 978-80-7021-722-1.

57 V tomto případě užíváme výrazu mišna v širším pojetí, tedy jako učení.

58 Rabi Akiva – jeden z nejvýznamnějších tanajských učenců. Žil ve 2. st. n. l. Jedna z klíčových postav protiřímského povstání Bar Kochby.

59 STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínského literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 163. ISBN 978-80-7429-065-7.

Nasi důvod pro sepsání Mišny? Odpověď nabízí rabi Šrira Gaon⁶⁰ ve svém responsu⁶¹ věnovaném židovské obci v Kajruvátu, dnešním Tunisku, datovaném do roku 987 n. l. Uvádím shrnutí dopisu, jak je ve své knize nabízí Günter Stemberger:⁶² „Veden starostí, aby nedošlo ke ztrátě učení, dal se Rabi do redigování Mišny. [...] Písemného zachycení Mišny dříve nebylo třeba, neboť všichni vyučovali jednomyslně totéž.“

Názory kritických badatelů na účel Mišny se liší. Sahají od názoru, že šlo o učebnici talmudického myšlení, až po názor, že jejím účelem je sepsání platného práva. Pro druhou variantu svědčí například fakt, že Gemara⁶³ obsahuje judikaturu, a tedy aplikaci mišnaických pravidel. Jako protiargument je často používán fakt, že Mišna obsahuje pasáže o pravidlech týkajících se chrámové bohoslužby. Tvoří dokonce polovinu hmoty celé Mišny. Chrám v době redakce Mišny už nestojí, a tato pravidla se tedy dají považovat za redundantní či vyloženě neplatná. Na tomto místě si dovoluji oponovat. Naše moderní vnímání platnosti a účinnosti nelze vztahovat na židovskou komunitu třetího století (a v podstatě ani na tu dnešní). V každém případě idea znovuvystavění Chrámu je jednou z vůdčích idejí ortodoxního judaismu. Je dokonce tak významná, že je toto přání součástí denní modlitby. Jen proto, že v této chvíli Chrám nestojí a chrámová a kněžská pravidla nejsou „aktivní“, neznamená to, že se v budoucnu vybudováním Chrámu znovu „neaktivují“. Podle mého tedy neexistuje jediný důvod, proč by měla být chrámová pravidla vynechána ze sbírky platných zákonů. Dalším argumentem, který svědčí pro Mišnu jako pro soubor platného práva, je její doplňování v průběhu dalších let. Přibývaly do ní pasáže pozdějších rabinů.

Mišna překvapivě neobsahuje téměř žádné odkazy na Tanach, tedy židovskou Bibli. Ve spoustě případů nevíme, jak citovaný rabín XY dospěl k názoru, který zastává a který je uveden v Mišně. Někteří badatelé dokonce mluví o Mišně jako o sbírce, která vyučuje halachu bez návaznosti na Bibli. Z této situace vyvstávají otázky týkající se vztahu jednotlivých pramenů židovského práva. Jaký je vztah Mišny a Tanachu? Vychází Midraš z Mišny, nebo naopak? Diskuze o této otázce jsou objemné, a proto pro zájemce o toto téma doporučím práce J. Z. Lauterbacha, J. N. Epsteina, D. W. Halivniho, S. Zeitlina, E. E. Urbacha a dalších.

---

60 Šrira Gaon – hlava akademie v Pumbeditě, 10. st. n. l.

61 Anglický překlad responsa je dostupný na této adrese: Epistle of Rav Sherira Gaon 1:1 Sefaria Community Translation. *Sefaria* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

https://www.sefaria.org/Epistle_of_Rav_Sherira_Gaon.1.1?ven=Sefaria_Community_Translation&lang=en

62 STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 162.

ISBN 978-80-7429-065-7.

63 Více o Gemaře se lze dočíst ve vlastní podkapitole.

Rabi Jehuda ha-Nasi v Mišně zaznamenává i protichůdné názory starších učenců. Na druhou stranu ale nezaznamenává vše, co mu bylo známo, a tím některé výroky starších autorit nejsou zahrnuty do Mišny, ale zůstávají existovat vedle ní jako takzvaná *barajta* neboli „vnější“. Existují také další pravidla, která nejsou zahrnuta v Mišně, ale objevují se v Toseftě – dalším pramenu židovského práva. Vztah Mišny a Tosefty je komplikovaný, jak uvidíme o několik stránek níže.

Mišna je právním jádrem rabínského židovství a spolu s Gemarou tvoří Talmud.

Struktura Mišny

Mišna se dělí na šest oddílů (oddíl = *seder*). Ty se dále dělí na traktáty (traktát = *masechet*). Traktáty se dělí na kapitoly (kapitola = *perek*) a ty se dělí na jednotlivé výroky (výrok = *mišna*, *halacha*).

Struktura tedy vypadá následovně:

- Seder
  - Masechet
    - Perek
      - Mišna/halacha

Zde uvádím názvy oddílů, názvy traktátů a jejich zkratky v překladu, který užívá Petr Sláma ve své knize *Tanu Rabanan*.⁶⁴ Ke každému traktátu stručně uvedu, jakou problematikou se zabývá.

1 Zraim (Semena)

- i Brachot (Požehnání), Bra

Traktát zabývající se liturgií – modlitbami a požehnáními.

- ii Pea (Okraj pole), Pea

Řeší otázku chudých. Zabývá se jejich právním postavením a sociální solidaritou. Upravuje i způsoby přispívání na chudé – to, co leží na okraji pole náleží chudým.

- iii Dmaj (Sporné placení desátku), Dma

Týká se odevzdávání obecních desátků v případě majetku, u kterého je sporné, zda z něj byl již desátek odevzdán, u kterého došlo k promíchání s majetkem, z něhož byl desátek již odevzdán, v případech, kdy je majetek spoluvlastnictvím atd.

---

⁶⁴ SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, str . 75. ISBN 978-80-7021-722-1.

- iv Kilajim (Různorodé), Kil
Rozebírá otázku zákazů míchání různých druhů téhož předmětu. Týká se jak míchání materiálů, tak šlechtění zvířat a míšení semen.
- v Šviit (Sedmý rok), Švi
Obsahuje pravidla pro šabatický rok. Rok, kdy se nechává půda odpočinout a promíjejí se dluhy dlužníkem.
- vi Trumot (Dávky), Tru
Upravuje pravidelné odvody kněžím, oběti pozdvihování.
- vii Maaser rišon (První desátek), MR
Týká se poplatků odváděných levitům.
- viii Maaser šejní (Druhý desátek), MŠ
Úprava pravidel využívání obecních poplatků.
- ix Chala (Oddělené těsto), Chal
Právní úprava vyčlenění dílu těsta pro kněze.
- x Bikurim (Prvotiny), Bik
Pravidla zabývající se obětováním prvotin nejrůznějších plodů. Každá prvotina náleží Bohu, a to včetně prvorozených dětí.

2 Moed (Termíny)

- i Šabat (Šabat), Šab
Řeší práce zakázané během šabatu.
- ii Eruvin (Prolnutí), Eruv
Pravidla, která upravují problematiku hranic pozemků v souvislosti se svěcením šabatu.
- iii Pesachim (Pesachovi beránci), Pes
Tento oddíl uvádí pravidla, kterými je třeba se řídit během oslavy svátku Pesach.
- iv Škalim (Šekely), Ška
Ustanovení věnovaná chrámové ekonomice a výběru chrámové daně.
- v Joma (Den smíření), Jom
Ustanovení týkající se oslav svátku Jom Kipur, tedy Dne smíření, a úprava povinností velekněze vztahujících se k tomuto dni.
- vi Suka (Stánek), Suk
Ustanovení týkající se oslav Svátku stánků, tedy Sukot a výčet 24 kněžských tříd.

- vii Bejca (Vejce), Bejc
Obecná právní úprava svátků.
- viii Roš ha-šana (Novoroční svátek), RH
Pravidla týkající se oslav Roš Hašana, tedy Nového roku.
- ix Taanit (Půst), Taan
Právní úprava nejrůznějších postních dnů.
- x Megila (Role), Mgi
Právní úprava veřejného předčítání knihy Ester, která se čte během svátku Purim. Ustanovení textů, které nesmějí být veřejně čteny, a textů, které nesmějí být přeloženy.
- xi Moed katan (Poloviční svátek), MK
Úprava průběhu dnů, které se časově nacházejí mezi hlavními svátečními dny svátku Pesach a Sukot.
- xii Chagiga (Slavnost), Chag
Obsahuje pravidla pro tři poutní svátky, kterými jsou Pesach, Šavuot a Sukot. Pojednává i o rituálním mytí rukou.

3 Našim (Ženy)

- i Jevamot (Švagrové), Jev
Pojednává o levirátním manželství⁶⁵ a upravuje též otázku překážek manželství na základě osobního právního postavení nejrůznějších osob.
- ii Ktubot (Svatební smlouvy), Ktub
Upravuje institut manželských smluv, majetková práva v manželství, dědické právo ve vztahu k ženám a další otázky.
- iii Ndarim (Sliby), Nda
Pojednává o slibech, nepatných slibech, lžích z nouze, zproštění slibu. To vše obzvláště s ohledem na ženy.
- iv Nazir (Nazírství), Naz
Traktát o nazírech a nazírských slibech.
- v Sota (Podezřelá z cizoložství), Sota
Obsahuje pravidla pro konání ordálu při podezření z nevěry, rozdíly v trestech pro ženy různých postavení.
- vi Gitin (Rozlukový list), Git

---

⁶⁵ Pokud muž zemřel bez potomka, má jeho bratr povinnost vzít si za manželku jeho ženu a zplodit s ní bratrova dědice. V dnešní době se levirátní manželství již nepraktikuje, stále je ale potřeba provést obřad vyvázání z levirátního manželství.

Obsahuje pojednání o různých způsobech rozluky manželství.

- vii Kidušin (Zasnoubení), Kid
Sdružuje pravidla, která se týkají zasnub.

4 Nezikin (Škody)

- i Bava kama (První brána), BK
Pojednává o majetkové škodě, nemajetkové újmě, škodě způsobené zvířaty a podobně.
- ii Bava mecija (Prostřední brána), BM
Pojednává nejvíce o movitých věcech – o ztracených věcech a o způsobech jejich nabývání. Ale také o zástavě a podobných tématech.
- iii Bava batra (Poslední brána), BB
Traktát o ručení, dědickém právu, nemovitých věcech a jejich vydržení a o omezení vlastnického práva k nemovitým věcem.
- iv Sanhedrin (Soudní dvůr), Sanh
Ustanovení upravující procedurální otázky. O hierarchii soudů, druhy soudů, způsobilost pro vystupování před soudem, proces trestní, proces občanskoprávní, druhy trestů smrti.
- v Makot (Rány), Mak
Obsahuje ustanovení o trestu bičováním.
- vi Švuot (Přísahy), Švu
Tento traktát upravuje problematiku přísah.
- vii Edujot (Svědectví), Edu
Obsahuje svědectví pozdějších učenců o výrociích starších autorit.
- viii Avoda zara (Modloslužba), AZ
Věnuje se pravidlům styku s pohany, respektive příslušníky jiných kmenů a náboženství, než je to židovské.
- ix Pirkej avot (Otcové), Avot
Jedná se o traktát, který na rozdíl od ostatních neobsahuje halachu, tedy žádné právní normy. Je zaměřen na etiku a morálku. Obsahuje i výroky starších a zaznamenává tradici. Někteří badatelé považují tento traktát za soubor právních principů, na kterých stojí celá Mišna.
- x Horajot (Vyučování), Hor
Pojednává o obětech, které je třeba vykonat za špatná rozhodnutí vyšších představitelů společenství a za kolektivní vinu.

5 Kodašim (Svaté věci)

- i Zvachim (Zápalné oběti), Zva
Upravuje postup při vykonávání zápalných obětí v Chrámu.
- ii Mnachot (Přídavné oběti), Mna
Upravuje postup při vykonávání dalších potravinových obětí – tj. obětování jídla a nápojů.
- iii Chulin (Profánní), Chul
Obsahuje normy pro porážku a konzumaci zvířat, která nejsou určena k oběti
- iv Bchorot (Prvorozenství), Bcho
Tyto normy upravují postavení a dědění prvorozených, ale také určují, jak naložit s prvorozeným dobyt看kem.
- v Arachin (Odhady), Ar
Obsahuje ustanovení o odhadech výkupní hodnoty osob zaslíbených Chrámu, na základě jejich věku a pohlaví. Přechod těchto dluhů na dědice.
- vi Tmura (Výměna), Tmu
Věnuje se otázce náhrady zvířat, která byla určena k vykonání oběti.
- vii Kritot (Vytětí), Kri
Pojednává o trestu vyobcování.
- viii Meila (Zpronevěra), Mei
Obsahuje pravidla zacházení s předměty zasvěcenými Chrámu ve vztahu ke zpronevěře.
- ix Tamid (Každodenní oběť), Tam
Tato část upravuje otázku každodenních zápalných obětí v Chrámu.
- x Midot (Míry), Mid
Zde se nachází pravidla pro vzhled, architekturu a konstrukční řešení Chrámu – jak vypadá oltář, ohniště, brány a další.
- xi Kinim (Ptačí hnízda), Kin
Pojednává o specifikách obětování ptáků.

6 Toharot (Čistoty)

- i Kelim (Nástroje), Kel
Pojednává o čistotě a nečistotě různých nástrojů a nádob.
- ii Ohalot (Stany), Ohal
Týká se znečištění, které bylo způsobeno mrtvým tělem.
- iii Ngaim (Postižení), Nga

- Pravidla upravující postup v případě nákazy malomocenstvím a podobnými nemocemi.
- iv Para (Červená kráva), Par
Obsahuje ustanovení o červených kravách. O jejich rituálních specifikách oproti jinému dobytku a o způsobech jejich využití.
  - v Toharot (Čistoty), Toh
Pojednává o rituálních znečištěních, která trvají do západu slunce.
  - vi Mikvaot (Lázeň), Mik
Pravidla týkající se očišťující koupele.
  - vii Nida (Nečistota žen), Nida
Upravuje pravidla, která je třeba dodržovat při všemožném znečištění žen.
  - viii Machširin (Uspůsobující), Mach
Pojednává o znečištění způsobeném několika druhy tekutin.
  - ix Zavim (Postižení výtoky), Zav
Tyto normy se týkají postavení osob, které jsou postiženy nejružnějšími výtoky.
  - x Tvul jom (Koupel tentýž den), TvJ
Úprava specifického postavení osoby, která je čistá jen zčásti – která se sice ponořila do očišťující koupele (*mikve*), ale přesto zůstává až do západu slunce nezpůsobilá k tomu, aby se dotýkala posvátných předmětů a činila určité rituální úkony.
  - xi Jadajim (Ruce), Jad
Normy týkající se nečistoty rukou a jejich očišťování.
  - xii Ukein (Stonky), Uk
Ustanovení o nečistotě zemědělských plodin.

3.2.2.2 Tosefta

Slovo *tosefta* znamená „dodatek“. Název implikuje, že se jedná o soubor materiálu, který není zahrnut v Mišně, že se jedná o její doplnění. Vztah Mišny a Tosefty je však o něco složitější.

Tosefta je soubor halachického materiálu, tedy právních norem, a je členěna stejně jako Mišna. Oproti Mišně má o pět traktátů méně, najdeme jich tam pouze 58. Traktáty Pirkej Avot, Tamid, Midot a Kinim v Toseftě chybí úplně, zatímco traktát Kelím je rozdělen mezi

několik jiných traktátů.⁶⁶ I přes to je však Tosefta přibližně čtyřikrát rozsáhlejší než Mišna. Tosefta tedy pravděpodobně nemůže být pouhým dodatkem zákonů, které se nedostaly do Mišny, a to zejména proto, že zčásti obsahuje stejnou látku jako Mišna (jednotlivé výroky obou sbírek se tedy překrývají). V některých případech si halachické (právní) výroky dokonce protirečí. Vystává tedy problém, který by se dal charakterizovat jako problém subsidiarity. Kterou „sbírkou zákonů“ se řídit? Jaký je mezi nimi vztah? Dlouho byla Tosefta považována za pouhý doplněk halachického materiálu, který jeho kompilátoři sebrali a sepsali z obavy, aby tato látka neupadla v zapomnění. Dnes se naopak uvažuje i o možnosti, že Tosefta vznikala souběžně s Mišnou (ne-li dokonce dříve).

3.2.2.3 Gemara

Kodifikací Mišny rozvoj studia halachy nekončí. Po generaci tanajců nastupují amorajci. Ti neustávají ve studiu a stále shromažďují další a další materiál. Debatují, bádají, disputují a komentují. Z jejich činnosti vzešla Gemara – soubor výkladů a komentářů k Mišně. Zde se amorajci zdokonalují v logickém i jazykovém výkladu. Ke slovu konečně přichází i písemná Tóra. Tam, kde se Mišna k písemné Tóře příliš neobracela, se Gemara naopak snaží najít souvislost mezi jejími ustanoveními a halachickými pravidly stanovenými v Mišně. V Gemaře tak můžeme obdivovat rabínskou hermeneutiku v plné síle, tedy uplatňování rabínských výkladových pravidel, kterou si představíme v další kapitole.

S jedním centrem učení v Palestině a s jedním centrem v Babylónii vznikají souběžně dvě tradice. Zatímco v Palestině byla tvorba Gemary úspěšná, nejpravděpodobněji kvůli nestabilitě místní komunity a jejího pocitu ohrožení, babylónská Gemara roste delší dobu a její redakce je pečlivější. To se odráží i na délce obou Gemar. Tato centra od sebe nebyla odříznuta. Učenci proudili oběma směry, a tak se stalo, že Gemara babylónská obsahuje něco z tradic palestinských a že Gemara palestinská obsahuje něco z tradic babylónských.

Gemara spolu s Mišnou tvoří Talmud.

3.2.2.4 Talmudy

Talmud je jedním z nejvýznamnějších děl rabínské literatury a je základem rabínského judaismu. Židé během dějin postupně přišli o své krále i o svůj Chrám a kněží. Jejich místo však zaujal Talmud, jehož studium podle některých tradic nahrazuje službu ve zbořeném Chrámu, proto se stává jakýmsi pilířem rabínského judaismu, a tím formuje židovskou identitu.

---

66 STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 190. ISBN 978-80-7429-065-7.

Talmud se skládá z Mišny a Gemary. Mišna je právním jádrem rabínského judaismu a Gemara je látkou, která nám umožňuje Mišnu lépe pochopit. Jak již bylo naznačeno, jedna Gemara vzniká na území Palestiny a druhá v Babylónii. Tím se také stalo, že existují dva Talmudy. Mišna je v obou Talmudech víceméně shodná, zatímco Gemara je to, co od sebe oba Talmudy rozlišuje.

Jeruzalémský talmud

Datace vzniku Jeruzalémského talmudu je nejasná. Tradice za dobu vzniku považuje konec 3. st. n. l. nebo 4. st. n. l. a za jeho autora rabiho Jochanana bar Napachu. Je ovšem vysoce pravděpodobné, že jeho tvorba probíhá i v 5. století n. l. Nesporné je ovšem místo vzniku – Tiberias. Přívlastek „jeruzalémský“ je tak pouhou obecností, která umísťuje tento Talmud do oblasti kolem Jeruzaléma obecně, tj. do oblasti Palestiny.

Jeruzalémský talmud se svojí strukturou a řazením obsahu drží Mišny. Obsahuje množství komentářů, biblických výkladů i hagadické látky. Gemara zde existuje pouze k prvním čtyřem traktátům, tedy k traktátům Zraim (Semena), Moed (Termíny), Našim (Ženy) a Nezikin (Škody).⁶⁷ Je pravděpodobné, že Gemara k dalším traktátům také vznikla, ale průběhem doby byl její zápis ztracen. Celkový rozsah Jeruzalémského talmudu je 672 oboustranně popsaných listů.⁶⁸

Jeruzalémský talmud vzhledem k místu svého vzniku a s tím spojenými okolnostmi, jako je například ne úplně systematická redakční práce,⁶⁹ neměl nikdy tak silnou pozici, jako má Talmud babylónský. Proto také ustoupil do pozadí a dnes se využívá převážně jen pro studium historie, ale ne tolik k právním účelům.

Babylónský talmud

Babylónský talmud byl redigován nejspíše někdy během 6. st. př. n. l., i když existují i názory, že se tak stalo ještě o něco později. Babylónský talmud je tím Talmudem, který nakonec převážil. Překonal svého západnějšího bratra a už v 7. století n. l. se stává součástí studijního plánu na židovských akademiích. Tak se stal také jednotným a společným pramenem pro studium halachy. Když tedy dnes řekneme „Talmud“ bez jakéhokoli přívlastku, máme na mysli Talmud babylónský.

---

67 STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 207. ISBN 978-80-7429-065-7.

68 Napočítáno v Leidenském rukopisu z roku 1289.

69 G. Stemberger ale naopak hovoří proti této teorii. Zastává názor, že redakce Jeruzalémského talmudu proběhla, a to celkem pečlivě. Dále tvrdí, že jeho neutříděnost je naopak způsobena pozdějšími opisovači a jejich přehazováním textu způsobeném snahou přizpůsobit strukturu Jeruzalémského talmudu struktuře toho Babylónského.

Tvoří ho přibližně 2 900 listů. Je tedy čtyřikrát obsáhlejší než Talmud jeruzalémský. Přesto obsahuje Gemaru jen k 36 traktátům z celkového počtu 63 traktátů Mišny. Velkou část obsahu tohoto Talmudu tvoří také midraš a hagadická vyprávění, která nejsou pro právní výklad mišnaických ustanovení příliš relevantní. Základními stavebními prvky Talmudu jsou *memra* a *sugija*. Zatímco *memra* je kratší výrok amorajských rabínů, *sugija* je celý souvislý delší text složený z několika takových výroků.

Babylónský talmud je základním studijním textem rabínského judaismu i v dnešní době. Některé pasáže jsou v dnešní době a společnosti nepoužitelné, ale ultra ortodoxní směry samozřejmě usilují o jeho dodržování v co největší míře a jejich muži tráví celý život studiem Talmudu na plný úvazek.

Struktura stránky Talmudu je celkem specifická, proto v příloze nabízím její základní přehled.

3.2.2.5 Responsa

Responsa mají formu otázky člena židovské komunity a odpovědi rabína. Tato forma vznikla za období gaonů. Diasporní centra byla často natolik odříznuta od židovských center, že jejich obyvatelé a často ani rabíni neměli příliš ponětí o Talmudu a o nejnovějším vývoji v oblasti židovského práva. Tyto diasporní obce se proto často se svými otázkami obracely právě na babylónská univerzitní centra v Pumbeditě a Suře. Původně měla rabínská responsa minimalistický formát – některé z odpovědí obsahovaly třeba jen dvě slova. V pozdějším gaonském období se ale jejich rozsah rozrostl a velké množství z nich dosahuje délky knihy (mají třeba 200 stran).

Responsa vždy odpovídala na nejožehavější a nejaktuálnější otázky. Proto na nich můžeme sledovat dějinný vývoj židovstva v čase a prostoru, od kopírování a objasňování celých pasáží Talmudu v Gaonském období, až po vypořádávání se s bolestivými otázkami, které vyvstaly během druhé světové války ve vyhlazovacích a koncentračních táborech.⁷⁰ Dnes se v responsech často řeší transplantace orgánů a další lékařské otázky a používání moderní elektroniky.

Během 20. století začala být responsa publikována v periodikách. V dnešní době lze responsa vyhledávat v elektronických databázích. Největším takovým počinem je databáze židovské literatury vytvořená univerzitou Bar-Ilan.⁷¹ Existují ale i webové stránky, kde je

---

70 Např. zda se jedná o vraždu, když dítě zemřelo udušením poté, co mu byla zacpána pusa, aby jeho pláč nezaslechli nacisté a tím neodhalili bunkr. Nebo jak se halacha staví k potratům ve chvíli, kdy nacisté, pokud zjistí, že je vězenkyně těhotná, zabijí jak ji, tak plod atd.

71 The Largest Torah Literature Database. *Responsa* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.responsa.co.il/home.en-us.aspx/>

možné vyhledávat responsa zdarma.⁷² Responsa mohou pocházet jak od ortodoxních, tak i konzervativních a reformních rabínů. Každý z těchto směrů se k tvorbě respons staví trochu jinak. Tak zatímco *posek*⁷³ má v ortodoxním judaismu velmi silné postavení, konzervativní judaismus dává přednost rozhodnutím shromáždění rabínů, nad rozhodnutími samotného rabína. Konzervativní Rabínské shromáždění tak zároveň organizuje zasedání Výboru pro židovské právo a standardy, který rozhoduje aktuální právní otázky.⁷⁴

3.2.2.6 Šulchan Aruch

Šulchan aruch („Prostřený stůl“) je halachická sbírka, jejímž autorem je Josef ben Efrajim Karo. Jeho ambicí bylo na základech názorů starších autorit vytvořit práci, která bude obsahovat právní normy, jimiž by se měli Židé v té době řídit. Poprvé byla vydána tiskem roku 1565 v Benátkách a velmi rychle se začala šířit. Je rozčleněna na čtyři části:

1 Orach chajim

Obsahuje normy pro všední den, šabat i svátky.

2 Jore dea

Zabývá se otázkami čistoty a nečistoty a s tím spojenými tématy, jako je třeba košer stravování.

3 Even ha-Ezer

Obsahuje normy týkající se sňatků a rozvodů a s tím související otázky.

4 Chošen mišpat

Tato část je věnována občanskému i trestnímu právu.

Josef Karo byl nicméně sefard, a tomu odpovídal i obsah jeho práce. Brzy přichází na scénu Moše Isserles,⁷⁵ jehož cílem bylo zpřístupnit Šulchan aruch i aškenázskému židovstvu. Jeho rozsáhlý komentář ke Karově práci se nazývá Mapa („Ubrus“). Toto dílo opatřuje Karovy pasáže glosami, které se věnují aškenázskému minhagu.

Od 17. století se Šulchan aruch s Mapou stává závazným zákoníkem. Pro některé komunity je stále závazným až do dnešních dnů. To ovšem neznamená, že toto dílo ustrnulo

---

72 Responsa in a Moment. *Responsafortoday* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://responsafortoday.com/en/home/>

73 Posek – rabínský učenec, který vydává responsa.

74 Committee on Jewish Law and Standards. *Rabbinical assembly* [online]. 2020 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/jewish-law/committee-jewish-law-and-standards>

75 Moše Isserles - Obdivuhodný krakovský rabín žijící mezi lety 1520-1572, k jehož hrobu dodnes polští židé vykonávají poutě.

v podobě, jakou mělo v 16. století. V průběhu doby přibývalo komentářů od dalších autorů a na základě novějších respons docházelo k modifikacím původního textu. Je odhadováno, že k začátku 20. století až 60 % původního textu prošlo nějakými změnami. V roce 1864 pak rabi Šlomo Ganzfried vytvořil ze Šulchan aruchu kompilaci, kterou pojmenoval Kicur šulchan aruch. Díky svému rozsahu a jednoduchému jazyku se rychle rozšířila obzvláště mezi nižší židovské vrstvy.

4 Rabínská výkladová pravidla

Pakliže Tóra nabízí nepřehledné množství výkladů a zároveň obsahuje právní normy, které je třeba udržovat aktuální, není divu, že se brzy jako součást ústní Tóry začalo rozvíjet umění exegeze biblických textů. Vykládat lze jak hagadické části textů, tak také halachu. Tím dochází k rozvoji metodiky interpretace práva. Tato interpretační pravidla se nazývají *midot* a patřila ke vzdělání každého učence. Podle rabínské tradice byly všechny tyto metody zjeveny Mojžíšovi na Sinaji jako součást ústní Tóry, poté zapomenuty, a pak postupně v pravý čas nalézány budoucími rabíny. Kritičtí badatelé si spíše pohrávají s úvahou, že tyto exegetické a interpretační postupy pocházejí z helénského kulturního okruhu.⁷⁶ Jelikož psaná Tóra byla zjevena jako jednolitá řada písmen, rabínská interpretace hledá vzájemné souvislosti i mezi historicky nesouvisejícími texty napříč knihami a oddíly. Každé jednotlivé slovo má svůj význam. Žádné v textu nestojí navíc.

Kapitolu věnovanou interpretačním pravidlům vkládám do své práce z několika důvodů. Předně proto, že seznámení se s nimi nám pomůže lépe proniknout do způsobu, jakým bylo rabínské právo vytvářeno. Ukáže nám, jak je možné, že zjednoduše formulovaných biblických příkazů a zákazů vyrostlo tak obsáhlé učení obsahující obrovskou spoustu nejrůznějších právních norem, která ale v biblických zdrojích nejsou ani zmíněna.

Tam, kde je to možné, uvádím název pravidla a jeho překlad. Překlad názvu uvádím v závorkách vždy v uvozovkách. Tam, kde krátký hebrejský název neexistuje, uvádím celou první větu pravidla⁷⁷. Výrazy v závorkách, které nejsou v uvozovkách, jsou pouze shrnutím podstaty daného pravidla, ale ne jeho překladem - a to z toho důvodu, že v rámci literatury, ze které tato práce vychází, nebylo možné tyto překlady dohledat.

4.1 Sedm pravidel Hilelových

Sedm pravidel Hilelových je „seznam všech tehdy běžných základních typů argumentace“.⁷⁸ Hilel nejspíše není autorem jednotlivých argumentů, ale mohl by být skutečně autorem této kompilace. Hilel je jedním z prvních velkých rabínských učenců žijících v 1. st. př. n. l., který proslavil argumenty *a minori ad maius* a *per analogiam*, když je použil v jedné učené disputaci. Šlo o otázku, jak ve vztahu k obětování beránka vyřešit

---

76 DAUBE, David. Rabbinic Methods of Interpretation and Hellenistic Rhetorics. *Hebrew Union College Annual*. 1949, sv. 22, s. 239-264. ISSN 0360-9049.

77 Židovská literatura vytváří názvy pasáží nejčastěji z prvního slova dané pasáže. První slovo textu tak většinou bývá i názvem celé pasáže.

78 STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 37. ISBN 978-80-7429-065-7.

situaci, kdy Pesach⁷⁹ připadá na šabat⁸⁰. Nutno podotknout, že přestože Hilel při disputaci použil tyto logické argumenty, židovskou komunitu o správnosti jeho postoje přesvědčila až argumentace odvoláním na výroky starších, tedy na tradici otců. Tento příběh krásně ukazuje na rozdílnost přístupů farizejů a saducejů, kteří naopak považovali argumentaci proti svým učitelům za žádoucí. Z farizejského pohledu je sice možné používat pro objasnění určité otázky logických argumentů, tradice otců vždy zůstane argumentem ultimátním. Je v podstatě jakýmsi axiomem. To je zapříčiněno tím, že tradice otců je součástí ústní Tóry a ústní Tóra byla zjevena židovskému lidu, musí být tedy ze své podstaty správná. Tradice je také jedním z pramenů židovského práva.

Výčet⁸¹

1 **Kal va-chomer** („Lehký a těžký“)

Jedná se ve své podstatě o argumenty *a minori ad maius* a *a fortiori*. Vrátime se k předchozímu příběhu, kdy Hilel disputoval o možnosti vykonání pesachové oběti beránka na šabat. V daném případě Hilel použil tento argument a poukázal na to, že bylo přece rozhodnuto, že i každodenní chrámová oběť má přednost před příkázáním zdržet se o šabatu všech činností. Tím spíše má tedy přednosti před šabatem tak extrémně důležitá oběť, jako je oběť pesachová. jejíž nedodržení je navíc trestáno exkomunikací.⁸² Existuje ovšem situace, kdy se tento argument nesmí aplikovat. Tento argument nesmí být použit v soudnictví ke zdůvodnění vyššího trestu.⁸³ V Babylónském talmudu je řečeno: „Tehdy stačí, když to, co bylo odvozeno z právního ustanovení, odpovídá tomu, z čeho bylo odvozeno.“⁸⁴

2 **Gezera šava** („Stejná fráze“)

Učenci v minulosti spočítali, kolikrát se v Tóře vyskytuje ta která fráze či slovo a v jakých souvislostech. Argument *gezera šava* s touto činností úzce souvisí. Podobá se nám známé *analogii*. Pokud se jeden specifický výraz vyskytuje na více místech Tóry a v jednom z těchto případů je známý i obsah jeho významu, lze přenést tento význam i na pozdější výroky, ve kterých se tato fráze vyskytuje. Jedná se v podstatě o jakousi specifickou analogii. Podle raných učenců má být

---

79 Pesach – jeden z nejdůležitějších židovských svátků, který připomíná východ z Egypta. V té době se každoročně připomínal mimo jiné i tím, že se obětoval beránek.

80 Den, který připomíná sedmý den stvoření světa. Připadá každý týden na naši sobotu. Je během něho zakázáno vykonávat spoustu činností, kam spadá i zabíjení beránka.

81 SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 37. ISBN 978-80-7021-722-1.

82 Tamtéž.

83 Tamtéž, s. 39.

84 BK 2:5

toto výkladové pravidlo užíváno velmi omezeně. Je možné si jej opět názorně ukázat na Hilelovi a otázce pesachové oběti: V ustanovení o každodenní oběti je užito fráze „v ustanovený čas“ a je známo, že konání této oběti má přednost před šabatem. Takže také pesachová oběť má přednost před šabatem, jelikož i v jejím ustanovení je řečeno „v ustanovený čas“.⁸⁵

3 **Binjan av mi-katuv echad** („Tvorba pravidla z jednoho výroku“)

I toto interpretační pravidlo je jistým druhem analogie. Pokud spolu více míst v textu obsahově souvisí, lze je obsahově zahrnout pod jedno z těchto míst a následně je vykládat podle významu tohoto místa. Toto pravidlo je použito na ustanovení Deuteronomia 17,2 až 17,6: „Vyskytne-li se u tebe v některé z tvých bran, které ti Hospodin, tvůj Bůh, dává, muž nebo žena, kteří by se dopustili toho, co je zlé v očích Hospodina, [...] toho muže nebo tu ženu budete kamenovat, dokud nezemřou. Ten, kdo má zemřít, bude usmrcen na základě výpovědi dvou nebo tří svědků. Nebude usmrcen na základě výpovědi jediného svědka.“⁸⁶

Na základě tohoto výkladového pravidla dospěli učenci k závěru, že k odsouzení za jakýkoli zakázaný čin, v hypotéze, jehož normy se objeví výraz „vyskytne-li se“, je třeba dvou nebo tří svědků.

4 **Binjan av mi-šnej katuvim** („Tvorba pravidla ze dvou výroků“)

Jedná se o aplikaci ze dvou výroků odvozeného pravidla na další místo v textu. Je podobné třetímu pravidlu.

5 **Klal u-frat; frat u-chlal** („Obecnost a jednotlivost; jednotlivost a obecnost“)

Tento argument řeší vztah obecných a zvláštních pojmů – z jazykového hlediska slov nadřazených a podřazených. Podle tohoto pravidla následuje-li obecný pojem za několika pojmy zvláštními, daný výčet pojmů se tím rozšiřuje a zobecňuje. Dalo by se říci, že takové použití obecného pojmu značí demonstrativnost výčtu, kterého se dotýká. Zatímco pokud je nejprve použit pojem obecný a teprve za ním pojmy zvláštní, zužují tyto obecné pojmy výčet samy na sebe.

Jako příklad rozšiřujícího významu uveďme ustanovení upravující náhradu škodu v případě zanedbání péče o svěřené zvíře: „Když někdo někomu svěří do opatrování osla, býka, ovci nebo jakékoli dobytče a ono pojde [...]“⁸⁷

---

85 SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 37. ISBN 978-80-7021-722-1.

86 Dt 17,2 – 17,6.

87 Ex 22,9.

Jako příklad zužujícího významu uveďme ustanovení upravující obětní dary „[...] přinesete svůj dar z dobytka, ze skotu nebo z bravu“.⁸⁸

6 **Ke-joce bo be-makom acher** („Tomu se podobá jiné místo“)

I toto výkladové pravidlo se dá přirovnat k analogii. Je však ještě o něco volnější než předchozí výkladová pravidla pracující s analogií.⁸⁹

7 **Ha-davar melamed me-in-jano** („Věc jasná z kontextu“)

Jedná se o výklad textu vzhledem k jeho kontextu. Příkladem budiž jedno z Deseti přikázání: nepokradeš. Tento zákaz je umístěn mezi další dva zákazy: nesesmilníš a nezabiješ. Vzhledem k tomu, že se oba tyto zákazy týkají osob a ne majetku, musí se osob týkat i zákaz „nepokradeš“.⁹⁰ V případě smilstva a vraždy se navíc jedná o hrdelní zločiny, proto vzhledem ke svému zařazení mezi ně musí být hrdelním zločinem i překročení zákazu „nepokradeš“. Krádež jako majetkový trestný čin ale trestán smrtí není, z toho vyplývá, že zákaz „nepokradeš“ v Desateru se ve skutečnosti týká krádeže osob⁹¹ – tedy únosů.

4.2 Třináct pravidel rabiho Jišmaela

Tato pravidla jsou většinou připisována rabimu Jišmaelovi, který žil ve 2. st. n. l., i když jejich autorství je opět sporné. V podstatě jde o rozšíření původních Hilelových pravidel. Třináct pravidel rabiho Jišmaela je pro Židy natolik významných, že se staly součástí ranní modlitby, kterou Židé odříkávají i v dnešní době.

Výčet⁹²

1 **Kal va-chomer** („Lehký a těžký“)

Viz Hilelovo pravidlo 1.

2 **Gezera šava** („Stejná fráze“)

Viz Hilelovo pravidlo 2.

3 **Binjan av** („Tvorba pravidla z jednoho či dvou výroků“)

Viz Hilelovo pravidlo 3 a 4.

4 **Klal u-frat** („Obecnost a jednotlivost“)

---

⁸⁸ Lv 1,2.

⁸⁹ SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 38. ISBN 978-80-7021-722-1.

⁹⁰ STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 41. ISBN 978-80-7429-065-7.

⁹¹ ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #12 - Davar halameid mei'inyano v'davar halameid misofo. *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6441>

⁹² KLEIN, Daniel. Rabbi Ishmael, Meet Jaimini: The Thirteen Middot of Interpretation in Light of Comparative Law. *Hakirah, the Flatbush Journal of Jewish Law and Thought*. 2013, sv. 16, s. 91-111. ISSN 1532-1290.

Viz Hilelovo pravidlo 5.

5 **Prat u-chlal** („Jednotlivost a obecnost“)

Viz Hilelovo pravidlo 5.

6 **Klal u-frat u-chlal** („Obecnost následována jednotlivostí, za kterou následuje obecnost“)

Výčet je sice v tomto případě demonstrativní, ale omezuje se na věci s určitou společnou vlastností ještě přísněji než pravidlo páté. Např.: „Tam koupíš za to stříbro všechno, po čem zatoužíš, skot, brav, víno, opojný nápoj, cokoli budeš chtít [...]“⁹³ Paradoxně se tak výčet „čehokoli budeš chtít“ zužuje na organické věci, které jsou schopny se nějakým způsobem rozmnožit. Tento výčet se tedy nevztahuje například na vodu, ani na sůl.

Stejně tak se postupuje při výkladu věty: „Ve všech majetkových přestupcích, ať jde o býka, osla, ovci, plášť či cokoli ztraceného [...]“ Zde se aplikací tohoto výkladového pravidla dospělo k závěru, že výčet se týká pouze věcí movitých.⁹⁴

7 **Klal še-hu carich li-frat a Prat še-hu carich li-frat** („Obecnost, která je v pravidle nezbytná“ a „Jednotlivost, která je v pravidle nezbytná“)

Toto interpretační pravidlo se opět týká vztahu konkrétního a obecného. Říká, že jestliže jsou „obecnosti“ a „jednotlivosti“ v pravidle nezbytné pro pochopení pravidla (tedy se nejčastěji nacházejí mimo výčet), nevztahují se na ně předchozí tři pravidla.

Například ve větě „Každého prvorozeného samce, který se narodí ve tvém skotu nebo bravu [...]“⁹⁵ kde „prvorozený“ je obecnost a „samec“ je jednotlivost.⁹⁶

8 **Kol davar še-haja be-klal ve-jaca min ha-klal lelamed, lo lelamed al acmo jaca, ela lelamed al haklal kulo jaca.** („Pokud je z obecné kategorie vyčleněn konkrétní případ, netýká se pouze tohoto příkladu, ale celé této kategorie.“)

Např.: „[...] Jiné maso může jíst každý, kdo je čistý. Bude-li však někdo jíst maso Hospodinova hodu oběti pokojné a při tom bude nečistý, bude vyobcován ze svého lidu.“⁹⁷ Tato norma zakazuje ve své dispozici konzumaci masa oběti pokojné pro osoby v nečistém stavu. Pomocí tohoto výkladového pravidla se

---

93 Dt 14,26.

94 ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #6 - Klal U'Prat U'Klal. *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6471>

95 Dt 15,19.

96 ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #7 - Klal shehu Tzarich l'Prat/Prat shehu Tzarich l'Klal. *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6466>

97 Lv 7,19 – 20.

dospělo k závěru, že stejný zákaz a stejná sankce pro nečisté osoby platí i pro konzumaci masa z dalších obětí, nejen z oběti pokojné.⁹⁸ V dnešní době bychom pomocí pravidla speciality dospěli k opačnému závěru.

- 9 **Kol davar še-haja be-klal ve-jaca liton to'an echad še-hu kinjano, jaca lehakel velo lehachamir.** („Pokud je z obecné kategorie vyčleněn konkrétní případ podobný obecnému, musí být mírnější.“)

„Kdo někoho uhodí a ten zemře, musí zemřít. Neměl-li to v úmyslu, ale Bůh dopustil, aby to jeho ruka způsobila, určím ti místo, kam se uteče.“⁹⁹ Z obecného pravidla je zde vyčleněn případ, kdy k usmrcení chybí úmysl. Tak je postihem za usmrcení z nedbalosti uchýlení se do azylových měst, aby jej nestihla smrt rukou mstitele.

- 10 **Kol davar še-haja be-klal ve-jaca liton to'an acheer še-lo kinjano, jaca lehakel u-lehachamir.** („Pokud je z obecné kategorie vyčleněn konkrétní případ nepodobný obecnému, může být mírnější i přísnější.“)

Rabi Jack Abramowitz v této souvislosti uvádí proces propouštění ženských otrokyň. Obecnou normou je zde propouštění mužských otroků. Propouštění ženských otroků je považováno za speciální případ, jehož odlišnost je dána pohlavím otroka. Proto propouštění žen z otroctví má podle tohoto interpretačního pravidla v některých aspektech přísnější prvky, v některých aspektech je naopak shovívavější.

- 11 **Kol davar še-haja be-klal ve-jaca liton badavar hechadaš, ij ata jachol lehachaziro leklalo ad šejachazirenu hakasuv leklalo beferuš.** („Pokud je z obecné kategorie výslovně vyčleněn nový případ, nespadá už do obecné kategorie, pokud Tóra nestanoví jinak.“)

- 12 **Davar halamed me-injano ve-davar halamed misofo.**

Viz Hilelovo pravidlo 7.

- 13 **Ksuvim hamach-chišim ze es ze ad šejavo ha-kasuv ha-šliši vejachrija beineihem.** („O významu dvou protirečících si frází rozhodne fráze třetí.“)

Tam, kde si dva výroky protirečí, o pravdivosti rozhodne výrok třetí, který se nachází na dalším místě v Tóře.

---

98 ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #8 - Yatzah min haKlal l'lameid... *Ou torah* [online].

©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6461>

99 Ex 21,12.

4.3 Třicet dva pravidel rabiho Eliezera

Názory na dataci těchto pravidel se různí. Různí autoři kladou redakci jejich zápisu do rozmezí mezi 4. a 10. st. n. l. Jedná se o rozšíření 13 pravidel rabiho Jišmaela. Autorství je připisováno rabimu Eliezerovi.¹⁰⁰ Seznam těchto pravidel pochází z baraity o 32 pravidlech.¹⁰¹ Tato pravidla jsou považována převážně za hagadická, ale najdou se mezi nimi i pravidla, který bývala aplikována i na halachu. Ve svém výčtu pro úplnost uvádím všechna pravidla, ale kvůli stručnosti popisem opatřím jen ta pravidla, která jsou aplikovatelná na halachu a jejich smysl nemusí být jasný z pouhého nadpisu.

Výčet¹⁰²

1 Ribuj („Včetně“)

Tam, kde se v Tóře vyskytují určitá taxativně vyjmenovaná slova s významem „také“, se jaksi zesiluje a rozšiřuje tento výčet. Dt 22,22: „Když bude přistižen muž, že ležel s vdanou ženou, oba zemřou: muž, který ležel se ženou, i ta žena.“ Norma je vykládána tak, že musí zahynout i embryo, které v tu chvíli žena nosí.

2 Miut („Vyloučení“)

Tam, kde se vyskytují v textu taxativně vyjmenovaná slova, dochází k omezení významu, k vyloučení určitých prvků. Větu, která se týká několikadenních oslav svátku *Sukot* v Dt 16,11: „A budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem [...]“ vykládá G. Stemberger jako vyloučení prvního dne svátku z oslav.

3 Ribuj achar ribuj (dvojnásobné zahrnutí)

Pokud je v právním nařízení dvakrát zmíněna konkrétní částice s významem „také“ nebo se specifické slovo zmiňuje vícekrát, neznamená to jeho zdůraznění, ale naopak umenšení jeho významu. Tak Lv 7,12: „[...] at' přinese k oběti nekvašené bochánky zadělané olejem a nekvašené oplatky pomazané olejem.“ znamená, že množství oleje, který tato oběť obsahuje, musí být nižší než množství oleje, které je běžné pro jiné oběti. Jak je ale poznat v komentářích, ne všichni rabíni s tímto výkladem souhlasili.

4 Miut achar miut (dvojnásobné vyloučení)

---

100 Rabbi Eliezer ben Jose ha-Glili žil v Judeji ve 2. st. n. l.

101 Baraita of The 32 Midot of Aggadah, Introduction: Otzar Midrashim, Baraita of The 32 Midot of Aggadah, Introduction. *Sefaria* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Otzar_Midrashim%2C_Baraita_of_The_32_Midot_of_Aggadah%2C_Introduction?lang=en

102 STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-065-7.

Podobně jako v minulém pravidle se jedná o spojení dvou částic, tentokrát ale vylučujících. I zde dochází k paradoxu pro některé nepochopitelnému. Dvojitě vyloučení totiž znamená naopak zahrnutí.

5 Kal va-chomer meforaš

Argument *a minori ad maius* a také *a maiori ad minus*, výslovně vyřčené v textu. Spolu s pátým Eliezerovým pravidlem tvoří první pravidlo Hilelovo, Viz Hilelovo pravidlo 1.

6 Kal va-chomer satum

Argument *a minori ad maius* a také *a maiori ad minus*, pouze naznačené v textu. Spolu s pátým Eliezerovým pravidlem tvoří první pravidlo Hilelovo, Viz Hilelovo pravidlo 1.

7 Gezera šava

Viz Hilelovo pravidlo 2.

8 Binjan av

Viz Hilelovo pravidlo 3.

9 Derech kcara

Zkrácené vyjádření. V případě, že je jasné, co daný pojem nebo i vyjádření znamená, nemusí se vypisovat celé. Takže se někdy v Tóře výraz vyskytuje ve zkrácené variantě.

10 Davar še-hu šanuj

Několikanásobným opakováním nabývá text nebo rovnou právní norma zvláštní význam. V Tóře se zákaz „vařit kůzle v mléce jeho matky“ vyskytne hned na třech různých místech¹⁰³ a z toho jeden z učenců dovozuje, že se nejedná pouze o vaření, ale také o jídlo a jakékoli jiné využití. Příkladem budiž i ustanovení týkající se soudního procesu „Jestliže zloděj nebude přistižen, bude majitel toho domu předveden před Boha, zda sám nevtáhl ruku po výtěžku práce svého bližního, [...] přijde záležitost obou před Boha; koho Bůh označí jako svévolníka, ten poskytne svému bližnímu dvojnásobnou náhradu.“¹⁰⁴ Z faktu, že se v tomto ustanovení třikrát opakuje slovo „Bůh“, podle některých vyplývá, že občanskoprávní řízení mají probíhat před třemi soudci.

Ne všichni rabíni ale s těmito výklady souhlasí. Některým během aplikace tohoto interpretačního pravidla vyšel právě opačný výsledek.

---

103 Ex 23,19; 34,26; Dt 14,21.

104 Ex 16,25.

11 Sidur še-nechlak (To, co k sobě patří, ale je rozděleno)

Někdy se stává, že konec věty je v Tóře nelogický, jde proti syntaxi i logice sdělení. Je možné, že při „dešifrování“ textu Tóry, v dobách, kdy se učenci pokoušeli přidat znaménka a mezery mezi slova, došlo k tomuto, nejspíše chybnému, dělení. Toto pravidlo říká, že pokud věta končí nelogicky, má se na místo posledního slova přibrat první písmeno v následující větě. Tak první věta v ustanovení o počtu ran, jimiž má být svévolník bit, končí slovy „[...] ran v počtu“.¹⁰⁵ Následující věta začíná slovem „čtyřicet“. Proto se tyto dvě věty spojují, aby dosáhly plného významu.

12 Místo vtažené do diskuze pro srovnání, jež se tím ale ocitne v novém světle.

Případ, kdy je použit určitý výraz nebo situace jako srovnání s něčím jiným, způsobí to, že také tento výraz je díky tomu najednou lépe objasněn.

13 Pokud po obecném popisu následuje nějaké jednání, jde o upřesnění onoho obecného.

Jedná se spíše o hagadické pravidlo.

14 Významnější je pro lepší pochopení přirovnáno k méně významnému.

Hagadické pravidlo.

15 Tam, kde si dva výroky protirečí, o pravdivosti rozhodne výrok třetí, který se nachází na dalším místě v Tóře.

Viz Jišmaelovo pravidlo 13.

16 Davar mejuchad be-makomo

Výraz, který se objevuje na jednom místě, je nutné vykládat z kontextu. Existují ale i rozdílné názory na výklad tohoto pravidla – například že výraz netradičně formulovaný, má zvláštní význam.

17 Pravidlo, které není dostatečně objasněné v hlavní části textu, bude nejspíše vysvětlené na jiném místě.

18 Je-li zmíněno pravidlo pro jeden případ, může se vztahovat na celou jeho kategorii.

Tak se příkaz o zasvěcení nově postaveného domu v Dt 20,5 vztahuje i na domy nově zděděné či koupené a na domy nabyté darem.

19 Je-li zmíněno pravidlo pro jeden případ, může se vztahovat i na případ jiný.

---

¹⁰⁵ Dt 25,2. Český ekumenický překlad, ze kterého v této práci cituji, je již přetransformovaný tak, aby tyto věty dávaly v českém jazyce smysl. Proto na českém překladu bohužel nemůžeme pozorovat tuto problematiku, kterou se snažili vyřešit rabíni za použití pravidla 11.

Tak v Ex 21,18 je potrestán muž, který druhého uhodí jak pěstí, tak podobně i kamenem.

20 Je-li zmíněno pravidlo pro jeden případ, může se ve skutečnosti týkat úplně jiného případu.

21 Je-li věc přirovnána ke dvěma jiným věcem, nese dobré vlastnosti obou těchto věcí.

Podle Lv 25,31 budou domy ve vsích neobehnaných hradbami posuzovány jako pole. Budou tedy oplývat výhodami jak domů, tak polí – mohou být vykoupeny jako městské domy, ale jejich cena za dobu použití odečítá jako v případě polí.

22 Pasáž je doplněna a objasněna jinou pasáží.

23 Pasáž slouží k doplnění a objasnění jiné pasáže.

Pouze u hagady.

24 Když něco konkrétního, co je obsaženo v obecném, je z něj výslovně vyňato, značí to zdůraznění vlastností tohoto konkrétního.

25 Když něco konkrétního, co je obsaženo v obecném, je z něj často vyňato, značí to zdůraznění vlastností tohoto obecného.

Zákaz rozdělení ohně je obsažen v Ex 35,2 v kategorii obecné práce, a pak ještě jednou konkrétně v Ex 35,3. „Jako se člověk proviní zapalováním, které platí jako hlavní práce (takže pak musí přinést oběť), tak se proviní jakoukoli jinou domácí prací.“¹⁰⁶

26 Mašal (parabolické vyjádření)

Ex 22,1 a 2: „Jestliže je zloděj přistižen při vloupání a je zbit, takže zemře, nebude lpět krev na tom, kdo ho ubil. Jestliže se to však stane po východu slunce, krev na něm bude lpět.“ Jišmael zde vnímá slunce jako alegorické vyjádření míru. Takže pokud zloděj žil s poškozeným v míru, a přesto je ubit, je ten, kdo jej ubil vinen vraždou.

27 Mi-maal

Úměra, kdy počet dní odpovídá počtu let a podobně.

28 Mi-neged (Paronomasie)

Řetězení slov s homonymními kořeny.

29 Gematrie

Interpretace na základě číselných hodnot písmen.

---

¹⁰⁶ Překlad talmudické pasáže Šab 70a z již předtím citované publikace STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-065-7.

30 Notarikon

Jedno slovo je rozkládáno na více jiných slov, kdy každé jedno písmeno původního slova je považováno za začátek dalšího nového slova.

31 Věty, které časově předchází, jsou uvedeny později.

Lv 1,15: „Kněz přinese ptáče k oltáři, nehtem mu natrhne hlavu a na oltáři obrátí v obětní dým; jeho krev nechá vykapat na stěnu oltáře.“ Kněz ptáky zpopelní až po vykrvení.

32 Eruv parašijot (Prolnutí biblických oddílů)

Některé pasáže, které popisují starší dobu, jsou uvedeny až po pasážích popisujících modernější dobu. Tóra ale v Jišmaelově pojetí nezná žádné před a po.

ČÁST B: ŽIDOVSKÉ PRÁVO VE STÁTĚ IZRAEL

5 Židovské právo ve státě Izrael

„Jaké právo zvolit pro nově vznikající stát Izrael?“ je otázka, kterou si musely položit odpovědné osobnosti během formování moderního státu Izrael. Diskuzí se účastnili politici, právníci vzdělaní jak v sekulárním, tak v židovském právu, ale také rabíni, a to od ortodoxních směrů až po ty liberálnější. Tato otázka ovšem není ke všeobecné spokojenosti stále dořešena a vztah izraelského státního práva a židovského práva je i dnes zdrojem neustálých diskuzí. Izrael je moderní stát západního typu (s výhradami) a jako takový si zaslouží moderní sekulární právní systém, který dává důraz na rovnost. Izrael je zároveň stát, který je domovem mnoha tradičních židovských společenství, která svoje židovství nedefinují pouze národnostně, ale také nábožensky. A jelikož má být Izrael stát, který bude domovem pro všechny Židy,¹⁰⁷ musí se státní představitelé potýkat i s ortodoxními požadavky a s ortodoxním vnímáním spravedlnosti a práva. Je třeba si uvědomit, že Izrael byl sice založen jako sekulární židovský socialistický stát, ale této ideje nikdy plně nedosáhl. Výměnou za politickou podporu ortodoxního obyvatelstva činili státní představitelé mnohé ústupky na sekularizaci státu. V Izraeli tak nikdy nedošlo k oddělení náboženství od státu a judaismus je tak v podstatě státním náboženstvím. Jeho instituce jsou, jako jediné ze všech státem uznaných náboženství, zařazeny do státního systému.

5.1 Historické pozadí

V tomto stručném popisu historických událostí relevantních pro právní uspořádání dnešního státu Izrael se přesuneme rovnou na začátek 20. století. Území Palestiny prošlo za svou existenci nadvládou mnoha mocností, které na něm vykonávaly své právo. Od 16. století téměř nepřetržitě až do první světové války byla touto mocností Osmanská říše.¹⁰⁸ Osmanský právní systém byla založen na jurisdikci soudů podle náboženské příslušnosti. Všechny židovské soudy té doby spadají pod správu židovského exilarchy u sultánova dvora, tzv. *chacham baših*.¹⁰⁹

V roce 1917 na území dnešní Palestiny vpadla britská armáda, která jej tak dobyla na Osmanské říši. Na Pařížské mírové konferenci konané v roce 1919 byla Británii svěřena správa nad územím Palestiny. Tak vznikl Britský mandát Palestina. Britský mandát nad

---

107 Tedy přesněji Židy s Právem návratu.

108 S výjimkou krátkých přerušovaných epizod nejrůznějších povstání a úspěšné 25leté vlády místního, ale výrazného, šejka Záhira al-Umara mezi lety 1750 a 1775.

109 MALÝ, Milan. *Postavení vrchního rabinátu v Izraeli*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Lena, Arava-Novotná. Praha, 2011, s. 19. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta.

Palestinou vypršel dne 15. května 1948. Toho dne tak vznikl samostatný stát Izrael, a to v podobě finálního plánu schváleného Valným shromážděním OSN v roce 1947. Území nad rámec tohoto plánu získal Izrael na arabské straně v důsledku První arabsko-izraelské války (nebo také Války za nezávislost) do roku 1950.

Jelikož během novověku byla Palestina součástí Osmanské říše, na jejím území platilo osmanské právo. V roce 1909 v Jaffě, ještě během osmanské nadvlády, došlo ke vzniku rozhodčích soudů, souhrnně označovaných jako *Mišpat ha-šalom ha-ivri*.¹¹⁰ Vznikly jako odezva na neefektivní osmanské soudnictví, a zároveň v sobě promítaly tehdejšího židovského národnostního ducha. Jejich další vývoj umožnil vznik nejvyššího rozhodčího soudu, ale také přechod těchto arbitrážních těles z původního ad hoc uspořádání na uspořádání s pevnou místní působností.

Se vznikem britského mandátu ani osmanské právo, ani *Mišpat ha-šalom ha-ivri* nezmizelo. Britové recipují osmanské právo, a to v podobě, jakou mělo ke dni 1. listopadu 1914. Koneckonců v té době má osmanské právo v Palestině již několikasetletou tradici. Pro větší efektivitu a jako adekvátní odpověď na právní vývoj aplikují britské mandátní soudy navíc i principy common law a equity v rozsahu vhodném pro aplikaci na území Palestiny. Celkově v sobě mandátní právní systém zahrnuje následující prvky: osmanské občanské právo procesní založené na osmanském zákoníku z roku 1879 (který zase vychází z francouzského práva), občanské právo hmotné z osmanského islámského zákoníku Medžele, jurisdikci rabínských náboženských soudů v otázkách civilního statutu,¹¹¹ britské mandátní právní akty, principy common law a equity,¹¹² a nakonec i na osmanském trestním a obchodním právu¹¹³ s tím, že nejvyšší právní sílu mají právní akty britského parlamentu a nejvyššího komisaře.¹¹⁴ Díky vzniku mandátních soudů pozbývají rozhodčí soudy *mišpat ha-šalom ha-ivri* významu. Jako tělesa, v nichž zasedají osoby bez právního i bez rabínského vzdělání, nemohou konkurovat efektivitě soudů zřizovaných Brity. Obrací se na ně čím dál méně obyvatel, až jsou nakonec v roce 1949 úplně zrušeny. Svoji největší slávu si tak užily ve 20. letech 20. století.

---

110 Doslova „hebrejské právo míru“.

111 Ovšem s výjimkou oblasti dědického práva, kde od počátku Mandátu panovala z britské strany snaha o zrovnoprávnění žen s mužskými dědici.

112 HECHT, Neil a kol. *An Introduction to the History and Sources of Jewish Law*. New York: Oxford University Press Inc., 2002, str 398.

113 MALÝ, Milan. *Postavení vrchního rabinátu v Izraeli*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Lena, Arava-Novotná. Praha, 2011, s. 20. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta.

114 ČEJKA, Marek. Právní řád státu Izrael – Role Common Law v izraelském právu. *Common Law Review*. 2002, sv. 3, s. 18-20. ISSN 1213-4678.

Vedle rozhodčích soudů soudících podle mišpat ha-šalom ha-ivri stále fungují i židovské soudy soudící podle halachy, stejně jako fungovaly i během osmanské nadvlády. Víří se debaty o tom, jak by měly vypadat soudy, které budou soudit čistě podle židovského práva, tedy halachy. V tu dobu se začínají objevovat ideje židovských soudů, které by soudily všechny Židy podle univerzálního systému společného pro všechny. Značná nehomogenita mezi židovskými komunitami způsobuje neshody v diskuzích o takovém univerzálním židovském soudu.¹¹⁵ Masová migrace evropských Židů během 19. století způsobuje, že v té době vedle starší sefardské komunity roste nová, aškenázská. Už to stačilo na rozvíření debat o tom, podle jaké tradice – zda sefardské, nebo aškenázské – se bude soudit u rabínských soudů. Situace ale nikdy není složitá tak, aby nemohla být ještě složitější, a tak se v první polovině 20. století na území Palestiny stěhují *charedim*, ultra-ortodoxní Židé z Polska a východní Evropy, kteří vzápětí představují velmi chudou, ale velmi výraznou vrstvu izraelského obyvatelstva. Nakonec byl v roce 1921 mandátní správou uznán *Vrchní rabinát* jako zastřešující židovský soud, do jehož působnosti spadají otázky osobního statutu. Ve stejném roce vzniká na základě takkanot i Rabínský nejvyšší odvolací soud. Do té doby se podle halachy nešlo proti výrokům rabínského soudu nijak odvolat. Do situace se však kromě *charedim* vkládají i další židovské směry, jako je například antisionistický proud *Agudat Jisrael*.¹¹⁶ Tyto směry nad sebou odmítly uznat jurisdikci Vrchního rabinátu, a proto si založily nejen vlastní soudy, ale i vlastní školy, vydávaly například i vlastní certifikáty pro košer potraviny, čímž se zcela odtrhly od vlivu oficiálních státních struktur. V roce 1922 vydává mandátní správa Palestine Order-in-Council, který kromě správního uspořádání na území Palestiny upravuje i systém soudů, a v roce 1923 pak Succession Ordinance, který mimo jiné stanovuje rovnost mezi muži a ženami (a tedy i syny a dcerami) v otázkách přechodu majetkových práv v rámci dědictví a potvrzuje výlučnou působnost židovského práva v otázkách sňatků a rozvodů.

Prvním zákonem, který byl přijat po vzniku státu Izrael, byla recepční norma recipující veškeré právo účinné ke dni 14. května 1948.¹¹⁷ V období vzniku státu Izrael se tehdejší Vrchní rabín Abraham Kook snažil o jakousi modernizaci halachy tak, aby lépe odpovídala současným představám o spravedlnosti a rovnoprávnosti. Pomocí několika takanot upravuje procesní postup rabínských soudů a provádí změny v oblasti rodinného práva – upravuje například minimální věk pro vstup do manželství, zvyšuje věk dítěte, do kterého musí otec

---

115 Pokud jsou zastánci nejrůznějších směrů vůbec ochotni diskutovat se zúčastnit.

116 *Agudat Jisrael* – Založeno jako hnutí 1912 v Polsku, později nesionistická politická strana v mandátní Palestině a v Izraeli.

117 Law and Administration Ordinance, 5708-1948.

platit výživné, a výši věna ve smlouvě.¹¹⁸ Kromě několika těchto světlých výjimek se však rabínské soudy drží spíše konzervativního postoje až dodnes, a odmítají právně řešit aktuální palčivé problémy, například otázku opuštěných manželek – manželek, které manžel sice opustil, ale odmítá se s nimi rozvést. Nelze ovšem popřít, že k jakémusi mírnému vývoji halachy od té doby dochází skrze individuální rozhodnutí, a to díky interpretační kreativitě pokrokovějších soudců.¹¹⁹

V roce 1948 vyhláší Izrael samostatnost v Deklaraci o nezávislosti. Po založení Izraele konečně došlo k začlenění rabínských soudů do státního systému a zákonem o jurisdikci rabínských soudů (sňatek a rozvod) 5713-1953¹²⁰ pak k úpravě jejich věcné působnosti, která platí až dodnes. Rabínské soudy si tak i nadále udržují působnost v oblasti osobního statutu – manželství, rozvodu a chality¹²¹. Zároveň rabínské soudy rozhodují i v oblastech, které nespádají pod osobní status, jako je vyživovací povinnost, adopce, poručenství a dědění, pokud se v těchto otázkách na ně jedna ze stran obrátí dříve než na sekulární soud. Během následujícího vývoje právního systému státu Izrael došlo k přijetí množství zákonů, které klestily cestu pro další rozvoj vztahu židovského a sekulárního práva. Namátkou se jedná o zákon z roku 1951, který stanoví rovnost žen ve všech majetkových oblastech.¹²²

V roce 1980 vešel v účinnost Zákon o základech práva – Foundations of Law Act, 5740-1980, který zbavil izraelský právní systém britského common law a zavedl „svobodu, spravedlnost, ekvitu a mír dědictví Izraele“ jako principy, podle kterých by měly izraelské soudy rozhodovat, když narazí na mezery v právu. Další zákon z roku 1984 zrušil Medžele, do té doby účinný osmanský zákoník. Izrael do dnešní doby nemá vlastní ústavu. Začal na ní pracovat již v 50. letech 20. století, ale proces jejího přijetí je neustále odkládán. Nahrazují ji *základní zákony*. Základní zákon o soudním systému byl přijat v 80. letech.¹²³ Během 90. let nastává období, kterému se říká „ústavní revoluce“. V té době se začíná klást velký důraz na ochranu základních lidských práv a svobod, a tak je přijat základní zákon o lidských právech a lidské důstojnosti.¹²⁴ Jedním z posledních základních zákonů je zákon z roku 2018, který klade důraz na nacionální stránku státu a definuje Izrael jako výlučně židovský stát, zbavuje

---

118 HECHT, Neil a kol. *An Introduction to the History and Sources of Jewish Law*. New York: Oxford University Press Inc., 2002, str 399.

119 BENHALIM, Rabea. Religious Courts in Secular Jurisdiction: How Jewish and Islamic Courts Adapt to Societal and Legal Norms. *Brooklyn Law Review*. 2019, sv. 84:3, s. 785. ISSN 0007-2362.

120 Rabbinical Courts Jurisdiction (Marriage and Divorce), 5713-1953.

121 Chalica – obřad propuštění ženy z levirátního manželství.

122 Women's Equal Rights Law, 5711-1951.

123 Basic Law: The Judiciary, 5748-1984.

124 Basic Law: Human Dignity and Liberty, 5752-1992.

arabštinu statusu státního jazyka, prohlašuje židovské osady za národní hodnotu a vůbec obsahuje spoustu kontroverzních ustanovení.¹²⁵

---

125 JABAREEN, Hassan a Suhad BISHARA. Antecedents and Constitutional Implications of the Jewish Nation-State Law. *Palestine-studies* [online]. 2019 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z <https://www.palestine-studies.org/en/node/1650473>

6 Vztah židovského a izraelského práva

Židovská komunita strávila téměř celou svou historii existencí vedle majoritní populace. I v dobách, kdy žila uprostřed cizích států, si po většinu času zachovávala své právo. Halacha má však svá specifika, a tak není překvapivé, že některá halachická ustanovení musela projít změnami, a to jak s ohledem na dějinný vývoj, tak z důvodu kolize s vládnoucím právem. To platí i pro vztah izraelského a židovského práva. Izraelské právo je v tomto případě z ortodoxního pohledu vládnoucí cizí právo a židovské právo se mu tedy musí přizpůsobovat. Ovlivňování je samozřejmě vzájemné.

6.1 Vliv židovského práva na izraelské

Výměnou za podporu ze strany ortodoxního židovstva během formování státu činil stát ústupky ve prospěch židovského práva. Dnes tedy v Izraeli platí nejen sekulární právo, ale i právo židovské. To nefiguruje vedle izraelského práva jako pouhé náboženské právo, ale naopak je posíleno státem a jsou mu dány do ruky i některé státní donucovací prostředky.¹²⁶ Jak uvidíme v následujících podkapitolách, některé oblasti života (včetně životů sekulárních občanů) se řídí výlučně židovským právem.¹²⁷

Mimo tuto oblast ale pozice židovského práva není příliš silná. Zákon o základech práva 5740-1980 sice uvádí jako jeden z právních principů pro zaplňování mezer v právu „mír dědictví Izraele“ (což je vykládáno jako židovské právo), reálně však má tato část pouze symbolický charakter. Odkazy na židovské právo se však objevují i v diskuzích na půdě Knesetu během legislativního procesu. Každý návrh zákona je také posílán odborníkům na halachu, aby se k němu vyjádřili a opatřili jej komentářem. Čas od času je dokonce halachická materie obsažena v preambulích zákonů.¹²⁸ Nicméně proces nalézání rovnováhy mezi oběma právy stále ještě neskončil.

Sekulární soudy se sice občas ve svých rozhodnutích odvolávají na halachické principy. Zdá se ale, že se tak děje jen v případech, kdy použitý princip rovnosti a spravedlnosti shodou okolností odpovídá i nějakému halachickému principu. Tak je dosaženo spravedlivého rozhodnutí a zároveň učiněno za dost ortodoxním klikám.

---

126 Možnost uvěznit manžela, který odmítá dát své manželce rozvodový list. Dalšími halachickými ustanoveními, které pronikly do státních zákonů je povinnost zajistit izraelským vojákům košer stravu, či celostátní zákaz chovu a porážky prasat (s výjimkou stanovených nežidovských oblastí).

127 Takovou oblastí jsou pouze otázky sňatku a rozvodu.

128 Wages Protection Law, 5718-1958.

6.2 Vliv izraelského práva na židovské

Spolu s vývojem doby a společnosti bylo potřeba aktualizovat ustanovení halachy tak, aby jejich dodržováním nedocházelo ke konfliktům s většinovou společností. Některé normy zastarávaly tak, že i sami židovští učenci se vehementně snažili najít řešení, jak se jejich aplikaci vyhnout. Jenže mluvíme o božském právu – tak, jak je zjevené, je dokonalé. Zatímco někteří se zatím drželi striktního výkladu, jiní se pomocí teleologického výkladu pokoušeli proniknout do smyslu norem. Otázka stála (a i dnes stojí): Jak přizpůsobit¹²⁹ halachu okolnímu světu tak, aby s ním nebyla v konfliktu, a zároveň nebyla poškozena její božská autorita? Obzvláště normy trestního práva přestaly být aplikovány celkem brzy. Postupně vykrytalizovaly různé principy a postupy, které umožňovaly tohoto cíle dosáhnout.

Toto jsou čtyři z nejvýznamnějších prvků tradičního židovského práva, které umožňují respektování (aplikaci, vstřebání, užití, implementaci atd.) cizího, a tedy i toho izraelského, práva:

Dina de-malchuta dina – dá se z aramejštiny doslovně přeložit jako „právo království je právo“. Jeho podstata říká, že právo vládnoucího státu, ve kterém žijí, je platným právem. Tato zásada byla poprvé formulována v amorajském období babylónského exilu za nadvlády Sasánovců z důvodu rozporu perských norem upravujících zdanění půdy a židovského práva. Umožňovala Židům tyto normy přijmout, i když byly v rozporu s halachou.¹³⁰ V Talmudu je zmíněna čtyřikrát. Rozšířený názor tvrdí, že původ tohoto principu leží v biblickém (a ne pouze rabínském) právu, což implikuje jeho vysokou právní sílu. Samozřejmě otázky způsobu a legálních případů užití se staly diskuzním tématem židovských učenců – například otázka, zda je pro aplikaci tohoto principu nutné, aby byl stát státním uspořádáním království. Na jednom pravidle se však shodli všichni, a to, že je třeba, aby se státní zákony, které mají podléhat tomuto principu, aplikovaly rovněž na všechny. Mělo by to tak být alespoň mezi Židy, když už ne mezi Židy a nežidy. Postupně se židovské soudy začaly podřizovat veřejnému právu, a to jak v oblastech správních, trestněprávních, postupně i v některých civilních. Jelikož dina de-malchuta dina je součástí halachy, není na přijímání cizích zákonů v jejím rámci nahlíženo jako na porušování ustanovení Tóry. Ustanovení zákona vládnoucího státu jsou sice použita přednostně před halachou, ale nestávají se její součástí.

V moderním státu Izrael je odvolávání se na tento princip hojně využíváno rabínskými soudy. V některých případech rabínský soud dokonce prohlásil za neplatné smlouvy, které

---

129 Přesněji řečeno spíše „aktualizovat“. Cílem procesu je, aby podstata norem zůstala stejná, ale jejich vyjádření konkrétními ustanoveními odpovídalo kulisám vnějšího světa, ve kterém žijeme.

130 Týkalo se to například práva státu zabavit a následně přeprodat půdu, ze které nebyla zaplácena daň, nebo ze stejného důvodu prodat Žida do otroctví. Ale také akceptace soudních rozhodnutí státních soudů atd.

byly platné podle halachy. To se týká například převodu nemovitosti, která není zanesena do izraelského katastru nemovitostí.¹³¹ V jednom z případů dokonce soudce dospěl k závěru, že na základě dina de-malchuta dina lze v židovském právu vytvářet nové koncepty, které byly do té doby neznámé. V tomto konkrétním případě se jednalo o uznání právních jednání právnické osoby – osoby, jež židovské právo do té doby neznalo.¹³² Ne vždy je ale přijetí státního zákona rabínským soudem jednomyslné. V diskusi soudců rabínského soudu nad zákonem o majetkových poměrech mezi manžely 5733-1973, který uzákonil rozdělení společného jmění při rozvodu rovným dílem mezi manžele, se objevily dva protichůdné názory. Rabi Shlomo Dichovsky, soudce tehdejšího Velkého rabínského soudu, zastával názor, že na tento zákon se vztahuje dina de-malchuta dina, a proto by měly rabínské soudy rozhodovat podle něj, zatímco jeho oponent a kolega, rabi Abraham Sherman, tvrdil, že dina de-malchuta dina se vztahuje na zákon vládnoucího státu pouze v případě, že je onen zákon v rámci vývoje společenských okolností nutný k zajišťování společenského řádu. Tam podle něj zákon o majetkových poměrech manželů nespadá, proto stojí proti halaše, a proto na něj nelze aplikovat princip dina de-malchuta dina.¹³³ Jedním z nejvýznamnějších rozhodnutí v této otázce je rozsudek v případě Vilozhni vs. Nejvyšší rabínský soud¹³⁴, ve kterém nejvyšší soud argumentuje pro princip dina de-malchuta dina. V neposlední řadě je nutno poznamenat, že tento princip se nikdy nevztahoval na odvětví rituálního práva.

Minhag – i v dnešní době je minhag velmi častý. Neustále vznikají nové a nové obyčeje a rabínské soudy je reflektují. V soudních řízeních se na ně strany často odvolávají a soudy mají plné ruce práce s rozhodováním, zda se o minhag skutečně jedná, či nikoliv. Pokud soud v roce 2012 rozhodl, že zvyk není minhagem, nic nebrání tomu, aby v jej v roce 2014 již za minhag uznal.¹³⁵

Takana – *takana* je výborným nástrojem pro prosazování změn. Typickou institucí, která vydává takanot, je Rada vrchního rabinátu.¹³⁶ Od 30. až do 50. let byly v Izraeli přijímány mnohé takanot, kterými byly vyrovnávány nerovnosti mezi muži a ženami a kterými se halacha přibližovala k dnešní západní ideje spravedlnosti. Tak byl pomocí takany

---

131 Složka 307/38, rozsudek rabínského soudu 12 279 str. 294.

132 Složka 11183/32, rozsudek rabínského soudu J 273, str. 288.

133 Encyclopaedia Judaica, heslo „Dina de-malkhuta dina“. DINER, Dan. Encyclopedia of Jewish History and Culture Online. *Referenceworks.brillonline.com* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopedia-of-jewish-history-and-culture>

134 HCJ 323/81, Vilozhni v. Great Rabbinal Court

135 KLEINMAN, Ron. Civil Law as Custom: Jewish Law an Secular Law – Do They Diverge or Converge?. *The Review of Rabbinic Judaism*. 2011, sv. 14, s. 21. ISSN 1570-0704.

136 Rada vrchního rabinátu je složená z obou vrchních rabinů (jednoho aškenázského a jednoho sefardského), deseti dajanů a jednoho z vrchních rabinů taxativně vyjmenovaných velkých měst.

zpětně obhájen vznik Vrchního rabínského odvolacího soudu,¹³⁷ přijata nová procesní pravidla pro řízení před soudem, stanoven minimální finanční obnos obsažený v ketubě (halachické manželské smlouvě), stanovena povinnost levira vyživovat manželku svého zesnulého bratra až do doby jejího propuštění, stanovena vyživovací povinnost na děti do 15 let,¹³⁸ určen minimální věk žen pro vstup do manželství (16 let)¹³⁹ a díky ní také proběhlo zrovnoprávnění mužů a žen pro účely dědického řízení. Po tomto období sice tvorba takanot neustala, ale stala se velmi sporadickou. Za další významnější legislativní počín lze považovat takanu z roku 1993, která upravuje normy procesního práva rabínských soudů.

Šinuj itim – *šinuj itim* lze přeložit jako „doba se změnila“. Tento princip umožňuje přizpůsobovat halachická pravidla vývoji okolí. Jedním příkladem za všechny je zákaz předvolat ženu jako svědka. Různé talmudické autority vyvozují tento zákaz z různých biblických ustanovení, ale všeobecně se dnes předpokládá, že tento zákaz plyne z nedůvěryhodnosti žen jako svědků kvůli jejich omezenému vzdělání. Předpokládá se, že kvůli této nedostatečnosti by ženy neporozuměly souvislostem případu. Dnes „se ale doba změnila“ a ženy dosahují stejného vzdělání jako muži. Proto je rozdíl mezi nimi smazán a ženy mohou být v konzervativním judaismu předvolány jako svědkyně.¹⁴⁰

Přes vše, co zde bylo v této kapitole napsáno, je nutno uvést, že ultra-ortodoxní Židé často nejsou úplně příznivci ani rozhodnutí sekulárních soudů, ani izraelských zákonů.

6.3 Mišpat ivri

Zároveň se na počátku 20. století během židovského obrození objevil ještě jeden způsob vnímání židovského práva. Bylo to vnímání židovského práva neortodoxními a sekulárními Židy. Jednalo se o vnímání halachy ne jako náboženského právního systému, ale jako národního dědictví, které je nutné oživit. Na přelomu let 1917 a 1918 vznikla v Moskvě organizace s názvem Mišpat Ivri Society. Mezi její cíle od začátku patřila tvorba právnické literatury věnované modernizaci a sekularizaci židovského práva, snaha o založení institutu v Jeruzalémě, který se měl těmto tématům věnovat, a řízení jakýchkoli dalších

---

137 Odvolání bylo do té doby v halaše nepřipustným institutem.

138 Talmud do té doby stanovil vyživovací povinnost jen pro děti do 6 let.

139 Encyclopaedia judaica, heslo takkanah.

140 Rozhodnutí konzervativního rabínského shromáždění a disentující názor: Rabbi Myron S. Geller, *Woman is Eligible to Testify*, 2001. Dostupné na adrese GELLER, Myron. *Woman Is Eligible to Testify*. *Rabbinicalassembly* [online]. 2001 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/19912000/geller_womenedut.pdf; GOODMAN, Arnold. *Woman Is Eligible to Testify: A Concurring Opinion*. *Rabbinicalassembly* [online]. 2001 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/19912000/goodman_womenedut.pdf

aktivit, které by pomohly oddělení náboženské stránky od židovského práva, umožnily jeho sekularizaci, a tím z židovského práva vytvořily sekulární právní systém, který bude hodný nového státu Izrael a který si zároveň zachová svého židovského ducha. Jde o jakési kompromisní židovské právo aktualizované pro moderní dobu, zbavené náboženských prvků, a tedy více méně sekularizované.¹⁴¹ Na rozdíl od tradiční halachy nemá upravovat vztah Bůh-člověk, ale pouze právní vztahy člověk-člověk. Především se zabývá materií, jež je součástí právního řádu západních států, a tím na halachických základech vytvoří samostatný moderní právní řád.

Všeobecně je velmi těžké definovat, co přesně mišpat ivri je. I Shmuel Shilo pro vymezení tohoto pojmu využívá poukázání na rozdíly mezi mišpat ivri a halachou, než aby se pokoušel najít definici. Podle něj mezi další rozdíly patří vnímání židovských právních norem halachickými učenci a učenci studujícími mišpat ivri. Učenec studující mišpat ivri jeví zájem o židovské normy z pohledu kulturního dědictví či tradice, nestará se o jejich zjevenou božskost. Mezi další rozdíly řadí S. Shilo fakt, že znalec mišpat ivri musí mít i moderní právnické vzdělání, protože má zaujímat k židovskému právu historicko-kritický přístup. Jako dobrého právníka jej neuspokojí systematizace, jakým jsou členěna témata v halaše. Jeho úkol je mimo jiné rozčlenit halachu tak, aby její systematizace odpovídala moderním požadavkům vzdělávání.¹⁴² Já bych k tomu ještě ráda dodala, že přístup právníků studujících mišpat ivri sestává ze studia jak obsahu židovského práva, tak okolnostem jeho vzniku a vývoje, zatímco halachičtí učenci se z principu (božské zjevení práva) věnují převážně jen obsahu práva.

Snaha o poznávání halachy cestou mišpat ivri podléhá kritikám jak ze strany právníků věnujících se izraelskému právu, tak ortodoxních rabínů. Tento proces ale v Izraeli probíhá, je velkou součástí tamní právní kultury, a nakonec je vlastně o mišpat ivri, tedy o kompromisech mezi halachou a státním právem, v podstatě celá tato část mé diplomové práce. Mišpat ivri je jedním z oficiálních pramenů izraelského práva.¹⁴³

---

141 I když někteří autoři sekularizaci halachy nevidí jako faktor vývoje mišpat ivri.

142 SHILO, Shmuel. The Contrast between Mishpat Ivri and Halakhah. *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*. 1982, sv. 20, s. 91-100. ISSN 0041-0608

143 MALÝ, Milan. *Postavení vrchního rabinátu v Izraeli*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Lena, Arava-Novotná. Praha, 2011, s. 35. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta.

7 Rabínské soudy

7.1 Systém rabínských soudů

Rabínské soudy (*bejt din*) jsou součástí státního soudního systému a spadají pod správu Ministerstva pro náboženské služby. Systém se skládá z regionálních soudů prvního stupně a z Vrchního rabínského soudu, který sídlí v Jeruzalémě a slouží jako odvolací soud. Jejich soudci jsou placeni státem a zasedají v budovách, které jsou státním majetkem.¹⁴⁴

Regionálních soudů je momentálně 12 a v jejich rámci zasedají senáty specializované na konkrétní oblast židovského práva, jako je například dědické právo. Vzhledem k tomu, že se aškenázské právo v určitých ohledech liší od sefardského, je třeba na tyto rozdíly brát zřetel i u soudu. Rozdílnosti v právu se však objevují i u dalších židovských skupin. Senát tedy zasedá vždy v takovém složení, aby v něm byl alespoň jeden znalec příslušné varianty práva.¹⁴⁵ Dále jsou od roku 2011 součástí soudů asistenční jednotky, které fungují jako podpora při mediaci sporů a nabízejí také právní konzultace.¹⁴⁶

Vrchní rabínský soud slouží jako odvolací soud. V jeho předsednictví se střídají oba vrchní rabíni.¹⁴⁷ Vzhledem k tomu, že jeho existence nevychází z tradičního pojetí halachy – není autentickou halachickou institucí – se někteří soudci regionálních soudů stále nesmířili s jeho existencí. A tak se i dnes stává, že regionální soudy odmítají respektovat rozhodnutí Vrchního rabínského odvolacího soudu, pokud mají dojem, že jeho rozhodnutí není v souladu s halachou.¹⁴⁸

Soudcem, tedy *dajanem*,¹⁴⁹ rabínského soudu se může stát muž mladší 70 let, který alespoň po dobu dvou let vykonával funkci městského rabína. Zároveň musí být bezúhonný a způsobilý vykonávat funkci rabína. U předsedy soudu se věková hranice posouvá až na 75 let.¹⁵⁰ Jejich navrhováním je pověřena komise, která se od roku 2021 nově skládá ze 13 členů.¹⁵¹ Do té doby měla komise členů 11 a hlasování tak většinou končilo ve prospěch ultra-

---

144 HACKER, Daphna. Religious Tribunals in Democratic States: Lessons from the Israeli Rabbinical Courts. *Journal of Law and Religion*. 2011, sv. 27:1, s. 59-81. ISSN 2163-3088.

145 MALÝ, Milan. *Postavení vrchního rabinátu v Izraeli*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Lena, Arava-Novotná. Praha, 2011, s. 32. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta.

146 Religious Courts (Assistance Units), 5771-2011.

147 Dayanim Law, 5715-1955, článek 8(a).

148 ISRAEL, David, Regional Rabbinical Court Rejects Grand Rabbinical Court's Ruling Saying It Controvers Jewish Law. *Jewish Press* [online]. 2021 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z <https://www.jewishpress.com/news/israel/regional-rabbinical-court-rejects-grand-rabbinical-courts-ruling-saying-it-controvers-jewish-law/2021/08/09/>

149 Soudce rabínského soudu je označován jako *dajan*. Soudce sekulárního soudu je označován jako *šofet*.

150 Dayanim Law, 5715-1955, článek 16(a).

151 Komise skládá ze dvou kabinetních ministrů, dvou členů *Knesetu* (jednokomorového zákonodárského orgánu), obou vrchních rabínů, dvou soudců rabínského soudu, dvou zástupců advokátní komory, *ženské zástupkyně pro rabínský soud* (od roku 2013) a nově i druhé ženské zástupkyně pro rabínský soud a ministra

ortodoxních rabínů. Účelem dodatku je zajistit, aby se soudcem stala osoba, které je více zapojena do izraelské společnosti a která by vykládala halachu v souladu s ideou rovnoprávností mužů a žen. Soudce jmenuje prezident.

Kromě oficiálních stálých rabínských soudů se lze obrátit na ad hoc rabínský soud, jehož řízení má povahu arbitráže a jehož rozhodnutí má povahu rozhodčího nálezu. Tuto variantu často využívají charedim nebo osoby, které nemají důvěru ve stálé konkrétní soudce.

7.2 Působnost rabínských soudů

7.2.1 Věcná

7.2.1.1 Výlučná

Jak již bylo zmíněno, věcná působnost rabínských soudů se vztahuje jen na otázky osobního statutu. Při uzavírání sňatků a při rozvádění manželství mají dokonce výlučnou působnost. V rabínských soudech zasedají jen ortodoxní rabíni. Členům progresivních, konzervativních, liberálních a dalších odnoží proto nezbývá nic jiného než se v povinných případech podřídit rabínským ortodoxním soudům. Takovou okolností je právě sňatek. Jelikož působnost v této oblasti byla svěřena náboženským institucím všech státem uznaných náboženství, povinnost absolvovat náboženský sňatek v rámci své komunity a podle svých náboženských pravidel se týká i jich. Žid si podle halachy, kterou se řídí rabínský soud, nemůže vzít nikoho jiného než zase Žida. Způsob, jak se této povinnosti vyhnout uvnitř státu Izrael, neexistuje. V Izraeli není víra záležitostí jednotlivce, ale je to věc veřejná. Proto se víra osoby zapisuje do centrálního rejstříku obyvatel. Pokud osoba není členem státem uznaného náboženského společenství, zapisuje se jí do rejstříku obdoba „bez vyznání“. Jelikož sňatek a rozvod jsou v Izraeli náboženskou záležitostí, nemohou tyto osoby uzavřít manželství. Jedinou možností je vycestovat za hranice a nechat se oddat v cizině. Izrael však nabízí jednu alternativu, kterou mohou využít jak ateisté, „něčisté“, tak lidé, kteří jsou členy neuznaných náboženských společností. Tou je možnost před Ministerstvem spravedlnosti uzavřít *smlouvu o spolubydlení*, která se poté založí do *manželského registru*.¹⁵² Tím mezi oběma stranami vzniká vztah, který je podobný manželskému. Přes všechny tyto obtíže, se kterými se osoby bez vyznání potýkají, přibývá lidí, kteří si dobrovolně nechávají v centrálním registru přepsat své dosavadní vyznání na „bez vyznání“. Činí to jako symbolický akt nespokojenosti

---

pro náboženské služby.

152 PEX, Joshua. „No Religion“ registration in the Israeli Population Registry. *Lawoffice* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z <https://lawoffice.org.il/en/no-religion-registration/>

s neschopností státu Izrael vymanit se z tlaku ortodoxních židovských komunit a dostat své původní ideje sekulárního moderního státu.

Tuto problematiku upravuje zákon o jurisdikci rabínských soudů (sňatky a rozvody) z roku 5713-1953 a jeho dodatky, následně i judikatura.¹⁵³ Obdobně tomu bylo i u rozvodů. To umožňovalo tomu z manželů, který se nechtěl rozvést, vyhýbat se řízení a komplikovat rozvodový proces,¹⁵⁴ obzvláště v případech, kdy o rozvodu rozhodoval rabínský soud v zahraničí – rabínské soudy mimo stát Izrael nedisponují žádnými prostředky, kterými by mohly donutit manžela souhlasit s rozvodem. V listopadu 2021 ovšem *Knesset* schválil dodatek k výše zmíněnému zákonu, kterým rozšířil působnost rabínských soudů i na osoby, které nejsou občany ani rezidenty Izraele, pokud jsou Židy, uzavřeli manželství podle židovského práva, a ve státě, ve kterém mají bydliště buď nepůsobí žádný místní soud, před kterým by se mohli podle halachy rozvést, anebo jeho rozhodnutí jeden z manželů ignoruje.¹⁵⁵

Nicméně i v otázkách sňatku a rozvodu může rozhodnout sekulární soud v případě, že rozsudek závisí na předběžné otázce, například když je během řízení o výši výživného před sekulárním soudem nutné vyřešit předběžnou otázku, zda je manželství vůbec platné. Druhým případem je potom řízení před Nejvyšším soudem, pokud zasedá jako Vysoký soudní dvůr.

7.2.1.2 Sdílená

Rabínské soudy mohou rozhodovat i ve věcech, které se týkají osobního statusu, ale nespádají pod oblast sňatků a rozvodů. V těchto případech je rabínský soud vázán speciálními izraelskými zákony, které jsou přímo směřované těmto soudům a mají vyšší právní sílu než halachická ustanovení – jako je například zákon o rovných právech žen 5711-1951, který zakazuje diskvalifikovat ženy z pozice svědků. Nemůže tedy rozhodovat výlučně podle tradiční halachy, ale musí respektovat i ustanovení relevantních izraelských zákonů. To ovšem neznamená, že rozhodne stejným způsobem, jakým by rozhodoval sekulární soud.

Povinnosti postupovat podle těchto sekulárních zákonů se rabínský soud vyhne, pokud je všem stranám alespoň 18 let a výslovně se shodnou na tom, že chtějí, aby bylo rozhodnuto výlučně podle židovského práva.¹⁵⁶ Potom soud rozhodne pouze podle halachy. Taková čistě halachická rozhodnutí se mohou pohybovat na škále od velmi tradičních, z našeho pohledu až

153 Gordon v. Rabínský soud, (1971) (I) 25 P.D. 485 a Haspel v. Rabínský soud (1971) (II) 25 P.D. 471.

154 I pokud dva Židé uzavřou civilní sňatek v zahraničí, aby se vyhnuli působnosti rabínského soudu, v případě rozvodového řízení v Izraeli bude rozhodovat rabínský soud.

155 LIS, Jonathan. Israel Gives Rabbinical Courts Unprecedented Jurisdiction Over Diaspora

Jews. *Haaretz* [online]. 2018 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2018-06-26/ty-article/.premium/israel-gives-rabbinical-courts-unprecedented-control-over-diaspora-jew/0000017f-dbed-db5a-a57f-dbeff0600000>

156 Rabbinical Courts Jurisdiction (Marriage and Divorce), 5713-1953, čl. 9.

diskriminačních, až po rozhodnutí, která akceptují jako součást halachy i ideu přirozené spravedlnosti, lidské důstojnosti, svobody a rovnosti před Bohem.

Potenciální účastníci řízení mohou pro rozhodování o své záležitosti zvolit místo rabínského soudu soud sekulární, jako je například rodinný soud. I ten ale v otázkách osobního statusu rozhoduje podle halachy. Stejně jako rabínský soud je i on vázán speciálními zákony a má obecně tendenci více se klonit k použití norem izraelského práva. To je způsobeno mimo jiné tím, že na rozdíl od rabínských soudů se sekulární soudy musí řídit i mezinárodními smlouvami a civilními procesními předpisy. Od rabínských soudů se tak proces liší například v oblasti dokazování a předvolávání svědků.

Oblastmi, které spadají pod sdílenou působnost, jsou otázky práva vycházející z institutu manželství a z jeho rozvodu. Jsou jimi kupříkladu povinnost vyživovat dítě a manželku a další vypořádání majetkových poměrů po rozvodu, oblast porozvodové péče o dítě, otázky ohledně adopce nezletilých, ohledně opatrovnictví, závětí, odkazů a právní nástupnictví obecně. Původně věcnou působnost rabínských soudů stanovil Palestine Order in Council, ale v dnešní době je oblast jejich působení užší. Rabínské soudy tak přišly například o možnost rozhodovat v otázkách správy majetku nesvéprávných či nezvěstných osob.¹⁵⁷

7.2.2 Osobní

Působnost rabínských soudů v oblasti náboženského práva se vztahuje, respektive může vztahovat, na každou osobu, která je Židem.¹⁵⁸ Každý halachický Žid jakéhokoli občanství může předstoupit před soud a požádat jej o rozhodnutí podle židovského práva – například v obligačních sporech. Soudní řízení pak bude mít povahu arbitráže.

V právních otázkách, které spadají do výlučné působnosti rabínských soudů (tzn. uzavírání sňatků a rozvádění manželství ve státu Izrael), je navíc potřeba, aby byla osoba izraelským občanem nebo rezidentem.¹⁵⁹ To znamená, že se na něj se svými žádostmi mohou obracet občané Židé různých směrů judaismu. Zatímco ve věcech, které spadají do výlučné působnosti rabínského soudu, nemají neortodoxní Židé jinou možnost než se podřídit jeho rozhodnutím, v ostatních případech si mohou pro svůj případ zvolit sekulární soud. Navíc různé směry judaismu mohou mít své vlastní soudy, ty ale nejsou začleněny do státního

¹⁵⁷ Capacity and Guardianship Law, 5722-1962, a Absentees' Property (Compensation) Law, 5733-1973.

¹⁵⁸ Kdo je považován za Žida? To je velmi složitá problematika a Vrchní rabinát i izraelská vláda se stále pokoušejí dojít k jakémusi kompromisu. Podle halachy je totiž Židem někdo jiný, než podle izraelských zákonů. Zatímco ortodoxní směry judaismu (a s ním tedy i Vrchní rabinát a rabínské soudy) považují podle halachy za Žida jen osobu narozenou židovské matce, Izrael definuje Žida za pomoci zákonů upravujících *právo návratu*. Tak se stává, že rabínské soudy běžně rozhodují v otázkách sňatků a rozvodů i mezi osobami, které nepovažují podle halachy za Židy. Abychom tedy mohli odpovědět na otázku, kdo je Žid, je třeba nejdříve vymezit, pro jaký účel.

¹⁵⁹ Rabbinical Courts Jurisdiction (Marriage and Divorce), 5713-1953, čl. 1.

systému – mohou tak například řešit občanskoprávní spory podle svého výkladu Tóry či otázky spadající do náboženského práva.

Aby mohlo řízení proběhnout před rabínským soudem, je nutné, aby všechny strany řízení byly Židy (z toho důvodu také není možné, aby v Izraeli Žid vstoupil do manželství s osobou, která je jiného vyznání či bez vyznání), k tomu občany Izraele či jeho rezidenty. V některých případech se mohou rozhodnutí dotýkat i osob, které nejsou Židy. Stává se tak například během dědického řízení, kdy zemřelý byl Židem, ale jeho dědic ne.

7.2.3 Místní

V právních záležitostech působí izraelské rabínské soudy uvnitř státu Izrael. V listopadu 2021 ovšem *Knesset* schválil dodatek k zákonu o jurisdikci rabínských soudů (sňatky a rozvody) z roku 5713-1953, kterým rozšířil působnost rabínských soudů i na osoby, které nejsou občany ani rezidenty Izraele, pokud jsou Židy, uzavřeli manželství podle židovského práva, a ve státě, ve kterém mají bydliště buď nepůsobí žádný místní soud, před kterým by se mohli podle halachy rozvést, anebo jeho rozhodnutí jeden z manželů ignoruje.¹⁶⁰

V náboženských otázkách může působnost Vrchního rabinátu a rabínských soudů sekundárně dosahovat i za hranice Izraele a dotýkat se Židů, kteří jsou občany jiných států. V České republice působí stálý ortodoxní Bejt din Federace židovských obcí, jehož činnost je uznána Vrchním rabinátem státu Izrael.¹⁶¹ Mezi jeho činnosti patří provádění konverzí, rozvodů a potvrzování židovství a vydávání ostatních vyžádaných soudních rozhodnutí podle židovského práva. Má také oprávnění konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.¹⁶²

---

160 LIS, Jonathan. Israel Gives Rabbinical Courts Unprecedented Jurisdiction Over Diaspora Jews. *Haaretz* [online]. 2018 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2018-06-26/ty-article/.premium/israel-gives-rabbinical-courts-unprecedented-control-over-diaspora-jew/0000017f-dbed-db5a-a57f-dbeff0600000>

161 V České republice se jedná o novou instituci. Smlouva o vzniku, rozsahu a podmínkách činnosti byla uzavřena 7. března 2022. Stranami jsou Federace židovských obcí v ČR a rabínský soud zastoupený rabinem Jaakobem Hotovelim, předsedou rabínského soudu pro Rakousko (nyní i předsedou pro Česko). Soud sídlí v Brně. Dostupné z: *Zřízení Bejt dinu Federace židovských obcí. Federace Židovských obcí ČR* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.fzo.cz/5102/zrizeni-bejt-dinu-federace-zidovskych-obci/>. Mimoto v Praze sídlí i progresivní Středoevropský bejt din, který působí jako rabínský soud pro progresivní komunity v Česku, na Slovensku, v Polsku a Maďarsku. Ten je uznán organizací World Union for Progressive Judaism a jeho aktuálním správcem je Rabbi David Maxa.

162 Aktuální seznam církví a náboženských společností je dostupný z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností, svazů církví a náboženských společností a evidovaných právnických osob podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. *Cns.mkcr.cz* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www-cns.mkcr.cz/cns_internet/

7.3 Vztah mezi rabínskými soudy a sekulárními soudy

Jednou z otázek, které musely soudy řešit, bylo to, zda se rozhodnutí rabínských soudů stávají závazným precedentem i pro civilní soudy, které rozhodují v otázkách personálního statusu (a tím jsou zároveň povinné rozhodovat podle židovského práva). V roce 1969 v případě Yosef vs. Yosef¹⁶³ zaujal Nejvyšší soud stanovisko, kterým uznal rozhodnutí rabínských soudů za závazné pro civilní soudy zabývající se stejnou otázkou. Teprve v 90. letech došlo k vývoji situace a aktuálně jsou civilní soudy podle svých rozhodnutí kompetentní v oblasti osobního statusu k vlastnímu výkladu halachy a nemusí se tedy omezovat předchozími rozhodnutími rabínských soudů. Takový postup je však velmi ojedinělý, Mohammed Wattad v této souvislosti mluví o dvou až třech jemu známých případech.¹⁶⁴ Sekulární soudy rozhodnutí rabínských soudů ve velké většině případů respektují.

7.4 Nejvyšší soud

Izraelský nejvyšší soud je sekulárním soudem poslední instance. Skládá se z 15 soudců, kteří zasedají v senátech po třech soudcích. Jeden ze soudců musí být vždy dajan. Některé případy mohou být rozhodnuty samosoudcem. Nejvyšší soud zasedá ve dvou podobách:

1 Nejvyšší odvolací soud

Působí jako odvolací soud proti rozsudkům soudů prvního stupně v oblastech práva správního, trestního i civilního. Rozhoduje též o přípustnosti odvolání (tzn. diskreční odvolání) v otázkách správního, trestního a civilního práva proti rozsudkům městských, distriktních a vojenských soudů, a v neposlední řadě i proti jiným rozhodnutím distriktních soudů.

2 Vysoký soudní dvůr

Zastává roli ústavního soudu. Může se na něj obrátit kdokoli, kdo dostatečně prokáže, že se jej věc dotýká a že má na ní podstatný zájem, se žádostí o soudní přezkum rozhodnutí orgánů veřejné moci. Také může rušit zákony a rozhoduje v případech, ve kterých byla podána stížnost na rozhodnutí Vrchního rabínského soudu a jiných náboženských soudů.

---

163 Spor o výživné na samostatně vydělávající manželku.

164 Přednáška - WATTAD, Mohammed. Understanding Israel's Judicial System and Its Impact on Minorities. *Youtube.com* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=elNx0NOoKQ8&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=16&ab_channel=JCRCGW

Rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou závazná pro všechny soudy, kromě Nejvyššího soudu samotného. Ten jediný se může odchýlit od svých předchozích rozhodnutí.¹⁶⁵ Jestliže mají rabínské distriktní soudy námitky proti rozhodnutím rabínského odvolacího soudu, tím spíše je mají k Nejvyššímu soudu. Vztah spousty dajanů k němu rozhodně není pozitivní. Jak již bylo řečeno, princip odvolání nemá oporu v tradičním halachickém přístupu. Navíc je Nejvyšší soud státní, tedy sekulární, institucí a kombinace všech těchto faktorů dělá z Nejvyššího soudu v očích mnoha dajanů nepřátelskou instituci. Dne 1. listopadu 2022 se v Izraeli odehrály volby, ze kterých vzešla koalice ultra-ortodoxních pravicových stran pod vedením Benjamina Netanjahu, které dlouhodobě usilují o omezení jurisdikce Nejvyššího soudu. S parlamentní většinou mají nyní schopnost takové změny prosadit. V tuto chvíli se spekuluje o možnosti omezení případů, kdy Nejvyšší soud může rušit zákony, a o možnosti znovupřijetí již zrušených zákonů. Nynější plán je přidat tuto klauzuli o přehlasování například i do základního zákona o lidské důstojnosti a svobodě, což by mělo dalekosáhlé důsledky na oblast lidských práv a negativně by ovlivnilo právní směřování státu Izrael. Vrchní sefardský rabín Jicchak Josef (proslulý svou snahou prosadit Izrael jako ortodoxní stát a svým odporem k reformnímu judaismu) v této souvislosti vyslovil přání, aby nová vláda provedla další legislativní změny, a to v zákoně o právu návratu tak, aby byl okruh osob, které by byly považovány pro účely tohoto zákona za Židy, podstatně zúžen. V tuto chvíli nezbývá než čekat, zda i tento tlak bude mít v Knesetu odezvu.

---

¹⁶⁵ Basic Law: The Judiciary, 5748-1984, článek 15.

8 Současné problémy židovského práva

V této kapitole bych chtěla na čtyřech vybraných případech ukázat, s jakými výzvami se potýká současné židovské právo. Existence vedle práva vládnoucího státu, ať už toho izraelského či jakéhokoli jiného, s sebou nese výzvy, se kterými je nutné se vypořádat. Tyto problémy zde byly přítomny téměř odjakživa, nicméně teprve požadavky moderní doby a existence právních států vyvíjí na halachické učence dostatečný tlak k tomu, aby se s touto problematikou vypořádali.

8.1 Mesira

Mesira je halachická norma obsažená v talmudickém traktátu Bava kama, která zakazuje Židovi nechat předvolat jiného Žida k sekulárnímu soudu. Tento zákaz pravděpodobně pochází z doby perské nebo římské nadvlády a jeho účelem je nevydávat všanc jiného člena židovské komunity soudní zlovců nadvládců. Ten, kdo takový příkaz porušuje, implikuje, že halacha je nedostatečným či podřadným právním systémem, a tím znesvěcuje Boží jméno. Maimonides, slavný učenec žijící ve 12. století, dokonce požaduje pro takovou osobu smrt (a to kýmkoli a kdekoli).

Podle halachy se lze na sekulární soud obrátit v následujících případech:¹⁶⁶

1. Protistrana se po třech předvoláních odmítá dostavit k rabínskému soudu. Po každém předvolání má protistrana 30 dní, aby se dostavila před bejt din.
2. Žid, kterého je třeba udat státním autoritám, je *rodef*. Rodef je podle halachy někdo, kdo páchá závažné trestné činy (resp. zlo v komunitě). Takovou osobu je možno předat státním autoritám, aby se jí zamezilo v páchání další trestné činnosti. Podle názoru rabiho Yitzchok Breitowitze nikoli však z důvodu potrestání. Tj. pokud je nízká šance, že by rodef pokračoval v trestné činnosti, jej nikdo nesmí udat.

V dnešní době, v době právních států a v době, kdy vládnoucí moc není nepřítelem, není na toto pravidlo nahlíženo tak striktně jako ve starších dobách. Přesto existuje velké množství komunit, jejichž členové toto pravidlo striktně dodržují. Rozvíjí se tak cover-up culture, kdy dochází k systematickému nenahlašování trestných činů, ať už jde o sexuální obtěžování dětí či domácí násilí. Na Židy, kteří tyto trestné činy nahlásí státním autoritám, komunita pohlíží jako na zrádce a jejich rodiny jsou ostrakizovány a jsou jim odpírány základní náboženské úkony.¹⁶⁷

166 BREITOWITZ, Yitzchok. The Overlap of Secular Law and Halacha. *Chabad* [online]. 2022 [cit. 2022-12-15]. Dostupné z https://www.chabad.org/multimedia/audio_cdo/aid/2658903/jewish/The-Overlap-of-Secular-Law-and-Halachah.htm

167 Jedním z případů je případ sexuálního obtěžování Mannyho Wakse, australského ortodoxního Žida. Jeho rodina se nakonec kvůli sociálnímu tlaku ze strany ortodoxní komunity musela odstěhovat mimo Austrálii.

8.2 Aguna

Aguna doslova znamená „připoutaná, svázaná.“ Je to žena, s níž její manžel již nežije, ale přesto se tento muž vyhýbá halachickému rozvodu. Taková žena pak, protože není řádně rozvedená, nemůže uzavřít další manželství.

Rozvod probíhá podle židovského práva tak, že muž nechá písařem (většinou rabín se specializací na rozvody) sepsat listinu, která se nazývá *get*. Tato rozvodová listina obsahuje jména a veškeré přezdívky obou manželů, pod kterými jsou známi – jedná se o jediné ztotožňovací údaje manželů, protože rodná čísla náležitostí getu nejsou. Protože se jedná o velmi starý institut, je *get* sepsán aramejsky. Předáním této listiny manželem manželce dojde k rozvodu.¹⁶⁸

Dlouhodobým problémem (tak dlouhým, jak jen institut rozvodu je) jsou manželé, kteří odmítají své ženě předat *get*, přestože s ní již léta nežijí. Taková žena se pak nemůže znovu provdat, ani mít další děti, protože by je vystavila osudu mamzera. Není výjimkou, že muž opustí ženu v jejích 20 letech a dalších padesát let ji drží jako agunu. Tím ji připraví o možnost založit rodinu a mít děti. Připraví ji tedy o celý její život a místo v židovské komunitě.

Halacha má nástroje, pomocí kterých si s takovými situacemi dokáže poradit. Rabíni je ale aplikují velmi laxně a osud agun není jejich prvořadou starostí. Tento problém je nejpalčivější v Izraeli. Jelikož halacha je právem, kterým se řídí veškeré židovské sňatky a rozvody, nemá žena možnost prostě jen odejít z náboženské komunity. Musí projít halachickým rozvodem, aby jí stát mohl považovat za rozvedenou. Halacha umožňuje rabínům vytvářet tlak na takového manžela, aby s rozvodem souhlasil. Jedním z takových halachicky oprávněných nástrojů je bití.¹⁶⁹ Zároveň však podle halachy musí muž odevzdat *get* dobrovolně, ze své svobodné vůle. Výsledkem je, že rabíni z obav o svobodnou vůli muže (a tím i o platnost rozvodu) raději neaplikují žádný z donucovacích halachických prostředků a spíše tlačí na ženu, aby svému manželovi nabídla určitou finanční sumu za to, že svolí k rozvodu. Manželé často tuto situaci využívají k cílenému teroru a vydírání své manželky, které se pak nakonec z manželství raději vyplatí.

V rámci řešení této otázky se před několika lety začalo blýskat na lepší časy a pod izraelskými rabínskými soudy vzniklo oddělení, jehož zaměstnanci mají za úkol stopovat

---

Dokument je přístupný na této adrese Sexual Abused By An Orthodox Jewish Figure. *Youtube.com* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=5HFMcnPVkB4>

168 Existují i ženy, které odmítají *get* přijmout, ale těch naprostá menšina.

169 Tato varianta samozřejmě není oficiálním státním donucovacím prostředkem, i když v uzavřených náboženských komunitách k bití či jinému tlaku může docházet.

manžele, kteří dlouhodobě svým manželkám odmítají rozvod a pomocí nejrůznějších sankcí jej tlačí k tomu, aby svým ženám vydali get.¹⁷⁰ Aplikace takových sankcí a donucovacích prostředků je v Izraeli samozřejmě umožněna státem.¹⁷¹ Patří mezi ně nejrůznější pokuty, odmítnutí pohřbu ve Svaté zemi,¹⁷² v extrémních případech i uvěznění. V roce 2009 bylo v izraelských věznicích přibližně 7 takových osob.

Toto palčivé téma je stále aktuální, a přestože za poslední roky došlo k jistým pokrokům, nevypadá to, že by v blízké době bylo možno najít jednoduché řešení. Rabínů, kteří se pouštějí do řešení problému agunot, je stále menšina. Jedním z dlouhodobě navrhovaných řešení je řešení pomocí takanot.¹⁷³ Toho se ale v blízké době nejspíše nedočkáme. S posledními volbami v listopadu 2022 vyšly ultra-ortodoxní strany nebývale posílené. Nezbyvá tedy než napjatě sledovat, jakým směrem se bude ubírat izraelské zákonodárství v oblasti rodinného práva.

8.3 Mamzer

Mamzer je osoba, která se narodila ze zakázaného svazku. Takový svazek je svazek incestní nebo cizoložný. Cizoložný svazek je ten partnerský svazek, ve kterém žena žije, přestože je vdaná za jiného muže. Osoba mamzera pak požívá jen omezených rodinných práv a vzít si pak může zase jen mamzera nebo konvertitu. Jejich děti jsou pak také považovány za mamzery. Talmud uvádí, že děti mamzerů zůstávají mamzery do desáté generace. Toto číslo je pouze parabolou a ve skutečnosti značí „na vždy“.¹⁷⁴ Tímto způsobem se pak vytvářejí „kasty“ mamzerů, které jsou stigmatizovány a na které ostatní členové ortodoxní komunity pohlížejí s despektem.

Tato problematika úzce souvisí s problematikou aguny. Pokud manžel své manželce nepředá get, nedošlo k rozvodu a halachicky je manželství stále platné. Pokud pak žena začne žít s někým jiným, nebo uzavře jiný sňatek civilní cestou, jedná se o cizoložství. U muže tato situace nastat nemůže, protože zákaz uzavírat polygamní manželství není zákazem biblickým,

---

170 DIVORCE JEWISH STYLE - THE 'CHAINED WIVES' STORY. WHEN HUSBANDS REFUSE THE 'GET'. *Youtube.com* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_OczEtjzCQA&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=13

171 LĪS, Jonathan. Israel Gives Rabbinical Courts Unprecedented Jurisdiction Over Diaspora Jews. *Haaretz* [online]. 2018 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2018-06-26/ty-article/.premium/israel-gives-rabbinical-courts-unprecedented-control-over-diaspora-jew/0000017f-dbed-db5a-a57f-dbeff0600000>

172 GROSS, Judah Ari. In precedent, rabbinic court says divorce refuser's family can't be buried in Israel. *TOI* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://ots.org.il/toi-in-precedent-rabbinic-court-says-divorce-refusers-family-cant-be-buried-in-israel/>

173 HAUT, Irwin. A Problem in Jewish Divorce Law: An Analysis and Some Suggestion. *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*. 1977, sv. 16, č. 3, s. 39. ISSN 0041-0608

174 Biblická i rabínská literatura obsahuje spoustu číselných údajů, ale mnoho z nich má pouze básnický význam, nebo jsou užívána převážně v gematrii, ale ne v doslovném znění.

nýbrž rabínským.¹⁷⁵ Muž tedy může uzavřít další manželství, přestože neabsolvoval řádný halachický rozvod, a z takového svazku se potom mamzer nerodí. Cizoložný svazek může však vzniknout i pokud se v rozvodové listině vyskytla chyba.

Nám, kteří žijeme v sekulárním státě, se možná tento problém může zdát jako marginální. Faktem ale je, že v Izraeli nemá mamzer šanci tento halachický zákon obejít a uzavřít civilní sňatek. Na druhou stranu rozrůstání „kasty mamzerů“ není pro rabínské autority a židovské komunity žádoucí. Pokud si mamzer vezme nežida, jedná se v první řadě o zakázaný svazek. Ve druhé řadě jejich děti budou nežidy. Pokud ovšem děti později podstoupí konverzi, stigma mamzera s sebou neponesou. Pokud si mamzer vezme jiného mamzera či konvertitu, jejich děti se také stanou mamzery. Jak se tedy jednoduše zbavit statusu mamzera? Rabíni se v takových případech pokouší najít způsob, jak předchozí manželství prohlásit za neplatné¹⁷⁶ (dá se toho dosáhnout například zpochybněním ortodoxní víry svatebních svědků).¹⁷⁷ Pokud by první manželství vůbec nevzniklo, nebylo by druhé manželství cizoložným svazkem. Ale sama i halacha zdůrazňuje, že by učenci neměli podnikat příliš aktivní kroky k odhalování mamzerů, a že pokud už mamzer jednou splyne s „čistou“ rodinou, nikdo by jej neměl cíleně odhalit. Je otázkou, zda se Izrael dočká nějakého institucionalizovaného řešení této otázky.

---

175 Zákaz o uzavírání polygamií vydal rabi Geršom během 11. st. n. l.

176 O status dětí z prvního manželství obava nepanuje, jelikož děti narozené mimo manželský svazek, jsou stále Židy a nemají status mamzera.

177 Svědek svatby musí být ortodoxní muž, který naplňuje minimálně tři znaky, kterými svoji ortodoxii prokáže: nosí tfilin, svěťí šabat a stravuje se košer.

Závěr

Cíle této práce byly dva. Prvním cílem bylo poskytnout čtenářům základní přehled o židovském právu. Smyslem bylo nabídnout stručné informace o jeho vývoji, členění, pramenech, zákonících, ale také o jeho duchu a o vnímání židovského práva židovskými komunitami, a to s důrazem na ty ortodoxní. Druhým cílem pak bylo na právní kultuře státu Izrael ukázat, že židovské právo je stále živé a aktuální, a že jako takové se v dnešní době potýká s mnoha problémy, kdy dochází ke kolizím se státní mocí či s jinými právními řády. Tyto okolnosti tlačí vývoj halachy stále kupředu a nutí ji reagovat na nové životní situace a na běh světa kolem.

Tematika aktuálního vývoje židovského práva by si jistě v českém okruhu zasloužila větší prostor. Anglojazyčná literatura je na tuto problematiku celkem bohatá, ale české publikace zaostávají. Česká literatura se většinou zaměřuje na historický vývoj rabínské literatury, na teologicko-právní otázky, nebo vyloženě na náboženskou stránku halachy, jelikož tyto publikace pochází z per akademiků (a to bez debat výborných a vážených akademiků) působících na filosofických a teologických fakultách, kdy platné právo není oblastí jejich zájmu. Proto se v tom nejlepším případě zdrojem poznání aktuálních halachických otázek stává několik závěrečných prací univerzitních studentů, v tom nejhorším novinové články o kontroverzních rozhodnutích rabínských izraelských soudů s bulvárními nadpisy.

Zpracování by si zasloužila i evropská judikatura zabývající se konflikty mezi halachou a evropskými sekulárními právními řády. I v Evropě žijí ortodoxní a ultra-ortodoxní komunity, které dennodenně řeší konflikty, jež ortodoxní Židé v Izraeli řešit nemusí – od chlapecké obřízky, přes košer porážku zvířat, až po práci o židovských svátcích. Rabínské soudy mají v Evropě jiné postavení než v Izraeli, ale ani veřejný prostor není uzpůsobený působení ortodoxních Židů. Evropská oblast tak nabízí jiný úhel pohledu na kolize těchto právních systémů než Izrael, kterým jsem se v této práci zabývala.

Věřím, že se mi v rámci rozsahu diplomové práce podařilo dostat vytyčených cílů a pevně doufám, že tento text pomůže v orientaci v tématu dalším studentům či zájemcům o židovské právo.

Seznam zkratek

BB – Bava batra (Mišna, Talmud)

BK – Bava kama (Mišna, Talmud)

BM – Bava mecija (Mišna, Talmud)

Dt – Deuteronomium (Starý zákon)

Ex – Exodus (Starý zákon)

Gen – Genesis (Starý zákon)

Git – Gitin (Mišna, Talmud)

Kid – Kidušin (Tosefta)

Lv – Leviticus (Starý zákon)

Nu – Numeri (Starý zákon)

Pes – Pesachim (Tosefta)

Šab – Šabat (Mišna, Talmud)

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

BENHALIM, Rabea. Religious Courts in Secular Jurisdiction: How Jewish and Islamic Courts Adapt to Societal and Legal Norms. *Brooklyn Law Review*. 2019, sv. 84:3, s. 745-800. ISSN 0007-2362.

Bible – Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Ekumenická rada církví v ČR, 1984. ISBN UBS-EPF1984-CET053-74M.

BLEICH, David. Judaism and Natural Law. Proceedings of the World Congress of Jewish Studies, Division C: Talmud and Midrash, Philosophy and Mysticism. *Hebrew and Yiddish Literature*. 1981, sv. 11, s. 7-11. ISSN 0333-9068.

COHEN, Abraham. *Talmud pro každého*. Praha: Sefer, 2006. ISBN 80-85924-49-8.

ČEJKA, Marek. Právní řád státu Izrael – Role Common Law v izraelském právu. *Common Law Review*. 2002, sv. 3, s. 18-20. ISSN 1213-4678.

DAUBE, David. Rabbinic Methods of Interpretation and Hellenistic Rhetorics. *Hebrew Union College Annual*. 1949, sv. 22, s. 239-264. ISSN 0360-9049.

DAVID, Joseph. *Jewish Law – The Sources*. FERRARI, Silvio a BOTTONI, Roswella. Routledge Handbook of Religious Law. London: Routledge, 2019, s. 95-107. ISBN 9781315518978.

DEVER, William. *Did God Have a Wife?* Michigan: Eerdmans, 2008. ISBN 978-0802863942.

GOODMAN, Martin. *The Oxford Handbook of Jewish Studies*. New York: Oxford University Press, 2005. ISBN 0-19-829996-6.

HACKER, Daphna. Religious Tribunals in Democratic States: Lessons from the Israeli Rabbinical Courts. *Journal of Law and Religion*. 2011, sv. 27:1, s. 59-81. ISSN 2163-3088.

HAUT, Irwin. A Problem in Jewish Divorce Law: An Analysis and Some Suggestion. *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*. 1977, sv. 16, č. 3, s. 29-49. ISSN 0041-0608

HECHT, Neil a kol. *An Introduction to the History and Sources of Jewish Law*. New York: Oxford University Press Inc., 2002. ISBN 0-19-826262-0.

- Chamiša chumšej Tora: im ha-haftarot*. Přeložil Karol SIDON. Praha: Sefer, 2012. ISBN 978-80-85924-67-1.
- JACOBS, Louis. *A Tree of Life: Diversity, Flexibility, and Creativity in Jewish Law*. London, Portland: Littman Library of Jewish Civilization, 2000. ISBN 187477448X.
- KLEIN, Daniel. Rabbi Ishmael, Meet Jaimini: The Thirteen Middot of Interpretation in Light of Comparative Law. *Hakirah, the Flatbush Journal of Jewish Law and Thought*. 2013, sv. 16, s. 91-111. ISSN 1532-1290.
- KLEINMAN, Ron. Civil Law as Custom: Jewish Law an Secular Law – Do They Diverge or Converge?. *The Review of Rabbinic Judaism*. 2011, sv. 14, s. 11-36. ISSN 1570-0704.
- KRUPP, Michael. *Osmnáct století Izraele: Od zániku Chrámu do počátku sionismu*. Praha: P3K, 2010. ISBN 978-80-87186-05-3.
- KUBÁČ, Vladimír. *Úvod do hebrejského textu starého zákona*. Praha: Karolinum. 1991. ISBN 80-7066-434-7.
- MALÝ, Milan. *Postavení vrchního rabinátu v Izraeli*. Bakalářská práce. Vedoucí práce Lena, Arava-Novotná. Praha, 2011. Univerzita Karlova v Praze. Husitská teologická fakulta.
- MENACHEM, Hanina Ben. *The Law is in Accord with the Later Authority—Hilkhata Kebatrai: Historical Observations on a Legal Rule*. MENACHEM, Hanina, Ben. Authority, Process and Method. London: CRC Press, 1999. ISBN 9780429090806.
- PILL, Shlomo. Leveraging Legal Indeterminacy: The Rule of Law in Jewish Jurisprudence. *The Journal Jurisprudence*. 2017, sv. 6, s. 221-302. ISSN 2212-4810.
- SAADJA, Ben Josef. *Kniha zjevených pravd a rozumových argumentů*. Praha: Academia, 2021. ISBN 978-80-200-3225-6.
- SAIMAN, Chaim. *One God, No State, and Many Legal Arguments: Multivalent Logic in Jewish Law*. In: GLENN, Patrick aj. *Law and the New Logics*. United Kingdom, Cambridge University Press, 2017. ISBN 9781316227329.
- SHILO, Shmuel. The Contrast between Mishpat Ivri and Halakhah. *Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*. 1982, sv. 20, s. 91-100. ISSN 0041-0608
- SKOLNIK, Fred a kol. *Encyclopaedia Judaica*. Jerusalem: Keter Publishing House, 2007. ISBN 978-0-02-865928-2.

SLÁDEK, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277379-4.

SLÁMA, Petr. *Tanu rabanan: Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7021-722-1.

STEMBERGER, Günter. *Talmud a midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-065-7.

TRETERA, Rajmund Jiří. *Právní dějiny církvi: Synagoga a církev v průběhu dějin*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-440-4.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #12 - Davar halameid mei'inyano v' davar halameid misofo. *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6441>

ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #6 - Klal U'Prat U'Klal. *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6471>

ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #7 - Klal shehu Tzarich l'Prat/Prat shehu Tzarich l'Klal. *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6466>

ABRAMOWITZ, Rabbi Jack. Torah Methodology #8 - Yatzah min haKlal l'lameid.... *Ou torah* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://outorah.org/p/6461>

Baraita of The 32 Midot of Aggadah, Introduction: Otzar Midrashim, Baraita of The 32 Midot of Aggadah, Introduction. *Sefaria* [online]. ©2023 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Otzar_Midrashim%2C_Baraita_of_The_32_Midot_of_Aggadah%2C_Introduction?lang=en

BENEŠ, Jiří. Jak a kdy vznikla Bible?. *Youtube.com* [online]. 2016 [cit. 2022-10-15]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=KfAiPAF8F_M&t=8s&ab_channel=Husitsk%C3%A1teologick%C3%A1fakultaUniverzityKarlovy

BREITOWITZ, Yitzchok. The Overlap of Secular Law and Halacha. *Chabad* [online]. 2022 [cit. 2022-12-15]. Dostupné

z https://www.chabad.org/multimedia/audio_cdo/aid/2658903/jewish/The-Overlap-of-Secular-Law-and-Halachah.htm

BREITOWITZ, Yitzchok. When Secular Law Conflicts with Hakacha [online]. 2022 *Chabad* [cit. 2023-01-03]. Dostupné

z https://www.chabad.org/multimedia/audio_cdo/aid/2659058/jewish/When-Secular-Law-Conflicts-with-Halacha.htm

BREWER, David. More about OT Editions: Editions of the Masoretic Text. *Stepweb.atlassian.net* [online]. 2014 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

<https://stepweb.atlassian.net/wiki/spaces/SUG/pages/24215583/More+about+OT+Editions>

Code of Silence. *Youtube.com* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=5HFMcNPVkB4>

Committee on Jewish Law and Standards. *Rabbinical assembly* [online]. 2020 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.rabbinicalassembly.org/jewish-law/committee-jewish-law-and-standards>

DINER, Dan. Encyclopedia of Jewish History and Culture

Online. *Referenceworks.brillonline.com* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

<https://referenceworks.brillonline.com/browse/encyclopedia-of-jewish-history-and-culture>

DIVORCE JEWISH STYLE - THE 'CHAINED WIVES' STORY. WHEN HUSBANDS REFUSE THE 'GET'. *Youtube.com* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?>

[v=_OczEtjzCQA&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=13](https://www.youtube.com/watch?v=_OczEtjzCQA&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=13)

Epistle of Rav Sherira Gaon 1:1 Sefaria Community Translation. *Sefaria* [online]. nedat.

[cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Epistle_of_Rav_Sherira_Gaon.1.1?ven=Sefaria_Community_Translation&lang=en

GELLER, Myron. Woman Is Eligible to Testify. *Rabbinicalassembly* [online]. 2001 [cit. 2023-01-03]. Dostupné

z https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/19912000/geller_womenedut.pdf

GOODMAN, Arnold. Woman Is Eligible to Testify: A Concurring Opinion.

Rabbinicalassembly [online]. 2001 [cit. 2023-01-03]. Dostupné

z https://www.rabbinicalassembly.org/sites/default/files/public/halakhah/teshuvot/19912000/goodman_womenedut.pdf

GROSS, Judah Ari. In precedent, rabbinic court says divorce refuser's family can't be buried in Israel. *TOI* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://ots.org.il/toi-in-precedent-rabbinic-court-says-divorce-refusers-family-cant-be-buried-in-israel/>

JABAREEN, Hassan a Suhad BISHARA. Antecedents and Constitutional Implications of the Jewish Nation-State Law. *Palestine-studies* [online]. 2019 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z <https://www.palestine-studies.org/en/node/1650473>

LIS, Jonathan. Israel Gives Rabbinical Courts Unprecedented Jurisdiction Over Diaspora Jews. *Haaretz* [online]. 2018 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2018-06-26/ty-article/.premium/israel-gives-rabbinical-courts-unprecedented-control-over-diaspora-jew/0000017f-dbed-db5a-a57f-dbeff0600000>

PEX, Joshua. „No Religion“ registration in the Israeli Population Registry. *Lawoffice* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z <https://lawoffice.org.il/en/no-religion-registration/>

Rejstříky registrovaných církví a náboženských společností, svazů církví a náboženských společností a evidovaných právnických osob podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. *Cns.mkcr.cz* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www-cns.mkcr.cz/cns_internet/

Responsa in a Moment. *Responsafortoday* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://responsafortoday.com/en/home/>

SHRAGAI, Nadav. Present-day Sanhedrin Seeks to Revive Ancient Temple Rituals. *Haaretz.com* [online]. 2007 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2007-02-28/ty-article/present-day-sanhedrin-seeks-to-revive-ancient-temple-rituals/0000017f-db60-db5a-a57f-db6a1ae90000>

The Largest Torah Literature Database. *Responsa* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.responsa.co.il/home.en-us.aspx/>

Vayikra Rabbah 9. *Sefaria* [online]. nedat. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Vayikra_Rabbah.9.4?lang=en

VINŠ, Petr Jan. Jak se psala Bible – textová kritika a biblické mýty. *Youtube.com* [online]. 2021 [cit. 2023-01-03]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=iQbsGVcxZds&t=20s&ab_channel=P%C3%A1te%C4%8Dn%C3%ADciSisyfos

VINŠ, Petr Jan. Z domu a rodu Davidova – historie a fikce izraelského království Davida a Šalamouna. *Youtube.com* [online]. 2019 [cit. 2023-01-03]. Dostupné

z https://www.youtube.com/watch?v=8pl4bi_UiUg&t=1s&ab_channel=LLionTV

WATTAD, Mohammed. Understanding Israel's Judicial System and Its Impact on Minorities. *Youtube.com* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné

z https://www.youtube.com/watch?v=eINx0NOoKQ8&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=16&ab_channel=JCRCGW

WINOGRAD, Ram. Israeli Law and Jewish Law – Are They Contradictory?. *Chabad* [online]. 2022 [cit. 2023-01-03]. Dostupné

z https://www.chabad.org/multimedia/video_cdo/aid/5545213/jewish/Israeli-Law-and-Jewish-Law-Are-they-Contradictory.htm

ZOHAR, Zvi. Outright Desacration of the Sabbath – Adaptationist and Transformative Positions *Youtube.com* [online]. 2016 [cit. 2023-01-05]. Dostupné

z https://www.youtube.com/watch?v=LTknP-oLWXg&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=5&ab_channel=Husitsk%C3%A1teologick%C3%A1fakultaUniverzityKarlovy

ZOHAR, Zvi. Outright Desacration of the Sabbath – Maintaining or Harshening Negative Positions. *Youtube.com* [online]. 2016 [cit. 2023-01-05]. Dostupné

z https://www.youtube.com/watch?v=j_J-VSiLrk8&list=PLiH2RaxOTLVVp1_9u5ncHaHb2L3MEAUxX&index=5&ab_channel=Husitsk%C3%A1teologick%C3%A1fakultaUniverzityKarlovy

Zřízení Bejt dinu Federace židovských obcí. *Federace Židovských obcí ČR* [online]. 2022 [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.fzo.cz/5102/zrizeni-bejt-dinu-federace-zidovskych-obci/>

3 Seznam použitých právních předpisů

Basic Law: Human Dignity and Liberty, 5752-1992 (Základní zákon o lidské důstojnosti a svobodě)

Basic Law: Israel – The Nation State of the Jewish People, 5778-2018 (Základní zákon o Izraeli jako národním státě židovského lidu)

Basic Law: The Judiciary, 5748-1984 (Základní zákon o soudnictví)

Capacity and Guardianship Law, 1962 (Zákon o způsobilosti a opatrovnictví)

Dayanim Law, 5715-1955 (Zákon a dajanech)

Deklarace nezávislosti, 1948

Foundations of Law Act, 5740-1980 (Zákon o základech práva)

Law and Administration Ordinance, 5707-1948

Palestine Order-in-council, 1922

Palestine Succession Ordinance, 1923

Property Relations between Spouses Law, 5733-1973 (Zákonem o majetkových poměrech mezi manžely)

Rabbinical Courts Jurisdiction (Marriage and Divorce), 5713-1953 (Zákon o jurisdikci rabínských soudů [Sňatek a rozvod])

Religious Courts (Assistance Units), 5771-2011 (Zákon o náboženských soudech [Aistenční jednotky])

Wages Protection Law, 5718-1958, (Zákon o ochraně mzdy)

Women's Equal Rights Law, 5711-1951 (Zákon o rovnosti žen)

4 Seznam použitých judikátů

H CJ 323/81 Vilozhni v. Great Rabbinical Court

Rozsudek rabínského soudu 12 279, složka 307/38

Rozsudek rabínského soudu J 273, složka 11183/32

5 Seznam ostatních zdrojů

Osobní konzultace s Rabbim Davidem Maxou dne 11. 10. 2022

Seznam příloh

První strana Babylónského Talmudu a vysvětlivky k barevně zvýrazněným částem textu.....	86
---	----

Příloha č. 1: První strana Babylónského talmudu a vysvětlivky k barevně zvýrazněným částem textu.

The image shows a page from the Babylonian Talmud, specifically the first page of the first tractate. The text is written in Hebrew. The page is titled "מאימתי פריק ראשון ברבות" (From when the first tractate is read in abundance). The text is surrounded by various annotations and explanations in Czech. The page is divided into several sections, each highlighted in a different color: blue, pink, yellow, and green. The blue sections contain the main text of the Talmud. The pink sections contain the title of the tractate. The yellow sections contain the text of the Mishnah. The green sections contain the text of the Gemara. The Czech text provides explanations and translations of the Hebrew text. The page is numbered "1" in the top right corner.

Zdroj: University of Pennsylvania

<https://www.sas.upenn.edu/~jtreat/rs/002/Judaism/talmud.html>

Vysvětlivky:

- Mišna (Palestina 3. stol. n. l.)
- Gemara (Babylonie, cca 500 n. l.)
- Rašihovo komentáře (Severní Francie, 1040–1105 n. l.)
- Komentáře tosafistů (Německo, Francie, 12.–13. st.)
- Komentáře rabiho Nissima ben Jakoba (Tunisko, 11. st.)
- Poznámky rabiho Akivy Egera (Prusko, 1761–1837)
- Anonymní komentáře
- Klíče k biblickým citacím
- Odkazy na středověké kodexy židovského práva
- Odkazy na jiné pasáže v Talmudu
- Návrh na úpravu textu Joelem Sirkisem (Polsko, 1561–1640)

Židovské právo

Abstrakt

Diplomová práce představuje židovské právo jako právní systém. V první části seznamuje čtenáře s pojmem halachy a s jeho obsahem. Dále zasazuje vývoj židovského práva do historického kontextu, kdy seznamuje s jeho vývojem jak z historicko-kritického pohledu, tak z tradičního halachického pohledu. Práce dělí židovské právo na biblické a na rabínské právo, rovněž zachycuje a dále rozvádí jednotlivé charakteristiky židovského práva, kterými jsou multivalence, absence centralizace, různorodost názorů halachických učenců a rituální právo jako všudypřítomná součást právních norem. Popisuje také zdroje halachy a uvádí výběr nejvýznamnějších literárních pramenů židovského práva, spolu se stručným uvedením jejich historického vývoje.

Jedna kapitola práce je věnována také rabínské hermeneutice. Práce seznamuje se třemi pojetími hermeneutických pravidel neboli midot. Prvním z nich je sedm pravidel Hilelových, druhým je třináct pravidel rabiho Jišmaela a třetím pojetím je třicet dva pravidel rabiho Eliezera. Práce na příkladech ukazuje aplikaci těchto pravidel při exegezi biblických právních norem, a tím zároveň dokresluje pojetí židovského práva jako právního systému a halachické doktríny jako právní vědy.

Ve druhé části práce je rozebírán vztah židovského práva k právu státu Izrael. Přestože je Izrael sekulární stát, ortodoxní Židé jsou jeho vlivnými obyvateli – a to jak ze společenského, tak z politického hlediska. Z toho důvodu dochází mezi oběma právy k vzájemnému ovlivňování. Halacha má dokonce v některých oblastech židovského života výsadní postavení (a to včetně života sekulárních Židů). Práce se v této souvislosti zabývá i působností rabínských soudů a jejich vztahu k sekulárním soudům. Význam postavení židovského práva v izraelské společnosti pak ukazuje na působnosti rabínských soudů v oblastech rodinného práva a na aktuálních otázkách, se kterými se halacha potýká, jako jsou například mamzeri.

Klíčová slova: halacha, židovské právo, rabínské právo, biblické právo, Tóra, Mišna, Talmud, midot, aguna, mamzer, mesira

Jewish Law

Abstract

The diploma thesis presents the Jewish law as a juridical system. In the first part it introduces the reader to the concept of halakhah and its content. Then it places the development of the Jewish law in historical context, introducing its evolution from a historical and critical perspective as well as from a traditional halakhic perspective. The thesis divides the Jewish law into biblical and rabbinic law and also captures and further discusses the various characteristics of the Jewish law, which are multivalence, the absence of centralization, the diversity of opinions of halakhic savants and ritual law as a ubiquitous part of legal norms. It also describes the sources of halakhah and presents a selection of the most important literary sources of the Jewish law, together with a brief account of their historical development.

One chapter of the thesis is also devoted to rabbinic hermeneutics. The thesis introduces three concepts of hermeneutical rules called midot. The first one is the seven rules of Hillel, the second one are the thirteen rules of Rabbi Yishmael, and the third concept is the thirty-two rules of Rabbi Eliezer. The thesis demonstrates by examples the application of these rules in the exegesis of biblical legal norms, and thereby also illustrates the concept of the Jewish law as a juridical system and halakhic doctrine as a juridical science.

In the second part of the thesis I analyse the relationship of the Jewish law to the state of Israel. Although Israel is a secular state, orthodox Jews are its influential citizens – both socially and politically. For this reason, there is an influence between the two laws. Halakhah even has a privileged position in some areas of Jewish life (and this includes the lives of secular Jews). In this context, the thesis also examines the scope of the rabbinical courts and their relationship to the secular courts. The importance of the position of the Jewish law in the Israeli society is then illustrated by the scope of the rabbinical courts in areas of family law and by current topics (such as mamzer) which require confrontation with halakhah.

Key Words: halakhah, jewish law, rabbinic law, biblical law, Torah, Mishnah, Talmud, midot, agunah, mamzer, mesirah